

۳

آموزش ابتدایی

رشد

www.rosdimg.ir ISSN: 1606-9102

| برای آموزگاران دبستان، دانشجویان دانشگاه فرهنگیان و کارشناسان آموزشی |
| دوره ی نوزدهم | آذر ۱۳۹۴ | شماره ی پی در پی ۱۵۲ | ۴۸ صفحه |
| ماهنامه ی آموزشی، تحلیلی و اطلاع رسانی ۱۰۰۰۰ ریال |

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی
دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی

انجام تکالیف مسئله ی من نیست!

آموزش از طریق هنر

دفتری پر از خاطره

مهلت ارسال پاسخ‌ها
۲۰ دی ماه
۱۳۹۴

تلنگری برای تفکر

مسابقه‌ی شماره‌ی ۳

سال تحصیلی ۹۴-۹۵

● سؤال مسابقه‌ی «تلنگری برای تفکر» از محتوای هر شماره‌ی مجله به تفکیک موضوع یا با توجه به کلیت عنوان‌ها انتخاب می‌شود. در این شماره، مسئولیت‌پذیری را هدف قرار داده‌ایم. با تأمل در سؤالات، نظر خود را بنویسید و به نشانی ما بفرستید.

احساس مسئولیت یا مسئولیت‌پذیری از مهم‌ترین ویژگی‌های کلیدی در پیشرفت‌های تحصیلی و شغلی حال و آینده‌ی کودکان به شمار می‌آید. به همین منظور، در فرایند تعلیم و تربیت همواره ایجاد و تقویت این مؤلفه‌ی رفتاری مورد توجه مربیان و والدین قرار دارد. عفت میراحمدیان در مقاله‌ی «انجام تکالیف مسئله‌ی من نیست!» برخی از راهکارهای تعاملی خانواده و آموزگار برای ایجاد مسئولیت‌پذیری در دانش آموزان را برشمرده است.

حال به نظر شما:

۱. اتخاذ چه تدابیر دیگری می‌تواند به شکل‌گیری حس مسئولیت‌پذیری در دانش‌آموزان منجر شود.
۲. مهم‌ترین مصادیق مسئولیت‌پذیری که تاکنون در دانش‌آموزانتان مشاهده کرده‌اید، کدام‌اند و عکس‌العمل شما در مقابل آن‌ها چه بوده است؟

آموزش ابتدایی

۳

رشد

برای آموزگاران دبستان، دانشجویان دانشگاه فرهنگیان و کارشناسان آموزشی
دوره‌ی نوزدهم/ آذر ماه ۱۳۹۴ / شماره‌ی بی‌دری ۱۵۲
ماننامه‌ی آموزشی، تحلیلی و اطلاع‌رسانی

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی

مدیر مسئول: محمد ناصری
سر دبیر: اصغر ندیری
شورای برنامه‌ریزی:
فاطمه رضائی، سیده‌زهرای یاسینی، یدالله هبیری‌نژاد
صادق صادق‌پور
مدیر داخلی: شهلا فهیمی
ویراستار: کبری محمودی
طراح گرافیک: علیرضا پورحنیفه

نشانی دفتر مجله:
تهران، ایرانشهر شمالی، پلاک ۲۶۶
صندوق پستی ۳۳۳۱/۱۵۸۷۵
تلفن: ۸۸۸۳۹۱۷۸
۰۲۱-۸۸۸۳۱۱۶۱ (داخلی ۴۲۹)
نمبر: ۸۸۳۰۱۴۷۸

وبگاه: www.roshdmag.ir
roshdmag:
ebtedayi@roshdmag.ir
تلفن پیام‌گیر نشریات رشد:
۸۸۳۰۱۴۸۲
کد مدیر مسئول: ۱۰۲
کد دفتر مجله: ۱۰۹
کد مشترکین: ۱۱۴
نشانی امور مشترکین:
تهران، صندوق پستی: ۱۱۱/۱۶۵۹۵
تلفن امور مشترکین:
۷۷۳۳۶۶۵۵ و ۷۷۳۳۶۶۵۶-۰۲۱
شمارگان: ۳۱۰۰۰
چاپ: شرکت افست (سهامی عام)

عکاس روی جلد: طیبه رحیمی

یادداشت سردبیر معلم‌های ماندگار، فداکار و ... / اصغر ندیری / ۲

گفت‌وگو بهر طفل نو پدر تی تی کند / ام‌لیلا صمدی لولاکی / ۴

گزارش شیرینی کار با بچه‌های بی‌شیشه پیلای روستایی / نصرالله دادار / ۷ ● باز دانشگاهم دیر شد /

خدیجه آشنا- حسین باشی / ۱۴ ● درس پژوهی، هم‌زیستی تجربه و علم / ام‌لیلا صمدی لولاکی / ۱۸

نوآوری آموزشی فرهنگ آموزش / زری آقاجانی / ۱۰

خاطره زنگ تفریح شاد / معصومه قربانی / ۱۲ ● پادشاه دوست / طوفان شیروانی / ۱۳

آموزش آموزش از طریق هنر / مهسا قباپی / ۱۶ ● انجام تکالیف مسئله‌ی من نیست! / عفت میراحمدیان / ۲۲

● عادات خواب مطلوب رادر فرزندنامان ایجاد کنیم / ترجمه‌ی نسرین امامی‌زاده / ۲۷

● آزمون‌های عملکردی / هدی هدایتی / ۲۸ ● آیا آموزگاران بی‌خیال می‌شوند؟ / زری بدرلو / ۳۰

● بیمه در مدرسه / محمود یحیوی / ۳۸

هنر نوشتن دفتری پر از خاطره / ناصر نادری / ۲۴

روزهای اوج / مرضیه معین / ۳۳ ● محتوای آموزش علوم و کاوشگری / ۳۴

● ریاضی پایه‌ی چهارم- فصل دوم (درس پنجم) / معصومه ابراهیمی / ۳۵

● ملاحظات تدریس مطالعات اجتماعی در دوره‌ی ابتدایی / احمد صمدی / ۳۶

فناوری آموزشی من و کلاس هوشمندم / محمدصادق اسماعیلی‌فر / ۴۰

یادداشت نور کتاب / مریم عابدینی / ۴۲ ● یادگیری لذتی طبیعی است / ۴۴

پاسخ به فراخوان مجله ما را به تکاپو وامی‌دارد / سعید شایگان دوست / ۴۵

همراهان ما پاسخ به نامه‌ها و نوشته‌های خوانندگان / ۴۶

فعالیت آغازین یادگیری فعال / طاهره خردور / ۴۸

قابل توجه نویسندگان و مترجمان:

- مقاله‌هایی که برای درج در مجله می‌فرستید، باید با اهداف و رویکردهای آموزشی تربیتی فرهنگی این مجله مرتبط باشند و نباید قبلاً در جای دیگری چاپ شده باشند. ● مقاله‌های ترجمه شده باید با متن اصلی هم‌خوانی داشته باشند و متن اصلی نیز همراه آن‌ها باشد. چنانچه مقاله را خلاصه می‌کنید، این موضوع را قید بفرمایید. ● مقاله یک خط در میان، بر یک روی کاغذ و با خط خوانا نوشته یا تایپ شود. مقاله‌هایی توانمند با نرم‌افزار word و روی CD و یا از طریق پیام‌نگار مجله ارسال شوند. ● نثر مقاله باید روان و از نظر دستور زبان فارسی درست باشد و در انتخاب واژه‌های علمی و فنی دقت لازم مبذول شود. ● محل قراردادن جدول‌ها، شکل‌ها و عکس‌ها در متن مشخص شود. ● مقاله باید دارای چکیده باشد و در آن هدف‌ها و پیام نوشتار در چند سطر تنظیم شود. ● کلمات حاوی مفاهیم نمایی (کلید واژه‌ها) از متن استخراج و روی صفحه‌ای جداگانه نوشته شوند. ● مقاله باید دارای تیتراژ اصلی، تیتراژ فرعی در متن و سوتیتر باشد. ● معرفی‌نامه‌ی کوتاهی از نویسنده یا مترجم همراه یک قطعه عکس، عنوان و آثاری پیوست شود. ● لازم به ذکر است مجله در رد، قبول، ویرایش و تلخیص مقاله‌های رسیده مختار است. ● مقالات دریافتی بازگردانده نمی‌شود. ● آرای مندرج در مقاله ضرورتاً مبین رأی و نظر مسئولان مجله نیست.

معلم‌های ماندگار، فداکار و...

اصغر ندیری

در تهیه‌ی روزنامه دیواری برای این روز، می‌تواند در نوع خود فعالیت خلاقه و جذابی باشد.

در ادامه‌ی همین مناسبت و ربط دادن کارهای بزرگ به مردان و زنان بزرگ می‌توان به استقبال روزها و مناسبت‌های دیگر رفت. روز نیروی دریایی با بزرگداشت فداکاری دلاوران نیروی دریایی و ناوچه‌ی پیکان می‌تواند الگوهای نیک دیگری را یادآوری کند. راستی، همین کلمه‌ی فداکاری قبلاً در کتاب درسی فقط درباره‌ی دهقان فداکار به کار می‌رفت. می‌توان به دانش‌آموزان گفت که دامنه‌ی استفاده از این ویژگی در جامعه‌ی ما گسترش یافته است و از آن‌ها خواست نمونه‌های دیگری از فداکاری را مثال بزنند.

با اندکی دقت در تقویم می‌توانیم به موارد دیگری برسیم. اربعین حسینی و روز دانشجو از آن دسته ایام‌اند که ریشه در گذشته دارند.

به این ترتیب، دیگر دور نیست که دانش‌آموزان بتوانند مثال‌های دیگری از ایثار را نام ببرند. در همین سال جاری کم نبوده است نمونه‌های همت و فداکاری آموزگاران و معلمانی که برای سلامت و راحتی دانش‌آموزانشان از آسودگی خود و حتی مال و جان خود گذشتند تا به فرزندان میهن آسیبی نرسد.

حالا می‌توانیم با قطعیت داشتن روحیه‌ی فداکاری را به بیشتر اقشار ایرانی نسبت دهیم؛ دهقان فداکار، سرباز فداکار، پدر و مادر فداکار و معلم فداکار.

چند ماهی می‌شود که خبر بزرگداشت یکی از معلم‌ها و چهره‌های شناخته‌شده‌ی آموزش و پرورش را از دفتر آموزش

گاه‌گاهی صدای ناراضایتی اولیای دانش‌آموزان به گوش می‌رسد که از سنگینی مطالب و مسائل کتاب‌های درسی گله دارند. برای مثال، می‌گویند تمرین‌های ریاضی فلان پایه سخت است یا حجم کتاب‌ها زیاد است و بچه‌ها باید بقیه‌ی درس یا تمرین‌ها را در خانه بخوانند.

شرح این موارد، به مرور طی تماس‌های تلفنی، نامه یا ملاقات و مراجعه‌ی حضوری به دفتر مجله هم رسیده است. برخی پدر و مادرها می‌گویند، اگر ما نتوانیم فرزند خود را به درستی راهنمایی کنیم یا اگر مطلبی را به اشتباه به او بفهمانیم، ممکن است این مشکل تا پایان زندگی با دانش‌آموز بماند. آیا ما مسئول نیستیم؟

آذرماه برای آن دسته از مربیان یا آموزگارانی که دنبال مناسبت‌های قابل توجه هستند، مملو است از موقعیت‌ها و برنامه‌های پرورشی.

اکنون که هوا در حال سردتر شدن است و البته در برخی نقاط کشور شاهد برف و باران هستیم، می‌توان دانش‌آموزان را در کلاس‌ها یا سالن دبستان جمع کرد و برای آن‌ها از ویژگی‌های این ماه پر رویداد گفت.

اولی را با روز تشکیل بسیج مستضعفان در سال ۱۳۵۸ شروع می‌کنیم. بر همگان روشن است که بسیج در دو عرصه‌ی سازندگی و دفاع چه اندازه اثربخش بوده است. دانش‌آموزان می‌توانند با این روحیه آشنا شوند و در تحمل سختی‌ها و رسیدن به هدف‌ها، آرمان بسیج را دست‌مایه قرار دهند. ترتیب دادن یک نمایش دانش‌آموزی ساده یا همکاری دانش‌آموزان

به تهران به عنوان استادیار دانشکده‌ی علوم تربیتی دانشگاه تهران و نخستین وزیر آموزش و پرورش شدن پس از انقلاب اسلامی، فردی به جز استاد غلامحسین شکوهی را به یادها نمی‌آورد.

پی‌نوشت

۱. برای مطالعه‌ی بیشتر به «کلاسی از جنس واقعه»، تألیف محمدرضا نیستانی، نشر آموخته‌ی اصفهان، سال ۱۳۹۱، مراجعه فرمایید.

ابتدایی وزارت‌خانه شنیده‌ایم. در این روزها در تبوتاب هستیم تا بتوانیم به این رویداد بزرگ برسیم و در سرمای دی‌ماه با دیدار این استاد، گرمای وجودش را احساس کنیم. در روبه‌رو شدن با او اولین سؤال چنین طرح می‌شود که کلاس و شیوه‌ی معلمی وی چه ویژگی‌هایی داشت که نام او را ماندگار کرده است؟

یکی از دانشجویان وی جواب را این‌گونه می‌دهد: «ساعت هشت صبح بی‌هیچ تأخیری وارد کلاس شد. چند قدمی در کلاس راه رفت و برگشت. رفتارش به گونه‌ای بود که گویی هنرپیشه‌ای روی صحنه‌ی تئاتر قدم می‌زند. پیچ‌ها شروع شد: پیرمرد نمی‌خواهد درس را شروع کند؟»

استاد پس از چند ثانیه، بی‌آنکه از نیامدن دانشجویان در چند جلسه‌ی اول شکایتی کند، گفت: «من خانه‌ام در خیابان توحید است. صبح‌ها کمی زود بیدار می‌شوم و برای رسیدن به اتوبوس‌های شوکت‌آباد نیم‌ساعتی پیاده‌روی می‌کنم...»

او در نخستین جلسه‌ی کلاس، تاروپودهای قصه‌ی زندگی‌اش را تعریف کرد.

مانند پرده‌ی اول نمایش، استاد درس اول را با شرح داستان زندگی خود آغاز کرد و به پایان رساند. او در جلسه‌ی اول سنگ بنای اندیشه‌ی تربیتی‌اش را با تشریح زندگی خود پی‌ریخت.

تربیت صحیح کودکان، روستای خوسف، سال ۱۳۰۵، مقبره‌ی محمدحسام قهستانی، مادری که بسیار بر پسر تأثیر داشت و ابن‌حسام را از او آموخت. دانشجوی پیاژه شدن و بالاخره آمدن

بهر طفل نو پدرتی کند

با دکتر محسن ایمانی درباره‌ی
کارکردهای اجتماعی کردن
دانش آموزان

ام‌لیلا صمدی لولاکی
عکس: رضا بهرامی

اشاره

محسن ایمانی، روان‌شناس و عضو هیئت علمی دانشگاه تربیت مدرس، متولد ۱۳۳۶ در تهران، دوره‌ی کارشناسی ارشد و دکترای خود را در رشته‌ی علوم تربیتی در دانشگاه تربیت مدرس گذرانده است. وی در جایگاه‌هایی چون دبیر دوره‌ی راهنمایی (سال ۸۵) مسئول مرکز مشاوره‌ی آموزش و پرورش، مسئول مرکز مشاوره‌ی انجمن اولیا و مربیان، معاون دانشکده و رئیس دانشکده خدمت کرده است. دکتر ایمانی تألیفات متعددی دارد که هر یک بر واقعیات جامعه و پاسخی به مشکلات واقعی خانواده‌ها مبتنی است. کتاب‌های «شیوه‌های شناخت و گزینش همسر»، «خانواده در پر تو تفاهم»، «علل بروز درگیری‌های فرزندان در خانواده و نحوه‌ی مدیریت و اصلاح آن‌ها» (الهام شیروانی، نویسنده‌ی همکار)، «چالش‌های والدین در برخورد با نافرمانی کودکان و نوجوانان و راه‌حلی برای آن»، «چالش‌های والدین در رابطه با بی‌نظمی‌های کودکان و نوجوانان و شیوه‌های اصلاح آن‌ها» (الهام شیروانی، نویسنده‌ی همکار)، «چالش‌های من و پدرم؛ پاسخ به سؤالات نوجوانان»، «درآمدی بر آسیب‌شناسی مطالعه»، «دومین گل بهار؛ تولد فرزند دوم در خانواده‌ها: پیامدها و راهکارها»، «زیر یک سایبان»، «تربیت عقلانی»، «کلاس اولی‌ها»، «درآمدی بر آسیب‌شناسی مطالعه»، و «ارتباط دختر و پسر (در دست تألیف)» از جمله تألیفات و آثار ارزشمند او هستند. از آن‌جا که یکی از کارکردهای عمومی آموزش و پرورش، اجتماعی کردن کودکان و نوجوانان است، در این راستا گفت‌وگویی با دکتر ایمانی داشتیم که در پی می‌آید:

تربیت اجتماعی دانش‌آموز که از اهداف اصلی نظام تعلیم و تربیت محسوب می‌شود، به چه معناست؟

تربیت اجتماعی یعنی بتوانیم دانش‌آموزان را به‌گونه‌ای تربیت کنیم که با جریان‌های اجتماعی (همکاری، سازگاری، توافق و مخالف یا تضاد) آشنا شوند و بدانند چه موقع باید از هر کدام به‌طور بهینه و مناسب استفاده کنند. همچنین، بتوانند مناسبات و تعامل خوبی با خانواده، دوستان و جامعه‌ی خود داشته باشند تا دیگران از ارتباط با آن‌ها احساس رضایت کنند. تربیت اجتماعی حالت ایستا ندارد، بلکه پویا و دینامیک است. باید تربیت اجتماعی افراد روند تعالی داشته باشد و هر چه می‌گذرد احساس کنیم رفتارهای دانش‌آموز بهتر و مناسب‌تر می‌شود.

بازی می‌تواند
بچه‌ها را برای
ایفای نقش
در بزرگ‌سالی
آماده کند

اجتماعی در خانه خوب بار آمده باشد، مدرسه ادامه‌دهنده‌ی خوبی‌هاست و اگر بچه‌ای در خانه خوب بار نیامده باشد، مدرسه نقش مضاعف دارد و کارش سخت‌تر می‌شود. چرا که باید بدی‌های یادگرفته شده و آموخته‌شده در خانواده را اصلاح و امور نیک را جایگزین آن کند. تعبیر **دیویی** نیز این است که مدرسه خانه‌ی دوم کودک است. بنابراین، اگر ایرادی در خانه‌ی اول است، خانه‌ی دوم باید آن را اصلاح کند.

خانه و مدرسه باید دست‌به‌دست هم دهند. هیچ‌کدام از این‌ها به‌تنهایی توفیق زیادی پیدا نمی‌کنند. اگر این دو مؤید هم باشند، همسو باشند و الگوهایشان اصطحکاک نداشته باشد، می‌توانند بچه‌ها را به‌سمت رشد اجتماعی سوق دهند.

بچه‌ها روابط اجتماعی را از رفتار خوب معلم الگو می‌گیرند. **خواجه عبدالله انصاری** در مورد نقش الگویی معلم می‌گوید: «دود از آتش چنان نشان نهد و خاک از باد که ظاهر از باطن و شاگرد از استاد». یعنی گاهی دود که نشانه‌ی آتش است ممکن است آن‌قدر نشانه‌ی آتش نباشد که رفتار دانش‌آموز نشانه‌ی الگو گرفتن از رفتار معلم است. خیلی از رفتارهای معلم می‌تواند بر شاگرد اثر بگذارد، چرا که بچه‌ها از طریق مشاهده یاد می‌گیرند و این حتی بیشتر از گفتن اثر می‌گذارد. سعدی می‌گوید:

«دو صد گفته چون نیم کردار نیست.» معلمی که رفتار اجتماعی خوبی دارد، درس اجتماعی بودن به بچه‌ها می‌دهد. برای مثال، زمانی که من در دبستان درس می‌خواندم، معلمی به‌نام آقای **بیات** داشتیم که عید ما را به خانه‌ی خود دعوت می‌کرد تا روی ارتباط اجتماعی ما کار کند و آداب دید و بازدید یادمان دهد. البته اثر مطلوب زمانی است که معلم از اقتدار و مرجعیت کافی برخوردار باشد و بتواند با استدلال با بچه‌ها برخورد کند. اگر آموزگاری مرجعیت کافی و قوی نداشته باشد، نمی‌تواند روی ذهن دانش‌آموزان اثر مطلوب بگذارد. احساسات معلم و ارتباط عاطفی معلم هم مهم است و به شدت اثرگذاری حرف‌های او را تسهیل می‌کند: «درس معلم ار بود زمزمه‌ی محبتی، جمعه به مکتب آورد طفل گریز پای را».

آشنایی با جریان‌های اجتماعی که از آن‌ها نام بردید، چگونه به تربیت اجتماعی دانش‌آموزان منجر خواهد شد؟

این چهار جریان اجتماعی می‌تواند زمینه‌ساز سلامت در دانش‌آموزان و خانواده باشد. وقتی رابطه‌ی بین دانش‌آموز و دو گروه به‌گونه‌ای شکل بگیرد که موجب رضایت طرفین شود، به آن «سازگاری» می‌گوییم که زمینه‌ای فراهم می‌کند تا بچه‌ها بتوانند در آینده خانواده‌ای سازگار را شکل دهند. در «توافق» بچه‌ها یاد می‌گیرند برای اینکه با هم به توافق برسند، باید مقداری پا روی خواسته‌ی خود بگذارند: «تردبان این جهان ما و منی است». به قول **پیاز**، از خودمیان بینی به‌سمت میان واگرایی قدم بردارد و دیگران را مهم تلقی کند و برای آن‌ها احترام قائل باشد. در «مخالفت یا تضاد» به‌عنوان جریانی اجتماعی، دانش‌آموزان «نه گفتن» را به‌عنوان مهارتی اجتماعی یاد می‌گیرند، چرا که گاهی افراد به‌خاطر نداشتن این قدرت، در ارتباطات اجتماعی دچار مشکل می‌شوند. همچنین، بچه باید در مدرسه درس «همکاری» با دیگران بیاموزد. ما معمولاً تکالیف را فردی به بچه‌ها واگذار می‌کنیم و گاهی آموزگار مخالفت می‌کند که بچه‌ها با هم کارها را انجام دهند. این در صورتی است که انتظار رشد اجتماعی هم داریم؛ یک بام و دو هوا.

خانه، مدرسه و آموزگار هر یک به سهم خود چه نقشی در تربیت اجتماعی دانش‌آموز دارند؟

خانواده نظامی اجتماعی است. در خانواده یاد می‌گیریم با دیگران چگونه ارتباط داشته باشیم. **آدلر** می‌گوید، ارتباط خوب انسان با دیگران را باید از شیوه‌ی ارتباط مطلوب مادر با کودک سراغ گرفت. در ابتدا والدین باید کودک را آماده کنند که بتواند با اعضای خانواده یا افراد و نهادهای بیرون از خانواده ارتباط داشته باشد. برای مثال، وقتی ما رفت‌وآمد فامیلی در خانواده داریم، بچه‌ها اجتماعی شدن را تجربه می‌کنند و به‌موقع رفتن، آداب ایفای نقش در مقام مهمان و ایفای نقش در مقام میزبان را از ما یاد می‌گیرند.

ماکارنکو می‌گوید، اگر بچه‌ای به‌لحاظ

در «مخالفت یا تضاد» به عنوان جریانی اجتماعی، دانش آموزان «نه گفتن» را به عنوان مهارتی اجتماعی یاد می گیرند، چرا که گاهی افراد به خاطر نداشتن این قدرت، در ارتباطات اجتماعی دچار مشکل می شوند

قانون دارند، بچه ها را برای رعایت قوانین اجتماعی در آینده آماده می کنند. همچنین، بازی با رفتارهای همدلانه و تعاملی همراه است که موجب تقویت جریان های اجتماعی چون همکاری، سازگاری و توافق می شود. بچه ها از خانواده ها و قشرهای گوناگون با هم بازی می کنند و تجربیات هم را به یکدیگر منتقل می کنند. از این رو، بازی موجب تبادل تجربیات اجتماعی می شود. بازی عامل رشد زبان است، گنجینه لغات بچه ها را کامل تر می کند و مهارت های کلامی آن ها را رشد می دهد.

در پایان، برای تربیت اجتماعی دانش آموزان ابتدایی، به آموزگاران و مدیران دبستان ها چه راهکارهای اجرایی را پیشنهاد می کنید؟

باید محیطی دوستانه در مدرسه فراهم کنیم. دبستان سن رفاقت است. در دبستان باید به بچه ها دوست یابی و چگونه نگهداری و حفظ دوستی را بیاموزیم. آموزگاران به این سمت بروند که در کنار تکالیف فردی، تکالیف اجتماعی نیز به بچه ها بدهند. نسبت به کاستی های رفتار اجتماعی بچه ها حساس باشند و به آنان آموزش دهند. خودشان هم الگوهای رفتار اجتماعی خوبی را به منصفه ی ظهور بگذارند.

با مشاهده ی بچه ها در موقعیت های طبیعی در حیاط مدرسه، از کاستی های ارتباط اجتماعی آن ها آگاه شوند و برای رفع آن ها برنامه ریزی کنند. مثلاً بچه ای را که خجالتی است در جایگاه هایی مثل دستیار مسئول کتابخانه قرار دهند تا دانش آموزان دیگر به او مراجعه کنند. برنامه ی حضور بچه ها در فضاهای جمعی مثل نمایشگاه، اردو و گردش علمی را فراهم کنند. بچه ها در این فضاها آداب زندگی جمعی را یاد می گیرند. همچنین، بسیاری از مهارت های اجتماعی را می توان در قالب فیلم و تئاتر به آنان آموخت. تشویق بچه ها به شرکت در نماز جماعت، مراودات اجتماعی در تمرین ها و اجرای تئاتر آموزشگاهی، راه اندازی و تقویت گروه های سرود، روزنامه دیواری و استفاده ی مناسب از اجتماعات مجازی نیز مهارت های اجتماعی بچه ها را تقویت می کند.

در این میان رسانه ها چه نقشی دارند؟ الگوهای مطرح شده در رسانه ها که بعضاً ممکن است با فرهنگ ایرانی هم خوانی نداشته باشند در تربیت اجتماعی دانش آموزان چه تأثیری دارند؟

برودی، از فیلسوفان رئالیست تعلیم و تربیت، معتقد است اگر ما می خواهیم تربیت خوب شکل بگیرد، همه ی نهادهای تعلیم و تربیت باید هماهنگ با هم کار کنند. نمی شود تلویزیون یک چیز بگوید و مدرسه آن را نفی کند. فیلم و هنر جاذبه ی زیادی دارند. قبل از نمایش هر فیلم یا کارتون برای بچه ها، نوع فلسفه ی پشت این فیلم ها و کارتن ها، خوانده شود و آن هایی انتخاب شود که با فرهنگ ما همسو هستند و با آن تضاد ندارند. در مواردی که یک فیلم با جاذبه ی زیاد بر کودک اثر می گذارد و کودکی سعی می کند از طریق همانندسازی خود را با هنرمند فیلم هماهنگ کند، خارج کردن آن از ذهن کودک و دلسردی او نسبت به آن هنرمند کار دشواری است.

آیا بازی هم می تواند بچه ها را به مهارت های اجتماعی مجهز کند؟

بله. مولوی می گوید: «بهر طفل نو پدر تی تی کند، گرچه عقلش هندسه گیتی کند». بازی می تواند بچه ها را برای ایفای نقش در بزرگسالی آماده کند. از آن جا که بازی ها

شیرینی کار با بچه‌های بی‌شילה پیلای روستایی

نصرالله دادار
عکاس: غلامرضا بهرامی

گزارشی از دبستان شهدای هفت تیر دیزان

اشاره

دبستان شهدای هفت تیر روستای دیزان، پس از پیروزی انقلاب اسلامی و در سال ۱۳۶۰ تأسیس شده است. این مدرسه معاون آموزگار و آموزگاری دارد که هر دو در همین دبستان درس خوانده‌اند. دیزان در فاصله‌ی ۲۵ کیلومتری شهر طالقان قرار دارد. این روستا بیش از ۷۰ سال (از سال ۱۳۲۲ هجری شمسی) است که مدرسه دارد و شخصیت‌های بزرگ علمی، فرهنگی و دینی زیادی تقدیم جامعه‌ی ایران کرده است. مرحوم آقا شیخ مرتضی طالقانی، استاد مرحوم علامه محمد تقی جعفری، استاد بهادر ادیبی (استاد خوش‌نویسی که شهرت ملی و بین‌المللی دارد)، دکتر فرهنگ بابا محمودی، دکتر ابوطالب سلطانیان و دکتر رضا بابامحمودی اهل روستای دیزان بوده‌اند. گزارشی از دبستان شهدای هفت تیر روستای دیزان تهیه کرده‌ایم که تقدیم مخاطبان گران‌قدر مجله می‌شود.

«این روستا یکی از روستاهای مشهور منطقه‌ی طالقان از نظر علمی، فرهنگی، ادبی و دینی است. شخصیت‌های بسیاری در این روستا تربیت شده‌اند مانند مرحوم شیخ مرتضی دیزانی (طالقانی) استاد مرحوم علامه محمدتقی جعفری.»

پس از پیمودن چند کیلومتر در جاده‌ای روستایی، از دور یک بنای یادبود که روی تپه‌ای بلند از منطقه قرار گرفته است، توجه ما را جلب می‌کند. کارشناس همراه ما می‌گوید: «این بنای یادبود **درویش عبدالمجید طالقانی**، مبدع خط نستعلیق و از اهالی روستای «مهران» است که به پاس گرامیداشت فعالیت‌های فرهنگی او احداث شده است.»

کم‌کم به روستای دیزان نزدیک می‌شویم. خبری از اهالی نیست.

آقای مهری می‌گوید: «اهالی این روستا هم مانند بسیاری از روستاهای کشور به شهر مهاجرت کرده‌اند، ولی هنوز تعدادی از روستاییان مانده و به کشاورزی و دامداری مشغول‌اند.»

صبح پس از پیمودن حدود ۱۰۰ کیلومتر از اتوبان تهران - قزوین، وارد جاده‌ی زیاران - طالقان می‌شویم؛ کم‌کم از زیاران هم عبور می‌کنیم و وارد منطقه‌ی طالقان می‌شویم؛ منطقه‌ای کوهستانی و بسیار سرسبز و دیدنی. گوسفندان به همراه چوپانان خود تازه از آغل‌هایشان بیرون آمده‌اند و روی تپه‌ها و کنار دره‌ها مشغول چرا هستند. آسمان زیبا و هوا بسیار پاک و لطیف است. به عکاس و راننده‌ی همراه می‌گویم کاش می‌توانستیم به منطقه‌ی طالقان بیاییم و در اینجا زندگی کنیم. آن‌ها هم احساس مرا تأیید می‌کنند. به اداره‌ی آموزش و پرورش طالقان می‌رویم تا آقای محمدحسین مهری، نماینده‌ی مجلات رشد در طالقان، که در این سفر راهنمای ماست، را ببینیم. مهری و سید عبدالرضا عظیمی، معاون آموزشی اداره‌ی آموزش و پرورش طالقان، به استقبال ما می‌آیند. پس از حال و احوال کردن به سمت دیزان حرکت می‌کنیم.

شهرت دیزان در فرهنگ و علم و ادب
مهری در معرفی روستای دیزان می‌گوید:

فقط هفت دانش‌آموز در آن مشغول به تحصیل‌اند.

گفت‌وگو با آموزگار دو پایه‌ی مدرسه

ام‌البنین آقااحمدی آموزگار دو پایه‌ی اول و چهارم، متولد سال ۱۳۶۲ است و لیسانس حسابداری دارد. او خود از دانش‌آموختگان همین مدرسه است و پنج سالی می‌شود که به عنوان آموزگار مشغول به کار است.

او می‌گوید: «دانش‌آموزان روستایی باهوش متوسط به بالا هستند، خوب درس می‌خوانند و از نظر پیشرفت تحصیلی هیچ مشکلی ندارند. من خودم دانش‌آموز این دبستان بوده‌ام. آقای **ادیب‌پور** معلم پایه‌های سوم و چهارم‌ها بود. خیلی خوب درس می‌داد. **خانم صدیقه عظیمی** معلم کلاس پنجم ما بود که می‌توانم بگویم بهترین معلم دوره‌ی ابتدایی‌مان بود. خدا رحمتشان کند. آقای **ادیب‌پور** هیچ‌وقت ما را تنبیه نمی‌کرد. او به شوخی می‌گفت اگر درس نخوانید شما را در کمد می‌گذارم و ما به همین دلیل درس‌ها را خوب می‌خواندیم. ایشان خیلی مهربان بود. در زمستان که اینجا هوا خیلی سرد بود و دست‌های بچه‌ها به علت سرما خشک می‌شد، یک قوطی کرم می‌آورد و روی میز می‌گذاشت و دست‌های ما را کرم می‌زد تا نرم شوند. چون ما در خانه کرم نداشتیم.»

تغییر کتاب‌های درسی خوب بوده است

خانم آقااحمدی در ادامه‌ی صحبت‌های

از ۱۵۰ نفر و تعداد دانش‌آموزان کلاس پنجم بیش از ۳۰ نفر بود. معلم ما در کلاس پنجم آقای **ابراهیم ادیبی** بود که ایشان هم دیزانی بود و در همین روستا درس خوانده بود. در دوره‌ی ابتدایی، یکی از معلمان دیگر ما خانم **زهرا رئیسی** و دیگری خانم **فرامرزى** بودند. «روستای دیزان در گذشته چند مدرسه شامل دبستان، مدرسه‌ی راهنمایی، دبیرستان پسرانه‌ی شهید رجایی، و دبیرستان دخترانه‌ی حضرت زینب(س) داشته است، اما متأسفانه به دلیل مهاجرت مردم روستا به شهر و کاهش جمعیت روستا، تعداد دانش‌آموزان به شدت کم شده و الان روستای ما دبیرستان ندارد. نسل جوان همه به خاطر کار از این روستا می‌روند. الان فقط افراد مسن و دامدار اینجا مانده‌اند و هر روز جمعیت روستا کمتر می‌شود.»

آقااحمدی سپس به تجربه‌ی کاری خود اشاره می‌کند و می‌گوید: «من از ۱۳۷۰ در آموزش‌وپرورش به عنوان آموزگار آغاز به کار کرده‌ام و بیش از ۲۵ سال است که در روستاهای منطقه‌ی طالقان مانند روستای ناربان، پراچان، خیطان و دیزان تدریس می‌کنم. اکنون معاون و آموزگار دبستان شهدای هفت‌تیر هستم.»

دبستان شهدای هفت‌تیر دیزان

به گفته‌ی معاون و آموزگار دبستان شهدای هفت‌تیر دیزان، این مدرسه پس از پیروزی انقلاب اسلامی ساخته شده است و اگرچه تعداد دانش‌آموزان آن در سال‌های اول تأسیس بسیار زیاد و حدوداً بیش از ۱۵۰ نفر بوده است، اما اکنون

از مقابل ساختمان مخروبه‌ی دبستان قبلی روستا، یعنی **دبستان دولتی دیزان** عبور می‌کنیم و به **دبستان شهدای هفت‌تیر** می‌رسیم. وارد مدرسه می‌شویم. ساعت ۹ صبح است. دانش‌آموزان در کلاس درس هستند. آقای **نعمت‌الله آقااحمدی**، معاون و آموزگار دبستان شهدای هفت‌تیر، ما را برای ورود به دفتر مدرسه راهنمایی می‌کند. او با نان و پنیر و چای از ما پذیرایی می‌کند. با آقااحمدی درباره‌ی دبستان و سابقه‌ی آموزشی روستا صحبت می‌کنیم. ایشان از اهالی همین روستاست و فوق دیپلم رشته‌ی آموزش ابتدایی و ۲۵ سال سابقه‌ی کار در مدارس روستایی دارد.

۷۲ سال سابقه‌ی آموزشی روستای دیزان

نعمت‌الله آقااحمدی می‌گوید: «روستای دیزان از سال ۱۳۲۲ هجری شمسی مدرسه داشته است. به همین دلیل هم یکی از روستاهای مشهور منطقه است.»

وی می‌افزاید: «من در همین دبستان (شهدای هفت‌تیر) درس خوانده‌ام. البته قبل از تأسیس این مدرسه، در دبستان دولتی دیزان درس می‌خواندم که به علت مخروبه شدن آن در سال ۱۳۶۲، به دبستان شهدای هفت‌تیر آمدم. وقتی وارد دبستان شهدای هفت‌تیر شدم، کلاس پنجم بودم. در آن زمان، تعداد دانش‌آموزان دبستان شهدای هفت‌تیر بیش

بچه‌های ابتدایی روستایی، بسیار شاد، پاک، راستگو و آرام هستند، آموزش آن‌ها بسیار شیرین و دلچسب است.»

بچه‌های روستا بی‌شیلۀ پيله‌اند

معاون آموزگار این مدرسه می‌گوید: «بچه‌های روستا ساده، مهربان، پاک، زودباور، مؤدب و بی‌شیلۀ پيله‌اند. در تابستان که بچه‌های شهر به روستا می‌آیند، وقتی آن‌ها را با بچه‌های روستا مقایسه می‌کنم، می‌بینم بچه‌های روستا باسوادترند، چون ما با این‌ها بیشتر کار می‌کنیم. بچه‌های روستایی سخت‌کوش‌ترند، زودتر با مسائل زندگی آشنا می‌شوند و در کنار والدین خود وارد کارهای دامداری و کشاورزی می‌شوند.» وی معتقد است، معلمان دبستان‌های روستایی باید بچه‌ها را خوب درک کنند و تحمل و صبر ماندن در روستا را داشته باشند تا به هدف خود یعنی آموزش و پرورش بچه‌ها دست یابند.

او می‌گوید: «الان مهم‌ترین مشکلات ما کمبود وسایل گرمایشی و آزمایشگاهی است. اینجا زمستان خیلی سردی دارد و ما مستخدم نداریم که قبل از ورود بچه‌ها به کلاس‌های درس فضا را گرم کند. حیاط مدرسه هم استاندارد نیست. با وجود این، ما خودمان با کمک بچه‌ها و اولیای دانش‌آموزان سعی می‌کنیم مشکلات را حل کنیم و به جلو برویم.»

آموزش با استفاده از واژه‌های محلی

آقای آقااحمدی در آخر صحبت‌های خود به روش یکی از معلمان گذشته‌ی خود به‌عنوان یک روش تدریس مفید اشاره می‌کند و می‌گوید: «ما یک معلم جغرافیا داشتیم که وقتی می‌خواست تدریس کند، از واژه‌های محلی برای تدریس کمک می‌گرفت. از این طریق ما درس‌ها را بهتر یاد می‌گرفتیم. مثلاً وقتی می‌خواست کشور آلبانی را معرفی کند، می‌گفت: «بچه‌ها آلبانی دو شهر مهم به نام‌های کُرس و دُرس دارد و پایتخت آن تیراناست». بعد می‌گفت: کُرس را با تیرانا دُرس کنید که کُرس در این محل به جای گوسفندان می‌گویند و تیرانا هم تیر خودمان است و دُرس هم به معنی ساختن و درست کردن است. با کمک الفاظ محلی، نقش بسیار مؤثری در یادگیری ما داشت.»

که برای اولین بار بود دانش‌آموزان با آن آشنا می‌شدند، آموزش دهم، ابتدا هیچ چیز درباره‌ی جغرافیا به آن‌ها نمی‌گفتم، بلکه از درس انشا کمک می‌گرفتم و از آن‌ها می‌خواستم درباره‌ی آداب و رسوم، محیط طبیعی، نوع غذاها و کار مردم روستای «پراچان» که روستای بالایی ما بود، انشا بنویسند.

معمولاً پسرها که از آن مسیر به کوه رفته بودند و این روستا را دیده بودند و شناخت بیشتری از آنجا داشتند، انشای بهتری می‌نوشتند. ولی دخترهای کلاس می‌گفتند ما هرچه تلاش کرده‌ایم نتوانسته‌ایم چیزی درباره‌ی روستای «پراچان» بنویسیم. بعد به آن‌ها می‌گفتم حالا هم کلاسی‌های پسر شما با انشاهایشان کمک می‌کنند شما آنجا را بشناسید. پسرها انشاهای خود را می‌خواندند و دخترها گوش می‌دادند.

بعد از آن، به دانش‌آموزان می‌گفتم حالا راهمان را دورتر می‌کنیم و از شما می‌خواهم درباره‌ی مشهد یا اصفهان بنویسید. اول از آن‌ها سؤال می‌کردم آیا تاکنون به مشهد رفته‌اید که معمولاً جواب مثبت بود. بعد می‌پرسیدم آیا به اصفهان رفته‌اید که معمولاً جواب منفی بود.

سپس به آن‌ها می‌گفتم اگر ما بخواهیم اصفهان را بشناسیم، چه کار باید بکنیم. آن‌ها هرچه فکر می‌کردند، چیزی به ذهنشان نمی‌آمد. آن وقت من درباره‌ی درس جغرافیا توضیح می‌دادم و این که این درس به ما کمک می‌کند مناطق کشور و جهان را بشناسیم، بدون اینکه به آن‌ها سفر کنیم.

آقااحمدی می‌افزاید: «چون اهداف برنامه‌ی درسی را شناخته‌ام، این روش تدریس را خودم کشف کرده‌ام. من سعی می‌کنم قبل از درس دادن هر کتاب یا درسی، ابتدا فضای ذهنی بچه‌ها را درباره‌ی آن درس آماده کنم.»

آموزش بچه‌های ابتدایی سخت

ولی شیرین

از خانم آقااحمدی درباره‌ی مشکلات آموزش بچه‌های ابتدایی روستایی سؤال می‌کنیم. او می‌گوید: «کار با دانش‌آموزان ابتدایی، به‌خصوص در پایه‌ی اول خیلی سخت است، چون ذهن آن‌ها آماده نیست. از طرف دیگر، بچه‌های روستایی دوره‌ی پیش‌دبستانی هم ندارند. اما چون بچه‌های ابتدایی، به‌خصوص

خود به تغییر کتاب‌های درسی دوره‌ی ابتدایی اشاره می‌کند و می‌گوید: «محتوای کتاب‌های درسی نسبت به گذشته بهتر شده است. این کار باعث شده است که هم آموزش آن‌ها راحت‌تر و هم یادگیری آن‌ها برای بچه‌ها بهتر شود. کتاب‌ها از نظر صفحه‌آرایی و تصاویر هم بهتر شده‌اند.

مثلاً کتاب مطالعات اجتماعی امسال با زبان بهتری در قالب سفرنامه، داستان و... کار شده است و بچه‌ها از آن‌ها خوششان می‌آید، در صورتی که با کتاب اجتماعی قبل کنار نمی‌آمدند.

همچنین، درس‌های کتاب فارسی جدید جالب‌تر شده‌اند. در درس انشانویسی، بحث بندنویسی را مطرح کرده‌اند و از همان ابتدا دانش‌آموزان با نوشتن بندهای ادبی، توصیفی، خاطره‌نویسی و روایی آشنا می‌شوند و کار من و بچه‌ها خیلی راحت شده است. مثلاً اگر به بچه‌ها بگویم یک بند بنویسید، آن‌ها خوب می‌دانند که من از آن‌ها چه می‌خواهم. در گذشته ما موضوع انشا را می‌دادیم، ولی مشخص نمی‌کردیم چه بندی از آن را بنویسند. الان وقتی می‌گوییم درباره‌ی بهار یک بند توصیفی بنویسید، آن‌ها می‌دانند چه کار باید بکنند. یکی دیگر از خوبی‌های کتاب‌های جدید این است که به زندگی واقعی مربوط‌اند.»

روش تدریس خاص خانم آموزگار دبستان شهدای هفت‌تیر

ام‌البین آقااحمدی معتقد است برای تدریس مؤثر و یادگیری بهتر بچه‌ها باید بین مطالب درسی و مسائل زندگی ارتباط برقرار کرد. او می‌گوید: «وقتی می‌خواستم درس جغرافیا را

حرکت از جزیره به قاره‌ی فرهنگ

فرهنگ آموزش

قسمت
اول

زری آقاجانی

کلیدواژه‌ها: فرهنگ آموزش، کلاس شناور، نوآوری آموزشی

اشاره

نظام‌های آموزشی در کشورهای مختلف، بر اساس فرهنگ آموزش، آداب و رسوم و سنن پذیرفته شده‌ی عموم مردم برنامه‌ریزی می‌شوند. این که هر جامعه چه نیازهایی دارد و در افق چشم‌انداز خود به دنبال چه پیشرفت‌هایی از نظر اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و منابع انسانی است، مبنای روش‌ها و معیارهای آن جامعه برای برنامه‌ریزی توسط صاحبان اندیشه است. فرهنگ آموزش که به عبارتی می‌توان آن را هویت و موجودیت تمام برنامه‌های آموزشی دانست، در کشوری که تنوع فرهنگی دارد، مقوله‌ای پیچیده و قابل تعمق است. به دنبال منابع مطالعاتی در این موضوع، در برخی آثار تألیفی و ترجمه‌ای منتشر شده در باب «فرهنگ آموزش»، دکتر سرکارآرانی، مهر محمدی و همچنین استادان دیگر، به فرهنگ آموزش و حدود آن اشارات تفکربرانگیزی کرده‌اند. برای مثال، دکتر سرکارآرانی به نقل از برونر در پیش‌گفتار کتاب «فرهنگ آموزش و یادگیری» چنین می‌نویسد: «آموزش و پرورش جزیره نیست، بلکه بخشی از قاره‌ی فرهنگ است».

موجود نیستند. بر همین اساس، به ذکر تجربیات زیست‌شده‌ی آموزگاران از وبلاگ‌ها بسنده می‌شود. شرف^۱ (۲۰۰۷) معتقد است که معلمان با خواندن و بازخوانی روایت‌هایی که از طریق کتاب یا وبلاگ منتشر می‌شوند، فرصت تأمل و بازاندیشی می‌یابند. به خصوص که در فضای جهانی، افراد بسیاری در این قصه‌ها با ایشان شریک می‌شوند و تجربه‌های دیگران نیز به آن‌ها افزوده می‌شود (عطاران و عبدلی، ۱۳۹۰) و همچنین کانلی و کلاندینین تأکید دارند، معلمان در روایت‌هایی که از تجربه‌های خود نقل می‌کنند، در واقع عقاید خود را درباره‌ی نظریه، عملکرد و برنامه‌ی درسی بیان می‌کنند و هنگام بیان تجربه‌های فعالیت‌های آموزشی، اموری را که از نظر خودشان مهم است نقل می‌کنند (همان). همچنین، در قلب کشور و پایتخت نیز از تجربه‌های عینی نگارنده، ضمن تحقیق پروژه‌ی دانشگاهی در کلاس‌های درس مدارس ابتدایی، نمونه‌هایی ذکر می‌شود که امید است در ادای مطلب مفید واقع شود. مهم این است که در قرن بیست و یک، با سرعت رشد فناوری و پیشرفت، تعصب‌های آموزشی را کنار گذاریم و با ذهنی سیال به پویایی و تغییر در فرهنگ آموزش نظر اندازیم. لازم به ذکر است، در این جا از فرهنگ آموزش، به طور کلی و با فاکتورهای عمومی صحبت می‌شود.

آموزش به مثابه فعالیت‌ی فرهنگی

فرهنگ، رفتار، نگرش و ارزش‌های انسان را شکل می‌دهد.

از آنجا که جامعه‌ی ایران جامعه‌ای چند فرهنگی است (صادقی، ۱۳۹۱)، اقوام هریک به گونه‌ای به آموزش نظر دارند که با توجه به شرایط اقلیمی، و آداب و سنن حاکم بر هر منطقه قابل بررسی است. متأسفانه در این زمینه نمونه‌های بومی زیادی که از نظر پژوهشی مستندسازی شده باشند و از اعتبار کافی برخوردار باشند

مسخره کردند.» چهره‌ای متفکرانه به خود گرفتم و دستانم را به هم کوبیدم و گفتم: «بچه‌ها نمایش باشد برای بعد. ابتدا باید با دوستان جدیدی آشنا شویم. بعد مقابل چشمان متعجب آن‌ها ایستادم و این طور شروع کردم: تمام کارهای سنگینی که در این کشور انجام می‌شوند، بارهایی که در تمام مغازه‌ها و کامیون‌ها جابه‌جا می‌شوند، ساخت خانه‌های شما که این قدر زیبا هستند، ساخت ساختمان‌ها و آپارتمان‌های زیبایی که مهندسان طراحی می‌کنند، تولیدات کارخانه‌های بزرگ، فقط با همت کارگران زحمتکش صورت می‌گیرد. مدیران و مهندسان و کارخانه‌داران فقط طرح می‌دهند و این همت بلند کارگران است که کشور را به آبادی می‌رساند. همه‌ی ما از همین جا به این افراد زحمتکش خسته نباشید می‌گوییم و خداقوت. چهره‌ی فاطمه از هم شکفت. بلند شد و با غرور گفت: «من پدرم را خیلی دوست دارم و ظهر که به خانه رفتم، دستانش را می‌بوسم.» بعد از او بچه‌های دیگر نیز اعتراف کردند که پدرانشان کارگرند و آن‌ها با تمام وجود دوستشان دارند.

کلاس درس شناور، تحصیل روی آب‌های اقیانوس
شصت دانش‌آموز از گوشه و کنار جهان، یک سال کامل تحصیلی را در «کلاس شناور» در کشتی بادبانی روی آب‌های

رفتار انسان از فرایند جامعه‌پذیری ناشی می‌شود و جامعه‌پذیری همواره در درون بافت معین محیط‌های فرهنگی و قومی اتفاق می‌افتد (صادقی به نقل از پای، ۱۹۸۴). روش‌های آموزشی در هر فرهنگی نسبت به دیگری متفاوت است. تنوع فرهنگی، تنوع آموزشی نیز به همراه دارد. برخی به تمرین و تکرار متوالی و یادگیری طوطی‌وار ایمان دارند و کیفیت را فدای کمیت می‌کنند و بعضی برای کیفیت ارزش بیشتری قائل می‌شوند و سواد علمی را از طریق درک و تجربه تقویت می‌کنند، اما این که کدام برتری دارد، بحث دیگری است. برای مثال، در کشور ایران آموزگاران از روش‌های تجربی یاددهی نیز استفاده می‌کنند. با در کشور فنلاند، معلمان برای آموزش مالیات و مهارت شهروندی به کودکان، واحدهای درسی خلاقانه طراحی می‌کنند و با ایجاد شرایط و محیطی کاملاً واقعی اما در نمونه‌ی کوچک‌تر در مدرسه، شاگردان را به‌طور عملی نسبت به فایده و پرداخت مالیات و عواید آن در بهبود رفاه جامعه آموزش می‌دهند. بدین ترتیب، نسل آینده را نسبت به پرداخت مالیات، و کمک به رفاه و آسایش همموعان برای داشتن زندگی راحت و مدرن آماده می‌سازند. اما در برخی کشورها فقط به انباشت مطالب در ذهن دانش‌آموز اکتفا می‌کنند و از تغییر فرهنگ آموزش توسط معلمان خبری نیست. متأسفانه این روزها از معلمان کشور خود می‌شنویم که آنان به دلیل کمبود وقت است که همچنان به روش‌های آموزشی سخنرانی و متکلم وحده بودن اکتفا می‌کنند. البته جالب است بدانید، درون کشوری که خرده‌فرهنگ دارد، روش‌های آموزشی نیز باید تابع گوناگونی باشد. بنابراین، با توجه شرایط اقلیمی، و تنوع گویش‌ها نمی‌توان باورداشت که همه‌ی اقوام تنها با یک روش به نقطه‌ی عطف یادگیری برسند. از آنجاکه فرهنگ با اصالت افراد ارتباط دارد، تغییرات فرهنگی که در آموزش اثرگذار باشند، کاری بس طاقت‌فرسا است و به مطالعه و بسترسازی آگاهانه نیاز دارد. روایات تعلیم و تربیت نقل می‌کنند که تجربیات آموزشی در یک دور تسلسل از آموزگار به دانش‌آموز در چرخش است. با توجه به تمام موارد ذکر شده، در خاتمه، برای وضوح مطلب، به نمونه‌هایی از داخل و خارج کشور اشاراتی شده است.

اصفهان، شهرستان شهرضا

درس «دوستان ما» را داده بودم و قرار بود هر گروه نقش یک شغل را در کلاس بازی کند. آن روز قبل از این که پا به کلاس بگذارم، لحظه‌ای ایستادم و به گفت‌وگوهای بچه‌ها گوش کردم. آن‌ها درمورد شغل پدرانشان صحبت می‌کردند و برخی هم لاف‌زنی می‌کردند. با ورود من، نماینده برپا گفت و تا حدی از سروصدای کلاس کاسته شد. وقتی از بچه‌ها خواستم سرجایشان بنشینند، متوجه شدم فاطمه در گوشه‌ای از کلاس آرام می‌گیرد. پرسیدم: «فاطمه جان، چی شده، چرا گریه می‌کنی؟» طبق معمول، مانده که همیشه بی‌اجازه حرف می‌زد گفت: اجازه خانم، فاطمه گفت پدر من کارگر است و بعضی از بچه‌ها او را

زنگ تفریح شاد

معصومه قربانی

استان مرکزی، تفرش

اقیانوس می‌گذارند. در این سفر، آن‌ها به چهار قاره و ۲۰ بندرگاه می‌روند. دانش‌آموزان در کنار آموختن درس، بخشی از خدمه‌ی کشتی هستند و در طول شبانه روز باید دو ساعت نگهبانی بدهند و در تمام مانورها شرکت کنند. بسته به وضعیت هوا، باید بادبان‌ها را برافرازند، یا برخی بادبان‌ها را پایین بیاورند و کشتی را برای پهلو گرفتن یا ترک بندر آماده کنند. این وظایف شامل تعمیر و نگهداری کشتی و بادبان‌ها و حفاظت از آن‌ها در برابر آثار مخرب نمک آب اقیانوس‌ها نیز می‌شود. به این ترتیب، دانش‌آموزان، هم فوت‌وفن قایقرانی را می‌آموزند و هم کار گروهی را تجربه می‌کنند.

پی‌نوشت

1.shroff

من معاون دبستان علی‌بن ابی‌طالب (ع) در شهرستان تفرش هستم. معمولاً در زنگ‌های تفریح که دانش‌آموزان در حیاط دبستان با هم بازی می‌کنند، برای جلوگیری از به هم خوردن آن‌ها، خودم مجبور می‌شوم با آن‌ها والیبال بازی کنم تا علاوه بر کنترل آن‌ها، محیطی شاد برایشان فراهم کنم. یک روز، یکی از دانش‌آموزان به دوستش خورد و به زمین افتاد و پایش شدیداً زخمی و شلوارش هم پاره شد. او را بلند کردم، به دفتر مدرسه آوردم و با بتادین و باند پایش را تمیز کردم و چسب زدم و مدتی نوازشش کردم تا آرام بگیرد. آن‌گاه آرام و شمرده درباره‌ی عواقب این کارها گفتم. پس از گذشت چند ثانیه، او گفت: «بخشید خانم، من الان حس کردم مادرم پیشم است. شما را مثل مادرم دوست دارم و از این که مرا آرام کردید و با دلسوزی با من رفتار کردید، بسیار تعجب کردم، چون فکر می‌کردم شما الان با من برخورد تندی می‌کنید.»

این خاطره را بیان کردم تا معاونان مدارس دیگر هم بدانند که اگر با دانش‌آموزان ارتباط عاطفی برقرار کنیم، در حل مسائل به نتیجه‌ی مطلوب‌تری دست خواهیم یافت.

پادر کفش دوست

طوفان شیروانی
دیستان دخترانه‌ی شهید قندی، مورچه خورت، اصفهان

دو سالی است که مدیر یکی از روستاهای استان اصفهان هستم؛ به دلیل کمتر برخوردار بودن منطقه، وضع مالی اولیای دانش‌آموزانم خوب نیست. بعضی از آن‌ها تحت پوشش سازمان‌های خیریه از جمله «خیریه‌ی دانش‌آموزی پیامبر اعظم (ص)» هستند. گاهی تعدادی کفش از این مؤسسه دریافت می‌کردم و به دانش‌آموزان بی‌بضاعت که توان خرید کفش نداشتند، هدیه می‌دادم.

چند روزی بود یکی از دانش‌آموزانم، فاطمه، را زیر نظر داشتم. با این که هوا سرد شده بود، کفش‌های تابستانی جلو باز و بندی می‌پوشید. به او گفتم: «فاطمه جان، عزیزم، در زمستان با این کفش‌ها ممکن است زمین بخوری. هوا هم سرد شده، اذیت می‌شوی. ۱۰ دقیقه به زنگ بیا تا یک جفت کفش مناسب به تو بدهم.»

زنگ بعد در حیاط مدرسه ناگهان چشمم به کفش‌های فاطمه خورد و متوجه شدم کفش‌هایش عوض شده است. صدایش زدم: «فاطمه جان! کفش‌هایت کو؟» با لحنی معصومانه جواب داد: «خانم مدیر، آن کفش‌ها مال دوستم بود، بهش دادم.»

واقعاً تعجب کرده بودم. با این کوچکی، قلبی مهربان و بزرگ داشت. کفش‌های دوستش را پوشیده بود تا دوستش اذیت نشود و وقتی فهمید می‌خواهم به او کفش بدهم، کفش‌های دوستش را پس داده بود تا کفش‌های جدید به صاحب اصلی آن‌ها برسد.

باز دانشگاهم دیر شد

ژاپنی‌ها و دوستی با مدرسه

خدیجه آشنا، حسین باشی

*

و در سوی دیگر، پنجره‌ای به ابعاد یک دیوار که محیط درس را با طبیعت جان‌دار آشتی داده است. همین پنجره‌هاست که «تور»، روح حاکم بر خانه‌های «سرزمین آفتاب تابان»، را به درون سازه می‌تاباند و بنا را زنده نگاه می‌دارد.

*

مسئولان این مدرسه معتقدند، توانسته‌اند یکی از پیشرفته‌ترین مدارس ژاپن را در قالبی سنتی سامان دهند و تعمد در کاربرد نماها و نمادهای سنتی، به نوعی بیانگر اعتراضی باطنی است نسبت به گسترش ساخت مدارس بی‌جان به شیوه غربی.

محیط ورزشی

ورزش در ساعات درسی همه‌ی کشورها و نیز در ذهن دانش‌آموزان جایگاه خاص دارد. وجود مکان مناسب برای ورزش، روحیه‌ی شادابی و نشاط کودکان را صدچندان می‌کند. همه‌ی مدارس ژاپن از زمین‌ها و سالن‌های ورزشی مجهزی برخوردارند، اما مدرسه‌ی «تیکو» از این لحاظ مثال‌زدنی است. وجود یک سالن ورزش، یک زمین فوتبال و پیست دومیدانی و یک استخر شنا با تجهیزات ورزشی کافی و عالی، این آموزشگاه را متمایز ساخته است.

اشاره

این مقاله گزارش بازدید است از یکی از مدارس ژاپن به نام «تیکو» یونیورسیتی المنتری. نویسنده‌ها بر آن بوده‌اند که فضاهای جانبی مدرسه را، که با محتوای درسی و کلاسی رابطه‌ی مستقیم ندارند، بررسی کنند. این فضاها شامل محیط ورزشی، کتابخانه و دیگر فضاهای انگیزشی هستند.

دبستان «تیکو» مدرسه‌ای است که می‌تواند الگو و نمونه‌ی یک آموزشگاه هوشمند در قرن بیست و یکم باشد. مدرسه‌ای که تابلوهای هوشمند تنها جزو کوچکی از فناوری آن را تشکیل می‌دهند و در آن، مجموعه‌ای از عوامل، دست‌به‌دست هم داده‌اند تا مدرسه‌ای پیشرفته - و نه صرفاً هوشمند - شکل بگیرد.

با این توصیف، در کشور ما نیز روند هوشمندسازی مدارس چند سالی است پی‌گیری می‌شود و مدارس آن را به عنوان نوعی امتیاز قابل ملاحظه در رقابت با یکدیگر به کار می‌گیرند. اما هوشمندسازی در ایران، به استفاده و گاه نصب تابلوهای هوشمند در کلاس‌های درس، محدود شده است. مسلم است فضاهای «انگیزشی» در آموزش هوشمند دانش‌آموزان نقش مهمی خواهند داشت؛ مدرسه‌ی ابتدایی تیکو زیر نظر دانشگاهی با همین نام اداره می‌شود. آنچه در این جا ما را به تأمل وامی‌دارد، دغدغه‌ی مسئولان دانشگاه در تأسیس مدرسه‌ای ابتدایی است. ارزش این موضوع زمانی قابل درک است که با تعداد زیاد مدارس متوسطه‌ی کشور که تحت اداره‌ی دانشگاه‌ها به فعالیت مشغول‌اند، سنجیده شود. ظاهراً ژاپنی‌ها به خوبی دریافته‌اند که «دبستان‌ها را در بایید که دانشگاه دیر است».

کلیدواژه‌ها: خانه، مدرسه، فضاهای انگیزشی

خانه - مدرسه

«خانه - مدرسه» بهترین عنوانی است که برای مدرسه‌ی ابتدایی تیکو می‌توان در نظر گرفت. و این اولین نکته در جذب مخاطب احتمالاً مدرسه‌گریز است. در این مدرسه، صمیمیت دانش‌آموز را به خود می‌خواند. دیوار در کلاس‌های درس جایگاهی ندارد؛ در سویی دری کشویی می‌بینی که یک بُعد کلاس را به خود اختصاص داده

مسئولان مدرسه‌ی تیک‌یو نیز برای افزودن بر جاذبه‌های کتابخانه‌ی ۲۰ هزار جلدی خود، دست به ابتکارات تازه‌ای زده‌اند. کوتاهی قد قفسه‌ها، اولین راه‌حل برای دسترسی آسان دانش‌آموزان به کتاب‌هاست. با این امکان آموزگار می‌تواند بر آن‌ها نظارت کامل داشته باشد.

میزهای مطالعه هم بسته به قد دانش‌آموزان، در سایزهای متفاوت طراحی شده‌اند. همچنین، در جای جای محیط آرام کتابخانه، عروسک‌های بزرگی قرار دارد و دانش‌آموز می‌تواند با در آغوش گرفتن این عروسک‌ها، به مطالعه بپردازد یا لحظاتی را در دنیای کودکانی خود تفرج کند.

نظم در کتابخانه‌ای که به‌صورت باز اداره می‌شود نیز پرنگ است.

با وجود این، آنچه در زنگ ورزش در دوره‌ی ابتدایی اهمیت خاص دارد، مهارت یافتن در رشته‌ای خاص نیست، بلکه بازی و سرگرمی است و رفتن به دنیای پرشور کودکانه. گفتنی است، در کشور ژاپن مسئولیت اداره‌ی مکان‌های آموزشی، نظارت کامل بر آن‌ها و رفع کمبودهای تجهیزاتی‌شان بر عهده‌ی شهرداری‌هاست.

اتاق رایانه

این اتاق بیش از پنجاه رایانه دارد. دانش‌آموزان، به فراخور پایه‌ی تحصیلی، به نحوی با برنامه‌های رایانه‌ای آشنا می‌شوند. روبات‌سازی و آشنایی اولیه با آن از برنامه‌های مدرسه برای تربیت مغز مجازی دانش‌آموزان است.

کتابخانه

نبض فرهنگی هر مدرسه کتابخانه‌ی آن است. هر قدر فرهنگ کتاب‌خوانی در مدارس با اقبال عمومی مواجه شود، قطعاً فرهنگ آن کشور غنی‌تر و قوی‌تر خواهد شد. به این منظور، جذابیت فضای کتابخانه امری شایسته‌ی توجه است.

فضاهای انگیزشی

مدرسه‌گریزی همواره یکی از دغدغه‌های مسئولان مدارس بوده است. دانش‌آموزان گهگاه به دلایلی از درس خسته یا زده می‌شوند یا محیط آموزشی برای آنان ناخوشایند می‌شود و می‌خواهند از مدرسه فاصله بگیرند. در این زمینه نیز مسئولان مدرسه تدابیری اندیشیده‌اند؛ تعبیه‌ی مخفیگاه‌هایی کوچک (آنچه در ایران به آن گربه رو می‌گویند)، برای اینکه دانش‌آموز دقایقی را در آنجا خلوت کند.

بدین گونه، نه تنها دانش‌آموز مدرسه‌گریز از محیط آموزشی فاصله نمی‌گیرد، بلکه ناخواسته انگیزه‌ای درونی او را به مدرسه علاقه‌مندتر می‌سازد.

نکات دیگر

نظافت فضای آموزشی در همه‌ی مدارس ژاپن بر عهده‌ی دانش‌آموز است. سنتی حسنه که به‌فراگیرنده می‌آموزد، محیط‌زندگی خود را هر قدر هم که بزرگ باشد - پاک نگه دارد. الگویی که در ایران، اگر با حمایت والدین همراه شود، می‌تواند سرمنشأ تحولاتی در نظافت شهری باشد. و سخن آخر اینکه، آموزش در ژاپن و مدرسه‌ی تیک‌یو نه با هدف «تخبه‌پروری»، بلکه با هدف «ایجاد رفتار منسجم در تعامل با دیگران» انجام می‌شود. به همین دلیل است که آزمون‌های تست هوش در ژاپن گرفته نمی‌شوند.

در مدرسه‌ی تیک‌یو اولین سؤال برای ثبت‌نام دانش‌آموزان این است که: «انگیزه‌ی شما از درس خواندن فرزندتان در این مدرسه چیست؟»

عکس‌هایی که با علامت * مشخص شده‌اند از پایگاه مدرسه‌ی تیک‌یو به آدرس <http://www.teikyou.ac.jp/elementary/index.html> استخراج شده است.

هنر

آموزش از طریق

اشاره

هنگام بحث درباره‌ی فایده‌های آموزش هنر به کودکان دوره‌ی دبستان، همواره این پرسش در ذهنم مطرح می‌شود که آیا باید به هنر و آموزش‌های هنری به‌عنوان یکی از مواد درسی ضروری در میان سایر درس‌ها فکر کنیم که باعث رشد خلاقیت و توانمندی‌های شخصی کودک می‌شود یا به‌عنوان راه و روشی برای آموزش سایر مفاهیم و متون آموزشی؟ به‌عبارت دیگر، کاربرد درس هنر در میان سایر درس‌های

آموزش دوره‌ی دبستان آیا (در بهترین حالت) فقط برای مهارت‌افزایی و رشد قوای ذهنی کودک است، یا می‌توان از هنر به‌عنوان ابزار برای آموزش سایر مواد آموزشی بهره برد. هدف از نگارش این مقاله، پرداختن به هر دوی این مفاهیم است که الزاماً نیز با یکدیگر تعارض ندارند. در واقع، به‌نظر می‌رسد هر دوی این اهداف کاملاً دست‌یافتنی هستند، اگر آموزگاران و مربیان به زیوری به نام خلاقیت آراسته باشند.

عکاسی

و زیبایی یک بنای قدیمی و بسیاری از موضوعات دیگری هستند که اگر به چشم عکاس به آن‌ها نگاه نکنید، احتمالاً از دید پنهان می‌مانند. در اینجا به چند نمونه از کاربردهای عکاسی در درس‌ها اشاره می‌کنیم.

جبران کند و با تکرار و تمرین، به آنچه می‌خواهد برسد.

چه ابزار یا وسیله‌ی دیگری را می‌شناسید که این قدر در تکرار و تمرین و تصحیح خطا مشوق کودک باشد؟ امروزه گوشی‌های تلفن همراه، به دوربین مجهز هستند. بنابراین، کودک می‌تواند حتی بدون داشتن دوربین عکاسی، با استفاده از گوشی تلفن والدین خود، در همه‌ی اوقات و در همه‌ی مکان‌ها تصویرهای دلخواهش را ثبت کند. او می‌تواند نتیجه‌ی تمرین‌ها و تجربه‌های خود را با دوستانش به اشتراک بگذارد (البته استفاده از گوشی‌های تلفن حتماً باید با نظارت والدین باشد).

عکاسی، دقت، توجه و حساسیت کودکان را نسبت به محیط افزایش می‌دهد. نگاه آن‌ها را جست‌وجوگر و ذهنشان را آماده‌ی شکار لحظه‌های ناب محیط اطراف می‌کند. گریه‌ای که به طمع شکار کمین کرده است، لبخند کودکی که به یک بازی ساده خرسند است

عکاسی را هنری سهل و ممتنع می‌دانند که در حال حاضر، با ظهور پدیده‌های جدید در فناوری‌های تصویری و دیجیتالی، سهل‌تر از گذشته نیز شده است. البته تولید بسیار بسیار انبوه تصویر در هر ثانیه از شبانه‌روز در سطح جهان، به همان نسبت، کار خلق تصاویر بکر و نوآورانه را سخت‌تر و عرصه‌ی رقابت را پیچیده‌تر کرده است. البته در عرصه‌ی هنری، وقتی که به عکاسی صرفاً به‌عنوان هنر نگاه کنیم، این موضوع صادق است. اما نگاهی که در این مقاله به هنر داریم، از زاویه‌ی دیگری است.

چرا عکاسی؟

کودکان به وسایل جدید ارتباطی و دیجیتالی نظیر گوشی‌های تلفن همراه، تبلت و البته دوربین‌های عکاسی و فیلم‌برداری علاقه‌ی بسیاری دارند. پس بیایید از این علاقه بهترین بهره‌ی آموزشی را ببریم.

عکاسی دیجیتالی این امکان را فراهم کرده است که بلافاصله پس از فشردن دکمه‌ی دوربین، بتوانیم تصویر ثبت شده را ببینیم. این امکان به کودک قدرت می‌دهد بلافاصله اشتباه احتمالی خود را

محورها و اعداد مثبت و منفی را نیز به آن‌ها بیاموزد. این تمرین را باز هم می‌توانید ادامه دهید. از کودکان بخواهید به یک شیء قرینه که قبلاً عکس آن را گرفته‌اند، عنصری را اضافه کنند که قرینگی تصویر را از بین ببرد. یا از آن‌ها بخواهید از اشیای خاصی که خود تعیین می‌کنید، به گونه‌ای عکاسی کنند که کاملاً متقارن باشند. مانند عکاسی از یک کتاب باز یا کتاب بسته و صندلی یا قابلمه. نظیر چنین تمرین‌هایی را می‌توان برای درک خطوط عمودی و افقی یا منحنی، یا درک مفهوم کسر نیز انجام داد.

۶ مفاهیم ریاضی (قرینه)

از کودکان بخواهید از اشیای قرینه محیط عکس بگیرند. طبیعی است در این تمرین باید بیاموزند برای ثبت یک شیء قرینه به صورت یک تصویر دو بعدی، کاملاً در مقابل شیء قرار بگیرند. به عبارت دیگر، باید نگاهشان بر صحنه یا سوژه عمود باشد. در نهایت هم تصویر به دست آمده با کادر خود متناسب باشد. این نوع عکاسی می‌تواند شامل عکاسی از حباب یک چراغ نفتی، گلدان، نقش قالی، یا بنای ساختمان، به ویژه بناهای تاریخی باشد. پیدا کردن نقوش قرینه یا اشیای متقارن در اطراف، یکی از جذابیت‌های این تمرین است. اما وقتی به سراغ بناهای باستانی ایرانی می‌رویم، کودکان در می‌یابند که بناها و باغ‌های ایرانی سرشار از عناصر قرینه و قرینه‌سازی‌های تودرتو بوده‌اند. این بناها الزاماً نباید قدیمی باشند. مسجد محل سکونت شما هم کاملاً قرینه ساخته شده است و تمام نقوش کاشی‌ها، آینه‌کاری‌ها و نقوش فرش قرینه هستند. بنابراین، از لیوان و نمکدان آشپزخانه تا چهره و بدن انسان از برگ گیاهان تا اتومبیل‌ها و سطوح زباله، همگی قرینه هستند و آماده‌ی کشف شدن به وسیله‌ی کودکان. در عکاسی از متقارن‌ها، زاویه‌ی دید عکاس و زاویه‌ی دوربین نسبت به سوژه بسیار مهم است. در تمرین بعدی، از بچه‌ها بخواهید از اشیای قرینه در شرایطی عکاسی کنند که در تصویر متقارن نباشند.

بنابراین، آن‌ها باید زاویه‌ی دید خود را از زاویه‌ی دید روبه‌رو تغییر دهند و نسبت به سوژه زاویه‌ی دید متفاوتی پیدا کنند. کشف تأثیر تغییر زاویه‌ی دید در نوع پرسپکتیو تصویر ارائه شده و به تبع آن تغییر تناسبات تصویر و تناسبات ترکیب‌بندی، یکی از لذت‌بخش‌ترین کشفیات هر عکاسی است. در این تمرین، کودکان می‌آموزند که اولاً تقارن به نسبت کادر تعریف می‌شود و ثانیاً در هنگام عکاسی، می‌توانند زاویه‌ی دید خود را تغییر دهند و همواره به یک دید ساده‌ی عمودی و گزارش اکتفا نکنند.

همان‌طور که می‌بینید، در این تمرین ساده، چند هدف آموزشی دنبال می‌شود که ترکیبی از آموزش مفاهیم درسی و هنر عکاسی است:

۱. دقت به اطراف و کشف اشیای قرینه و درک مفهوم قرینه؛
۲. توجه به یکی از ویژگی‌های اصلی معماری ایرانی-اسلامی و ذخایر فرهنگی ملی.

۳. درک پرسپکتیو خطوط موازی؛
۴. درک مفهوم زاویه‌ی دید و این که چطور می‌توان با عبور از یک نگاه ساده و از روبه‌رو به سوژه‌های عکاسی، به تصاویر خلاق و جذاب‌تری دست پیدا کرد.

۵. و البته، معلم خلاق با استفاده از عکس‌های متقارن می‌تواند مفهوم

درس پژوهی هم‌زیستی تجربه و علم

نشست سالانه‌ی درس پژوهی و طراحی آموزشی
در شهرستان‌های استان تهران

ام‌لیلا صمدی لولاکی

اشاره

نشست سالانه‌ی درس پژوهی و طراحی آموزشی، به کوشش اداره‌ی تکنولوژی و گروه‌های آموزش ابتدایی اداره‌ی کل شهرستان‌های استان تهران، در سال تحصیلی ۹۴-۹۳ اردوگاه شهید منتظری شهریار تشکیل شد. در این نشست، معلمان، مدیران، راهبران درس پژوهی و مسئولان اداره‌ی کل آموزش و پرورش شهرستان‌های استان تهران حضور داشتند. از این نشست گزارشی تهیه کرده‌ایم که در پی می‌آید.

در آن معلمان به معلمان بیاموزند، بدون اینکه هزینه‌ای پرداخت کنند. همچنین، درس پژوهی نوعی نظارت کلینیکی لنز باز است که برای رشد معلم، افزایش مهارت حرفه‌ای و بهسازی برنامه‌ریزی درسی طراحی شده است.

بنار در پایان صحبت‌های خود به سند تحول بنیادین آموزش و پرورش اشاره کرد که مهارت حرفه‌ای، هویت حرفه‌ای و شایستگی اعتقادی را سه ویژگی اصلی آموزگاران برشمرده است و آن‌ها را عناصری تحولی و مؤثر در نظام تعلیم و تربیت می‌داند.

اجرای موفق درس پژوهی منوط به فراهم‌سازی بستر فرهنگی است

«پژوهش برای معلمان فعالیتی آزاد است یا درون‌مایه‌ی حرفه‌ی معلمی است؟» دکتر رضا ساکی، معاون پژوهش و فناوری دانشگاه فرهنگیان و عضو هیئت علمی دانشگاه شهید رجایی، به‌عنوان سومین سخنران، سخنان خود را با این سؤال آغاز کرد. وی در ادامه توضیح داد: «ذات حرفه‌ی معلمی با پژوهش گره خورده است و ما نمی‌توانیم معلمان را به معلمان پژوهنده و معلمان غیرپژوهنده تقسیم کنیم. هیچ معلمی بدون اتکا به پژوهش نمی‌تواند معلمی را دنبال کند. این شذنی نیست.» وی همچنین تأکید کرد، تغییر و تحول در آموزش و پرورش به همت معلمان وابسته است. دکتر ساکی همچنین اعلام کرد: «ما در دانشگاه فرهنگیان درصد نهاده‌سازی رویکرد معلمان پژوهنده در

درس پژوهی بگیرید، باید طراحان آموزشی خوب داشته باشید. چرا که طراحی آموزشی می‌تواند تولید تجربه و درس پژوهی خلاصه‌ای از انتقال تجربه باشد.» وی در پایان، داشتن نقشه‌ی راه و طرح آموزشی را وظیفه‌ی معلم خواند و آموزگاران را به ثبت تجربه‌هایشان تشویق کرد.

درس پژوهی، هم‌زیستی تجربه و علم

نورعلی بنار، رئیس اداره‌ی فناوری و گروه‌های آموزش ابتدایی، در مقام دومین سخنران، حرف‌های خود را با تعریفی از درس پژوهی آغاز کرد و آن را پژوهشی مشارکتی در کلاس درس، برای توانمندسازی حرفه‌ای معلمان خواند. بنار درس پژوهی را جایگاهی در نظر گرفت که در آن معلم، به‌عنوان کارگزار فکور، می‌خواهد بین آنچه در کتاب‌ها درباره‌ی نظریه‌های یادگیری نوشته شده است و آنچه در کلاس درس اتفاق می‌افتد، رابطه برقرار کند. وی در ادامه گفت: «درس پژوهی یک الگوی سه میم (م م م) است که در آن معلمان به معلمان می‌آموزند. ما می‌توانیم ضمن خدمتی را طراحی کنیم که

طراحی آموزشی و درس پژوهی ابزار تولید و انتقال تجربه

ابتدا دکتر محمد احسانی، معاون آموزش ابتدایی اداره‌ی کل آموزش و پرورش شهرستان‌های استان تهران در صحبت‌هایی کوتاه به موضوع ارزشیابی توصیفی در دوره‌ی ابتدایی اشاره‌ای کرد و آن را یکی از چالش‌های این دوره خواند. دکتر احسانی اعلام کرد: «ما در تبیین فلسفه‌ی این ارزشیابی و ایجاد اعتقاد در همکارانمان ضعیف بودیم و هنوز به حوزه‌ی ارزشیابی توصیفی اشراف کامل نداریم.»

دکتر احسانی همچنین به اهمیت طراحی آموزشی در درس پژوهی اشاره کرد و بیان داشت: «اگر بخواهید نتایج خوبی از

محمد
احسانی

شناسایی شده است. وی چالش‌ها را در سه گروه فرامدرسه‌ای، مدرسه‌ای و چالش‌های پنهان دسته‌بندی کرد. چالش‌های فرامدرسه‌ای شامل چالش‌های ستادی و چالش‌های موزی است که بیرون از مدرسه هستند. دکتر قباخلو چالش‌های ستادی را ناکافی بودن سیستم‌های پشتیبانی از طرف حوزه‌ی ستادی و دبیرخانه، ناکافی بودن ضمانت اجرایی، کمبود مبانی نظری، چارچوب‌گذاری و قالب‌بندی در اجرا و ارزیابی و بومی نشدن آن با شرایط و موقعیت‌های آموزشی، مشخص نبودن زمان اجرای آن در مدارس، کمبود ابزارهای لازم برای بالا بردن انگیزه‌ی همکاران، ناکافی بودن انعکاس نتایج و فرهنگ آن در رسانه‌ها، کامل نبودن دستورالعمل اجرایی، باور نداشتن مسئولان اجرایی و نابرابری توجه به فرایند درس‌پژوهی و نتایج آن برشمرد. همچنین، موزی‌سازی درس‌پژوهی با سایر طرح‌ها، هم‌زمانی اجرای درس‌پژوهی با طرح‌های ستادی دیگر (به لحاظ زمانی)، تفکر انتخاب شدن و رتبه‌بندی آن، حرکت نکردن درس‌پژوهی از وظیفه‌ی آموزشی به سمت فرهنگ‌سازی آن، برنامه‌ی درسی پرمحتوا و هم‌زمانی اجرای درس‌پژوهی در دوره‌ی ابتدایی با تغییرات ساختاری و محتوای کتاب‌ها، از موارد اعلام‌شده‌ی دکتر قباخلو برای چالش‌های موزی فرامدرسه‌ای درس‌پژوهی بود.

مجری طرح درس‌پژوهی، در ادامه چالش‌های مدرسه‌ای را شامل چالش‌های مربوط به مدیران و چالش‌های مربوط به آموزگاران دانست و در نهایت، چالش‌های پنهان درس‌پژوهی را کمرنگ بودن فرهنگ نقد و نقادی، کمرنگ بودن فرهنگ مشارکت

را هم به‌طور جد تقویت می‌کند». دکتر ساکی بابیان اینکه آموزش درس‌پژوهی دشواری فنی ندارد و آسان است، اما اجرای آن دشوار است، تصریح کرد: «اجرای درس‌پژوهی در بستر فرهنگ‌هاست. یعنی اگر معلم به درس‌پژوهی باور نداشته باشد و اگر حضور معلم در گروه درس‌پژوهی به‌صورت داوطلبانه نباشد، این گروه‌ها کلیشه‌ای و ناکارآمد خواهند شد». وی تأکید کرد باید کوشش کنیم فرهنگ درس‌پژوهی را توسعه دهیم.

معاون پژوهشی دانشگاه فرهنگیان در ادامه اعلام کرد، دانشگاه فرهنگیان به‌دنبال این است تا شبکه‌های اجتماعی این دانشگاه را به گفتمان درس‌پژوهی اختصاص دهد و برای برقراری ارتباط حرفه‌ای بین معلمان و فراهم کردن فرصت برای انتقال دانش، فرهنگ و تجربیات معلمان و بیان دغدغه و مشکلات آنان در خصوص درس‌پژوهی آمادگی دارد.

درس‌پژوهی رتبه‌بندی و قالب نمی‌پذیرد

بهزاد قباخلو، مجری طرح درس‌پژوهی در شهرستان‌های استان تهران، به‌عنوان آخرین سخنران نشست درس‌پژوهی، به بررسی چالش‌های درس‌پژوهی در مناطق زیر مجموعه‌ی شهرستان‌های استان تهران پرداخت. وی اعلام کرد، این نشست به‌معنای پایان درس‌پژوهی در این مجموعه نیست و هر کس مایل باشد، می‌تواند در آن‌ها شرکت کند. همچنین، نتایج درس‌پژوهی در همه‌ی مناطق و شهرستان‌های تابعه جمع‌آوری و در قالب کتاب چاپ خواهد شد. قباخلو اعلام کرد، این چالش‌ها بعد از انجام درس‌پژوهی در طول چهار سال

میان دانش‌جومعلمان هستیم و نسل جدید معلمان، هنگامی که وارد آموزش و پرورش می‌شوند، به آموزش ضمن خدمت برای آشنایی با پژوهش نیاز نخواهند داشت». معاون پژوهشی دانشگاه فرهنگیان، شگفتی و برجستگی درس‌پژوهی را در این دانست که دانش آموزش‌شناسی آموزگاران را افزایش می‌دهد. وی افزود «این دانش شامل دانش تربیتی، دانش تخصصی یا موضوعی، دانش فناوری‌های آموزشی و دانش محتوای آموزشی است. دانش محتوای آموزشی به معنای شایستگی ترکیب دانش تخصصی، دانش فناوری و دانش تربیتی برای تدریس یک موضوع خاص در یک کلاس خاص است. در دوران تحصیلی و دوره‌های آموزشی دانشگاه‌ها، فرصت دستیابی به این نوع از دانش را نداریم. این نوعی دانش عملی است و می‌تواند در درس‌پژوهی تولید شود. معلم باید تدریس را شروع کرده و مشکلات تدریس را درک کرده باشد تا برای حل مشکلات وارد دوره‌های

درس‌پژوهی شود. بنابراین، شگفتی درس‌پژوهی در تولید دانش شماره‌ی ۴، یعنی دانش محتوای آموزشی است. البته درس‌پژوهی سه دانش دیگر

رضا ساکی

و کار گروهی، کمبود سازوکارهای لازم در خصوص همزیستی تجربه و علم در نزد همکاران و تجربه‌های آموزشی همکاران دانست. وی تصریح کرد: «بسیار کم اتفاق می‌افتد که معلمان در مدرسه کنار هم بنشینند و تجربیاتشان را در اختیار هم بگذارند».

ارائه‌ی درس پژوهی توسط گروه‌های آموزشی

یکی دیگر از برنامه‌های نشست، ارائه‌ی دو کار برتر درس پژوهی بود که خانم‌ها **اکرم عرب‌احمدی** از مدرسه‌ی «خورشید هشتم» در منطقه‌ی پیشوا و **گلناج ورمغانی** از مدرسه‌ی «فروغ حضرت خدیجه (س)»، در ناحیه‌ی ۱ شهر ری ارائه دادند.

اهدای جوایز

تقدیر و اهدای جوایز نیز از برنامه‌های اصلی این نشست بود. در ابتدا از مناطق پیشوا (مدرسه‌ی خورشید هشتم)، شهرری، ناحیه‌ی ۱ (مدرسه‌ی فروغ حضرت خدیجه (س))، بهارستان ۲ (مدرسه‌ی رازی)، چهاردانگه (مدرسه‌ی شهید خیابانی) و ورامین (مدرسه‌ی لاله‌های انقلاب ۱)، به‌عنوان پنج منطقه‌ی برتر در طرح درس پژوهی، تقدیر شد.

درس پژوهی اقدامی فرهنگی است!

از مرتضی مجدفر، به‌خاطر اشرافی که بر موضوع درس پژوهی دارد، خواستیم نظرات خود را در این باره بنویسد. او در ابتدا مسرت خویش را از حضور دکتر رضا ساکی در مقام یکی از مؤلفان کتاب‌های آموزشی

ابراز کرد و حضور مسئولان شهرستان‌های استان تهران را قدر دانست. سپس درباره‌ی درس پژوهی نوشت: «مطالعه‌ی درس» یا «درس پژوهی» که اخیراً صاحب‌نظر برجسته‌ی ایرانی، دکتر **علی‌اکبر سیف**، عنوان «تدریس پژوهی» را برای آن پیشنهاد کرده است، اقدامی است گروهی، هم‌افزایانه و مشارکتی، مبتنی بر بهسازی فرایند تدریس که در نهایت، علاوه بر آنکه موجب شفاف‌سازی جریان یاددهی - یادگیری جاری و ساری میان معلمان، دانش‌آموزان، خانواده‌ها و دست‌اندرکاران آموزشی می‌شود، به تولید اسناد و تجربه‌های زیسته‌ی برگرفته از این تبادل اطلاعاتی تصحیح‌گرایانه و نیز تغییر مدرسه به سازمان یادگیرنده و رشد حرفه‌ای معلمان منجر می‌شود. با وجود آنکه نظرات خودم را درباره‌ی درس پژوهی به‌طور مبسوط در فصل نهم از کتاب «پژوهش و مدیران مدرسه‌ها» (انتشارات مدرسه، ۱۳۹۳) و نیز مقاله‌ی «هم‌آموزی از یکدیگر و تصحیح فرایندها» در مجله‌ی رشد مدیریت مدرسه (آبان‌ماه ۱۳۹۱) نوشته‌ام، در این جا نکات دیگری را ذکر می‌کنم، به امید اینکه در تصحیح نگرش‌ها و روش‌هایی که متأسفانه به غلط در اجرا شاهد آن‌ها هستیم، مؤثر باشند.

درس پژوهی اقدامی برگرفته از سنن و عادات فرهنگی است!

خاستگاه درس پژوهی کشور ژاپن و دوران امپراتوری میجی است. به‌دستور این امپراتور، مردم ژاپن از سال‌های ۱۸۶۰ موظف بوده‌اند در انتهای هر روز، در هر حرفه و شغلی که مشغول به کار بوده‌اند، دور هم بنشینند و در مورد کاستی‌ها و برجستگی‌های کارشان و نیز چگونگی بهبود و اصلاح آن به بحث و تبادل نظر بپردازند. این رویه سال‌ها جاری بوده و تغییراتی را در شیوه‌ی اجرا به خود دیده و در نهایت با تغییرات و افزودنی‌های فرهنگی و آموزشی دوران جدید و با نیم‌نگاهی به نهضت کیفیت‌گرایی دهه‌های ۱۹۷۰ به بعد ژاپن، سر از آموزش و پرورش و مدارس این کشور درآورده است. حال شما مدرسه‌ای را در کشورمان در نظر بگیرید که

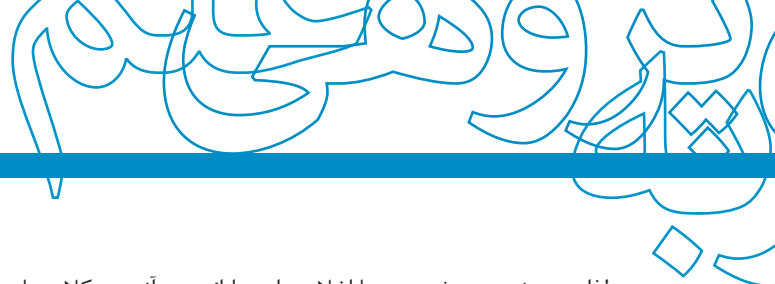
شورای معلمان آن به جای بحث و گفت‌وگو، محل بخش‌نامه‌خوانی مدیر مدرسه است (حتی ممکن است یکی از همین بخش‌نامه‌ها هم در مورد چگونگی اجرای درس پژوهی باشد!)، و آموزگاران به‌طور کامل منفعل و گوش به فرمان هستند، و انتظار داریم درس پژوهی در همین مدرسه به اجرا درآید. از استلزامات اجرای درس پژوهی، تمرین گفت‌وگو، اجازه دادن به مشارکت همه‌جانبه‌ی معلمان در امور گوناگون مرتبط با برنامه‌ریزی درسی، بها دادن به تولیدات روشی و فکری آموزگاران و آماده‌سازی تدریجی بسترهای اجرای این امر مهم است. شاید همین اجراهای فعلی درس پژوهی (البته اگر به خطا نرویم!) خود نوعی تمرین و فکروری برای معلمان باشد. نمی‌گویم شروع نکنیم، اتفاقاً در پیشینه‌ی فرهنگی و حتی مذهبی ما، چنین تأکیداتی پررنگ‌تر و جدی‌تر است. می‌گویم درست شروع کنیم و از داشته‌های فرهنگی، سنن و عادات خودمان بهره ببریم و از این همه تأکید بر اینکه درس پژوهی صرفاً سنتی ژاپنی است، خودداری کنیم.

درس پژوهی اقدامی اخلاقی است!

دو سال قبل به درخواست یکی از مدیران محترم مدارس پیشرو در امور آموزشی، قرار شد زمینه‌ی اجرای درس پژوهی را در این مدرسه فراهم سازم. در ابتدای گفت‌وگو با مدیر مدرسه، به ایشان تأکید کردم اگر معلمانان اعتقاد دارند عیبی که توسط دوست هم‌پایه یا هم‌رشته‌ی آنان از تدریس ایشان گرفته می‌شود، تحفه‌ای با ارزش است و همکارشان آینده‌ی اوست (المؤمن مرأت المؤمن)، پس بسم‌الله! شروع کنیم. تعجب کرد و پرسید: «در کتاب‌ها و منابعی که من راجع به درس پژوهی خوانده بودم، به چنین چیزهایی اشاره نشده بود، شما از روی چه شواهدی چنین نکته‌هایی را جدی گرفته‌اید». در پاسخ گفتم: «درس پژوهی یعنی در مظان ارزشیابی قرار گرفتن و خواستن از معلمان همکار مبنی بر اینکه ایرادهای تدریس مرا بگویند و بعد کمک کنید با یاری هم این ایرادها را از بین ببریم تا وقتی ایرادها رفع شد، هم من رشد کنم و هم شما. اگر معلمانان به این مرحله رسیده‌اند، من در خدمتم».

بهراد قباخلو

لذا درس پژوهی به شدت با اخلاق مدار بودن معلمان و گردش امور مدرسه مبتنی بر اخلاق گرایی در ارتباط است. باید معلم به درجه‌ای از رشدیافتگی برسد که ایرادهایش را بگویند، و او آن‌ها را بپذیرد و با کمک دوستانش درصدد تصحیح هریک از آن‌ها برآید.

درس پژوهی اقدامی گروهی است و فرد در آن حتماً بخشی از گروه است!

یکی از نکاتی که متأسفانه در برخی استان‌ها شاهد آن هستیم، فراموش شدن گروه و به عبارت دقیق‌تر، حلقه‌های درس پژوهی در فرایند اجرای این فعالیت علمی - آموزشی است. درس پژوهی اقدامی گروهی است، نه فعالیت‌ی تک‌نفره و حتی دو یا سه نفره! فرد در درس پژوهی بخشی از گروه است و درست است که کار با تدوین طرح درس توسط فرد آغاز می‌شود، ولی در ادامه آن طرح درس اولیه آن‌قدر تغییر یافته و دچار استحاله می‌شود که دیگر نمی‌توان متوجه شد طراح درس اولیه چه کسی بوده است. چون مهم فرد نیست، مهم تغییر و بهبودی است که حاصل می‌شود و نتیجه‌ای که به دست می‌آید.

دستاوردهای درس پژوهی از اقدامات اجرایی حین آن مهم‌تر است!

باز از جمله نکاتی که در اجرای درس پژوهی در برخی از ادارات آموزش و پرورش مناطق و شهرستان‌ها شاهد آن هستیم، بی‌توجهی به دستاوردهای فرایندهای درس پژوهی و اسناد و مدارکی است که از اجرای هر فعالیت درس پژوهی به دست می‌آید و باید در قالب اسناد و مدارک کاغذی، فیلم، صوت، کاربرد، نمونه سؤال و... (در واقع قالب‌هایی از اجزای گوناگون یک بسته‌ی آموزشی) برای استفاده‌ی عموم به نمایش گذاشته شود؛ چرا که ممکن است معلمانی که درگیر اجرای درس پژوهی نبوده‌اند، از این یافته‌ها بسیار بیشتر از مرور فرایندها بهره ببرند.

درس پژوهی حرکت به سمت کلاس شیشه‌ای است!

همان‌طور که پیش از این گفتیم، درس پژوهی حرکت به سمت شفاف‌سازی و

ارائه‌ی هر آنچه در کلاس‌های درس می‌گذرد، به همه، اعم از همکاران مدرسه‌ای، همکاران سایر مدارس، اولیا و دست‌اندرکاران آموزشی و تصمیم‌گیران است. این یعنی تصویری از یک کلاس شیشه‌ای که همه درون آن را می‌بینند. باید معلم اخلاق‌گرای حرفه‌ای به درجه‌ای از توانمندی و انگیزش‌های درونی برسد که همواره کلاس خود را در مظان ارزشیابی و داوری ببیند و درس پژوهی فعالیت مستمر و همواره‌ی او باشد.

درس پژوهی جشنواره محور و مبتنی بر سناریونویسی از پیش تعیین شده نیست!

با توضیحاتی که داده شد، می‌رسیم به فعالیت‌هایی که در برخی از مناطق و شهرستان‌ها انجام می‌شود و درس پژوهی تا حد یک کار نمایشی و مشابه با جشنواره‌های الگوهای تدریس تنزل داده می‌شود. جشنواره اقدامی نمادین برای نشان دادن یک تدریس برتر در جمعی انبوه است که عمدتاً با محوریت یک فرد به اجرا درمی‌آید. در جشنواره‌ها تدریس حالت دوپینگ و تصنعی دارند و همه چیز، براساس یک سناریوی از پیش طراحی شده، طوری پیش می‌رود که معلم تدریس کننده را به رتبه و جایزه رهنمون کند.

این در حالی است که درس پژوهی اساساً جشنواره محور نیست و به جای آن که براساس سناریونویسی (پیش‌بینی یا بهتر است بگوییم پیشگویی اتفاقاتی که قرار است در کلاس رخ دهد) باشد، بر مبنای واقعیت‌هاست که معلم در کلاس درس خود به کار بسته و اکنون درصدد است با کمک همکاران خود نسبت به تصحیح و به‌پویی آن‌ها اقدام کند.

فرایند درس پژوهی زمان‌بر و طولانی مدت است و حوصله از عناصر اصلی در موفقیت آن است!

چندی پیش با یکی از دوستانی که در زمینه‌ی اجرای درس پژوهی شهره شده است، صحبت می‌کردم. او می‌گفت، در طی سالی که گذشت، ۸۴ مورد درس پژوهی را رهبری کردم و قرار است چند مورد دیگر را هم مدیریت کنم. تعجب کردم و به او گفتم،

پروژه‌ای که در مدرسه‌ای با مدیر و معلمان علاقه‌مند شروع کرده‌ام، بعد از هشت جلسه کندوکاو گروهی و گفت‌وگو با آموزگاران و دعوت از دو کارشناس دیگر به غیر از خودم، تازه در حال رسیدن به مرحله‌ی پایانی و تولیدات برگرفته از فرایند درس پژوهی است، چطور شما توانسته‌اید قریب به ۱۰۰ حلقه‌ی درس پژوهی را تنها در عرض یک سال راهبری کنید؟

درس پژوهی خم رنگ‌ریزی نیست، زمان‌بر و طولانی مدت است. جلسه‌ی سخنرانی یا اجرای یک تدریس نمایشی نیست. یک حلقه‌ی درس پژوهی تازه بعد از چندین جلسه گفت‌وگوی معلمان با یکدیگر، قوام پیدا می‌کند و دقیقاً یک خوراک فکری مبتنی بر دم کشیدن و بار آمدن است، نه فست‌فودی پخته شده در آتش داغ احساسات و هیجانات لحظه‌ای که متأسفانه دامنگیر برخی از مدارس و ادارات آموزش و پرورش ما شده است.

درس پژوهی با اقدام پژوهی تفاوت‌های ماهوی دارد!

برخی بدون مطالعه در ویژگی‌های درس پژوهی و با دانشی که از پیش آموخته‌اند، این فرایند را با فعالیت‌های دیگر از جمله اقدام پژوهی یکسان می‌انگارند. این دو اگرچه در برخی موارد از جمله جمع‌آوری شواهد و حرکت به‌سوی به‌پویی مستمر با همدیگر همخوانی‌هایی دارند، ولی تفاوت‌هایشان فراوان و گسترده است. در کتاب «پژوهش و مدیران مدرسه‌ها»، حداقل ۱۳ مورد از این تفاوت‌های ماهوی نام برده شده است که از مهم‌ترین آن می‌توان به گروهی بودن درس پژوهی و عمدتاً فردی انجام شدن اقدام پژوهی اشاره کرد.

آموزگاران علاقه‌مند می‌توانند برای کامل کردن آگاهی‌های خود، دو کتاب «درس پژوهی، ایده‌ای جهانی برای بهسازی آموزش و غنی‌سازی یادگیری» نوشته دکتر محمدرضا سرکارآرانی، «انتشارات مرآت» و «درس پژوهی» نوشته دکتر رضا ساکی، انتشارات حکمت علوی را مطالعه کنند.

انجام تکالیف مسئله‌ی من نیست!

وارسی بالینی مهارت مسئولیت‌پذیری کودکان

عفت میراحمدیان
کارشناس ارشد روان‌شناسی تربیتی

اشاره

می‌خواهیم با ذکر یک مورد بالینی درباره‌ی دانش‌آموزی به نام احسان، مهارت مسئولیت‌پذیری در دانش‌آموزان را بررسی کنیم. احسان دانش‌آموز سوم ابتدایی است. او نسبت به انجام تکالیف درسی هیچ تمایلی نشان نمی‌دهد. بررسی بالینی مشاور آموزشی نشان‌دهنده‌ی برخورداری وی از سطح هوشی مناسب است. ضمناً، هیچ‌گونه علائمی از اختلالات یادگیری مشاهده نمی‌شود. سوابق تحصیلی احسان نشان می‌دهد که او در دو سال گذشته دانش‌آموز ممتاز مدرسه‌ی سابق خود بوده و آموزگاران او رضایت داشته‌اند. خانواده‌ی او هم افرادی بسیار پیگیر در امر آموزش او هستند. آموزگار احسان مدام در پی یافتن علت مشکل احسان و نحوه‌ی برطرف کردن آن است. و بسیاری از آموزگاران، به‌طور روزافزونی با شرایطی مشابه مورد احسان روبه‌رو هستند؛ دانش‌آموزانی که نه تنها از ضریب هوشی و توان یادگیری مناسبی برخوردارند، بلکه برخی از آن‌ها جزو گروه باهوش نیز هستند. حال به‌عنوان یک آموزگار بگویید علت چیست؟

نبود یک مهارت بنیادین

چنین به‌نظر می‌رسد که دانش‌آموزانی با شرایط بالا، در مورد تکالیف درسی خود حس مسئولیت‌پذیری ندارند. آن‌ها به دلایل گوناگون انجام تکالیف درسی را مسئله یا وظیفه‌ی خود نمی‌دانند. بررسی‌های بیشتر در مورد این دانش‌آموزان ما را به این موضوع رهنمون می‌سازد که این گروه دانش‌آموزان، مهارت مسئولیت‌پذیری ندارند. مسئولیت‌پذیری یکی از مهم‌ترین مهارت‌ها برای رسیدن به موفقیت تحصیلی است. بسیاری به اشتباه تصور می‌کنند این مهارت در دوره‌ی بزرگسالی شکل می‌گیرد، اما در واقع این مهارت نیز مانند بسیاری مهارت‌های بنیادین دیگر، باید در دوران کودکی شکل بگیرد یا آموخته شود. خانواده مهم‌ترین و اصلی‌ترین نظام برای شکل‌دهی این مهارت در کودک است. بررسی سوابق تحصیلی مورد احسان نشان می‌دهد که او در دو سال اول تحصیل، در مدرسه‌ای کم‌جمعیت تحصیل کرده است. آموزگار او به‌دلیل داشتن فرصت کافی، بار مسئولیت انجام تکالیف دانش‌آموزان را خود به عهده می‌گرفته، در حدی که کم‌کم این باور در احسان شکل گرفته است که: انجام تکالیف درسی مسئولیت آموزگار است نه مسئولیت او. مادر احسان نیز به‌طور مداوم از او به شکل‌های مختلفی مانند خواهش و تمنا، باج‌دهی و... درخواست انجام تکالیف را کرده است. با این وضعیت، احسان گمان کرده است که نگرانی درباره‌ی انجام ندادن تکالیفش نیز مسئله‌ی مادرش است.

اهمیت مهارت مسئولیت‌پذیری

مسئولیت‌پذیری امکان تصمیم‌گیری را پدید می‌آورد که در پی آن حس اختیار و قدرت یافتن در کودک شکل می‌گیرد. اختیار و قدرت یافتن بر عزت نفس می‌افزاید و مهارت‌ها و روابط اجتماعی را ارتقا می‌دهد. ضمناً به کودک کمک می‌کند در دنیای اجتماعی و هیجانی خود راحت‌تر باشد. در واقع، اتخاذ تصمیم‌های مهم نیازمند داشتن توانایی، احساس مسئولیت و قدرت قضاوت خوب است. همه‌ی این توانمندی‌ها در تفکر صحیح ریشه دارد. وجود این مهارت، از نشانه‌های سلامت روان و نیز شخصیت رشد

یابنده است. داشتن مهارت مسئولیت‌پذیری این توان را به فرد می‌دهد که در مورد مسائل منطقی بیندیشد و در هر زمان بتواند تشخیص دهد مشکل یا مورد فعلی مسئله کیست و نیز توان یافتن راهکارهایی برای برآمدن از پس مسئولیت فعلی را داشته باشد. احساس مسئولیت یکی از اصول لازم برای رشد و شکوفایی است. همین امر برای رشد خودباوری هم لازم است. بچه‌های کم سنی که خودباوری بالایی دارند و نسبت به خودشان و دیگران احساس مسئولیت می‌کنند، در درس و مدرسه موفق‌تر از بچه‌هایی هستند که خودباوری بالایی دارند، ولی احساس مسئولیت نمی‌کنند. نمونه‌ای برای این مورد، دانش‌آموزانی هستند که در نقش سرکرده‌ی یک گروه در مدرسه یا کلاس قرار می‌گیرند. این گروه با وجود اینکه خودباوری بالایی دارند، از فعالیت مؤثر تحصیلی رویگردانند.

مسئولیت‌پذیری؛ نواختن شیپور از سر گشاد

گرچه پیدا کردن علت به حل مسئله کمک می‌کند، اما برخی مواقع علت‌یابی نتیجه‌ی معکوس می‌دهد. گاهی اوقات وقتی دانش‌آموز علت مشکلاتش را پیدا می‌کند، افت تحصیلی بیشتری پیدا می‌کند، چون آن مسئله را علت اصلی و مسئول مشکل خود می‌داند و راحت‌تر شانه از زیر بار مسئولیت خالی می‌کند. مورد مثال‌زدنی در اینجا، مورد **پوریا** است. پوریا پس از روبه‌رو شدن با مشکلات متعدد تحصیلی در مدرسه، به روان‌پزشک ارجاع داده شد. روان‌پزشک مورد او را بیش‌فعال نقص تمرکز و توجه تشخیص داد. پس از آن، افت تحصیلی پوریا بیشتر شد، چراکه هر بار در پاسخ آموزگار به اینکه چرا تکالیف درسی‌اش را انجام نمی‌دهد، می‌گفت: «من توانایی تمرکز ندارم، من مشکل دارم.»

این فقط مشکل پوریا نیست. بسیاری از خانواده‌ها یا کودکان با آگاهی از اینکه کودک نقص تمرکز و توجه یا هر مشکل دیگری دارد، بار مسئولیت یادگیری و حل مسئله را به‌عهده نمی‌گیرند و با استناد به نظر یک متخصص، از آن فرار نیز می‌کنند. این گروه، پس از یافتن علت اصلی، بدون هیچ اضطرابی و با خیال راحت‌تر از قبل، به حمایت از بی‌مسئولیتی کودک می‌پردازند و او را در سیر نزولی افت تحصیلی سوق می‌دهند. از نظر این والدین، حتی مشکلات انضباطی دانش‌آموز نیز در چنین مواردی قابل توجه و کم‌اشکال به‌نظر می‌رسد.

چنانچه ذکر شد، خانواده مهم‌ترین و اصلی‌ترین محل برای شکل‌گیری این مهارت است، اما در صورتی‌که خانواده‌ای در این زمینه نقش‌آفرینی صحیحی نکرده باشند، نگران نباشید، شما می‌توانید مسئله را حل کنید. فقط کافی است توپ را از زمین خود یا خانواده به زمین کودک پرتاب کنید.

راهکارهایی تعاملی برای خانواده و آموزگار

۱ نظرارت کنید. از والدین بخواهید به‌طور مداوم تمامی فعالیت‌های دانش‌آموز را در منزل تحت نظارت بگیرد و گزارش

دقیقی از سیر یادگیری کودک تهیه کند. از سوی دیگر، خودتان نیز به‌عنوان آموزگار (یا در صورت امکان مشاور مدرسه) باید علاوه بر پیگیری دقیق گزارش‌های والدین، فعالیت‌های تحصیلی دانش‌آموز را در مدرسه کنترل کنید.

۲ تقسیم کار کنید. به کودک توضیح دهید که باید کارهایش را خودش انجام دهد. البته به او بگویید که در صورت ضرورت حمایت می‌شود.

۳ الگوی خوبی باشید. اگر والدین افرادی مسئول باشند، کودکان هم ترغیب می‌شوند بیشتر احساس مسئولیت کنند.

۴ مهارت‌های ضروری را آموزش بدهید. مسئولیت‌پذیری از چند خرده مهارت بسیار مهم دیگر تشکیل شده است. این مهارت‌ها عبارت‌اند از: مدیریت زمان، سازمان‌دهی، اولویت‌بندی (این مهارت به مداخله‌ی بزرگ‌ترها نیاز دارد). گرچه ظاهراً این خرده مهارت‌ها ساده به‌نظر می‌رسند، اما واقعاً شکل‌گیری آن‌ها نیازمند آموزش مؤثر است.

۵ نظام و ساختار پیشنهاد دهید. شما با خلق نظام و ساختاری که می‌تواند به موفقیت دانش‌آموز منجر شود، به او کمک کنید تا تمرکز بر کارهایش موفق شود. در صورتی‌که کودک موفق به انجام برنامه نشد، او را تنبیه نکنید.

۶ در برنامه‌ریزی به دانش‌آموز کمک کنید. با درست کردن برگه‌های بلند نمودار و جدول، به دانش‌آموز کمک کنید میزان پیشرفت خود را مطالعه و یادگیری را به‌طور عینی بررسی کند. این ابزارها به کودک کمک می‌کنند بدانند چه کارهایی را باید انجام دهد.

۷ کارهایی را که دانش‌آموز خودش می‌تواند انجام دهد، شما انجام ندهید. اگر به کودک اجازه دهید خودش به کارهایی که معمولاً شما برایش انجام می‌دهید برسد، از میزان توانایی او شگفت زده می‌شوید. برخی از این فعالیت‌ها در خانه عبارت‌اند از بستن بند کفش و بستن دکمه‌ها و برداشتن برنامه‌ی کلاسی. برخی از این فعالیت‌ها در مدرسه عبارت‌اند از: پیدا کردن سؤال از متن درسی، مشخص کردن پاسخ صحیح سؤالات، و تهیه و نصب جدول رشد تحصیلی.

۸ اجازه دهید کودکان به شما کمک کنند. کودکان از کمک کردن و مسئول کاری بودن لذت می‌برند؛ به‌خصوص، اگر شما هم از همراهی کودکان لذت ببرید. اگر کودک کاری را در حد عالی انجام نداد، از او انتقاد نکنید. برای مثال، دانش‌آموز را مسئول یک گروه آموزشی در کلاس کنید و این مسئولیت را به‌طور دوره‌ای در گروه بگردانید.

دفتری پر از خاطره

چگونه خاطره‌ها و تجربه‌های خود را بنویسیم؟

ناصر نادری

اشاره

در نگاه عمیق و معنادار امام‌علی (علیه‌السلام)، گذر عمر به گذر ابرهای آسمان تشبیه شده است و وجه شبه آن، به جز شتابزدگی گذر عمر، رخ دادن حالات نو و شکل‌های متنوع و رخداد‌های زمانه را نیز تداعی می‌کند. ابرها در آسمان به اشکال گوناگون و بدیع درمی‌آیند، چشم‌ها را به خود خیره می‌کنند و انسان را به خیال‌پردازی می‌خوانند.

همه‌ی انسان‌ها در زندگی کم و بیش صحنه‌ها و حوادث و حالات شیرین و تلخی را از نزدیک مشاهده و تجربه می‌کنند که بیان زبانی یا نوشتاری آن برایشان لذت‌بخش است. دنیای پر رمز و راز تعلیم و تربیت نیز از این قاعده مستثنا نیست؛ دنیایی که مملو از خاطره‌ها و تجربه‌های زیسته‌ی به یادماندنی است و نوشتن درباره‌ی آن، علاوه بر التذاذ شخصی برای نویسنده، به انتقال تجربه‌های آموزنده و بهبود کیفیت آموزش و یادگیری منجر می‌شود. و این یعنی همان نوع ادبی «خاطره‌نویسی» که در این شماره، به پاره‌ای از رموز نوشتن آن پرداخته‌ایم.

واژه‌ی «خاطره» در چند فرهنگ‌نامه

لغت‌نامه‌ی دهخدا:

– اموری که به شخص گذشته باشد و آثاری از آن در ذهن او مانده باشد؛
– وقایع گذشته که شخص آن را دیده یا شنیده است.

فرهنگ بزرگ سخن:

– اتفاقاتی که در گذشته روی داده و در یاد شخص باقی مانده است.

فرهنگ عمید:

– ضمیر، اندیشه، خیال، یادبود، یادگار، آنچه بر کسی گذشته و اثری از آن در ذهنش مانده باشد.

اهمیت خاطره‌نویسی

خاطره‌نویسی در کنار «زندگی‌نامه‌ی خودنوشت» (اتوبیوگرافی)، نامه‌نگاری، سفرنامه، یادداشت‌های روزانه و... یکی از شیوه‌های «از خود نوشتن» است. این قالب و نوع نوشتن را، عام‌ترین و راحت‌ترین نوع نوشتن می‌دانند.

خاطره‌نویسی به دو شکل «رسمی»، مانند خاطرات سیاسی دولتمردان، و غالباً «غیررسمی» است. بدیهی است، بسیاری از خاطرات شخصی مانند عکس‌های خانوادگی، فقط برای خود شخص و نزدیکانش جالب است. اگر نویسنده‌ی خاطره، صاحب شخصیت و منزلت ادبی، سیاسی، اجتماعی و... باشد، معمولاً نوشته‌هایش «ارزش نشر» پیدا می‌کنند.

ویژگی‌های خاطره

- ۱ در حافظه‌ی فرد حفظ می‌شود و بر ذهن او تأثیر می‌گذارد.
- ۲ در بردارنده‌ی حادثه، صحنه یا حالتی برجسته و به یادماندنی است.
- ۳ زمان و مکان مشخصی دارد.
- ۴ یادی از گذشته را در برمی‌گیرد.
- ۵ موجز و کوتاه است.
- ۶ تجربه‌ی شخصی است و رنگ و بویی از احساس و عاطفه‌ی فرد دارد.
- ۷ روشنی و وضوح دارد.
- ۸ به مشاهده و حضور فرد وابسته است.
- ۹ ذهن و عاطفه را توانمند تحریک می‌کند.
- ۱۰ با زبان صمیمی و بیان صادقانه گفته یا نوشته می‌شود.
- ۱۱ از خیال به شکل محدود استفاده می‌کند.
- ۱۲ در ذهن شکل می‌گیرد، سپس تداعی می‌شود و به یاد می‌آید.

تفاوت خاطره‌نویسی با قالب‌های نوشتاری دیگر

- نوع بیان و کلام خاطره، صمیمی و راحت و غیررسمی (خودمانی) است، در حالی که در گزارش‌نویسی و مقاله‌نویسی، نوع بیان مستقیم و صریح و رسمی است.
- جزئی‌نگری و انتقال احساس و عاطفه در گزارش و مقاله‌نویسی نقشی ندارد، در حالی که در خاطره‌نویسی وجود دارد.
- خاطره مثل داستان از لحظه‌های برجسته‌ی زندگی الهام می‌گیرد، اما کاملاً وام‌دار «واقعیت» است. در حالی که در داستان، واقعیت یا با خیال آمیخته است یا فقط زائیده‌ی تخیل نویسنده است.
- در خاطره، حوادث سیر تقویمی و خطی خود را طی می‌کنند، ولی در داستان، برای تعلیق (کشش)، جابه‌جا می‌شوند.
- سفرنامه و خاطره شباهت زیادی با هم دارند، ولی در عین حال، هر یک ویژگی‌های خاص خود را دارند. میان این دو قالب، رابطه‌ی «عموم و خصوص من وجه» وجود دارد؛ یعنی برخی خاطرات در قالب سفرنامه می‌آیند، ولی برخی خاطرات به سفرنامه ربط ندارند. در ضمن، برخی حوادث در سفرنامه برجستگی خاطره را ندارند.
- خاطره‌نویسی به‌صورت «زندگی‌نامه‌ی خودنوشت» نیز با خاطره‌نویسی معمولی فرق می‌کند، زیرا نویسنده‌ی زندگی‌نامه‌ی خودنوشت در نوشتن بر خود رو به رشد خویش تأکید ندارد، بلکه نکته‌ی آن درباره‌ی انسان‌هایی است که با آن‌ها برخورد داشته یا بر حوادثی است که نویسنده مشاهده کرده و یا در آن‌ها نقش ایفا کرده است.
- خاطره‌نویسی و یادداشت‌های روزانه، از برخی جهات شبیه هم هستند، اما از یکدیگر متمایزند. یادداشت روزانه از خاطره‌نویسی عمومی‌تر است و شامل یادداشت‌های غیرخاطره‌ای از زندگی خصوصی، وقایع‌نگاری و ... می‌شود.
- خاطره‌نویسی از وقایع‌نگاری نیز متفاوت است؛ چرا که وقایع‌نگار حوادث را متوالی و پیاپی روایت می‌کند و خاطره تا جایی برایش ارزش استفاده دارد که «سندیت» داشته باشد و به کار تاریخ‌نگاری بیاید.

معلمان با نوشتن خاطره:

- علاوه بر افزایش مهارت نوشتن، دقت نظر و حساسیت‌های خود را آشکار می‌کنند.
 - بر وسعت پردازش ذهنی و تأملات خود می‌افزایند.
 - خود را صاحب بینش آموزشی و پرورشی عمیق می‌کنند.
 - به ظرافت و لطایف دنیای شگفت‌انگیز تعلیم و تربیت می‌افزایند.
- ### دیگر فایده‌های خاطره نوشتن عبارتند از:
- شاید خاطرات تجدید نظر و اصلاح برخی سیاست‌های آموزشی و تربیتی را در پی داشته باشد.
 - فیلسوفان و اندیشمندان جامعه را به تکاپوی علمی جدی وامی‌دارد.
 - هنرمندان و ادیبان را به خلق آثار هنری در زمینه‌ی سینما و رمان و ... وامی‌دارد.
 - زمینه‌ی تحلیل واقع‌بینانه‌تر جامعه‌شناسان آموزشی و برنامه‌ریزان کلان کشور را فراهم می‌کند.
 - از نظر صاحب‌نظران، اغلب خاطره‌ها و تجربه‌های زیسته‌ی معلمان، ارزش و اعتباری بالاتر از یافته‌های نظری صرف دارند، چرا که این خاطره‌ها و تجربه‌ها برخاسته از متن روابط پیچیده و لایه‌های عاطفه، ذهن، زبان و تفکر معلمان، با شخصیت‌های سیال و رازگونه‌ی دانش‌آموزان هستند که در برخی موارد هیچ قاعده‌ی ثابت و فرمول از پیش تعیین‌شده‌ای را برنمی‌تابند.

یک نکته‌ی طلایی

گاهی خاطره‌های نویسندگان پرارزش‌ترین اثر به جا مانده از آنان است. البته خاطره‌ها برای کسب ارزش ادبی باید دستچین و تلطیف و آراسته شوند. در رمان «خانواده‌ی تینو» نوشته‌ی **روژه مارتن دوگار**، ترجمه‌ی **ابوالحسن نجفی**، قهرمان رمان پزشک جوانی است که در یکی از جبهه‌های جنگ بین‌المللی اول دچار عوارض ناشی از نبرد شیمیایی شده و حالات و وقایع روزهایی را که در بیمارستان بستری بوده، در شکل یادداشت‌های روزانه ثبت کرده است.

در بین آثار خاطره‌نویسی جنگ تحمیلی عراق علیه ایران، کتاب «سفر جنوب»، شرح خاطره‌ها و یادداشت‌های روزانه‌ی نویسنده و معلم شهید **حبیب غنی‌پور** است. وی در خلق داستان‌های کوتاه خود، از این خاطره‌ها الهام گرفته است.

درباره‌ی مطالعه‌ی کتاب «کلاسی از جنس واقع» از **محمد رضانیستانی**، و کتاب «به اجاق‌ت قسم»، (خاطرات معلم بزرگ، محمد بهمن بیگی) در زمینه‌ی خاطره‌نویسی توصیه می‌شود.

عکس تزئینی است

خاطره بخوانیم

• خاطره‌ای از استاد غلامحسین شکوهی؛ نویسنده و معلم پیشکسوت.

ارتفاع درخت سنجد

«در منطقه‌ای محرومی که بزرگ شدم و در آنجا درس هم دادم، همیشه استعدادهای درخشانی وجود داشته است. در ۱۲ کیلومتری خوسف، روستایی بود که مدرسه نداشت. بچه‌ها صبح ۱۲ کیلومتر پای پیاده به مدرسه می‌آمدند و عصر برمی‌گشتند.

دانش‌آموزی داشتم که کلاس پنجم یا ششم ابتدایی بود و هر مسئله‌ای را می‌دادم حل می‌کرد. از ۱۲ کیلومتری خوسف می‌آمد و برمی‌گشت. این دانش‌آموز مرا بیچاره کرده بود! هر سؤالی که می‌پرسیدم، جواب می‌داد و هر مسئله که می‌دادم حل می‌کرد.

یک روز به نظر خودم مسئله‌ای مشکلی طرح کردم. دوران آغاز معلمی من بود. آن زمان با خود می‌گفتم، نمی‌شود که من هر چه از این دانش‌آموز می‌پرسم، بلد باشد. پس ما اینجا چه کاره‌ایم؟

به دانش‌آموزان گفتم بروید ارتفاع درخت سنجد وسط مدرسه را حساب کنید و منظورم فقط او بود. می‌دانستم که این بار دیگر نخواهد توانست پاسخ پرشتم را بدهد.

شبه وقتی به کلاس آمدم، پیروزمندانه دست بر جیب نهادم و سینه جلو بردم و مطمئن بودم که هیچ یک از دانش‌آموزان نتوانسته‌اند به پرشتم پاسخ دهند. نگاهم را از دانش‌آموز مورد نظر دزدیدم و رو به بچه‌های دیگر گفتم: «لطفاً تکالیفشان را روی میز بگذارید.»

همه سر پایین انداختند. کسی جواب نداده بود، به جز همان دانش‌آموز.

او روز جمعه ۱۲ کیلومتر را طی کرده و به مدرسه آمده بود و یک چوب دو متری هم با خود آورده بود. طول سایه‌ی آن چوب را اندازه گرفته و طول سایه‌ی درخت سنجد را هم اندازه‌گیری کرده بود و با یک تناسب که دو متر ارتفاع، این قدر سایه دارد و این قدر سایه چه مقدار ارتفاع دارد، طول درخت را محاسبه کرده بود.

اسم این پسر غلامحسین حقداد بود. بچه‌ها را اگر بگذاریم و اگر به همه‌ی آن‌ها فرصت شکفتن بدهیم، می‌توانند به کمک تعلیم و تربیت غوغا کنند. عاقبت این نابغه چه شد؟ از دبستان به راهنمایی رفت، اما وضع خانوادگی‌اش اجازه نداد بیش از راهنمایی درس بخواند.

بیرجندی‌های مقیم تهران یک انجمن دارند که ماهی یک‌بار دور هم جمع می‌شوند. سال‌ها بعد در این انجمن، سه دانشجوی بیرجندی که یکی در رشته‌ی طب درس می‌خواند، یکی الکترونیک و دیگری نمی‌دانم چه، خودشان را معرفی کردند. معلوم شد این‌ها بچه‌های همان دانش‌آموز نابغه هستند که برای آمدن به مدرسه، روزی ۲۴ کیلومتر پیاده راه می‌رفت.

بچه‌ها استعدادها و خلاقیت‌های نهفته دارند که گاهی ما معلم‌های بی‌تجربه، با ندانم‌کاری، آن‌ها را در نطفه خفه می‌کنیم. به آن مسافرخانه‌دار اسطوره‌ای^۱ می‌مانیم که آدم‌ها را می‌گرفت و آن‌ها را روی تخت‌خواب قرار می‌داد، هر که از آن تخت بزرگ‌تر بود، پایش را قطع می‌کرد و هر که از تخت کوچک‌تر بود، آنقدر می‌کشید تا قد تخت شود.

پی‌نوشت

۱. اشاره است به اسطوره‌ی پروکروستیس، مهمان‌خانه‌دار در اسطوره‌های یونان باستان.
۲. نیستانی، محمدرضا (۱۳۹۳) کلاس از جنس واقعه، نشر آموخته، اصفهان

عادات خواب مطلوب را در فرزندتان ایجاد کنیم

نوشته‌ی: کاترین لی
ترجمه‌ی: نسرين امامي زاده

اشاره

پدر و مادرها خوب می‌دانند خواب مطلوب برای کودکان، ضروری و وجود الگوهایی برای آن ضروری است. اما برنامه‌های کاری شلوغ والدین، فعالیت‌های بعد از مدرسه و مشق شب، باعث به هم ریختن برنامه‌ی خواب می‌شوند.

با توجه به این واقعیت که زمان با هم بودن اعضای خانواده در خانه، از ساعات حدود ۶ یا ۷ بعد از ظهر یا حتی دیرتر شروع می‌شود، برنامه و وقت خواب هم نامتعادل می‌شود. طبق گفته‌ی متخصصان، کودک در سنین مدرسه (ابتدایی) تقریباً به ده ساعت خواب نیاز دارد. پس به جز برای صرف شام، انجام تکالیف خانه و مطالعه‌ی فصلی کوتاه از کتاب، زمان دیگری ندارد.

این موضوع برای دانش‌آموزان دبستانی اهمیتی ویژه دارد که چشمانشان به اندازه‌ی کافی بسته بماند. میزان خواب کودک روی رشد و تکامل او تأثیر بسیاری دارد. کمبود خواب روی خلق و خو، رفتار، هوشیاری، و توانایی یادگیری تأثیر می‌گذارد.

کودکانی که خواب کافی ندارند، در آزمون‌های حافظه و توجه عملکرد ضعیف‌تری دارند. اختلالات خواب در دوران ابتدایی، با کسب نمرات ضعیف در آزمون‌های ذهنی نوجوانی مرتبط است. به این ترتیب، چطور می‌توان از کافی بودن خواب کودک مطمئن شد؟ در اینجا راهنمایی‌هایی برای کمک به ایجاد عادات خواب خوب و سالم و در پی آن

عملکرد بهتر کودک ارائه شده است. آن‌ها را امتحان کنید:

● **برای کارهایتان برنامه‌ی زمانی مشخصی داشته باشید.** برای دوش گرفتن، پوشیدن لباس خواب، مسواک زدن، خواندن چند صفحه کتاب و فعالیتی که لازم است در شب انجام دهید، برنامه‌ی دقیق داشته باشید. وقتی کودکان بدانند چه کاری باید انجام دهد، آن‌ها را به موقع انجام می‌دهد.

● **محرك‌های الکترونیکی را محدود کنید.** اجازه ندهید کودک شما حداقل یک ساعت قبل از خواب از رایانه استفاده یا تلویزیون تماشا کند. این فعالیت‌ها تحریک کننده‌اند و می‌توانند در خواب رفتن و آرام خوابیدن او خلل وارد کنند.

● **اتاقی راحت برای خواب فراهم کنید.** اتاق خواب آرام، تاریک و معتدل لازمه‌ی استراحت خوب و آرام در شب است.

● **همواره زمانی اضافی برای جبران کم‌خوابی داشته باشید.** اگر دانش‌آموزی خواهر یا برادر بزرگ‌تر یا کوچک‌تر از خود داشته باشد، برنامه‌ی خواب هر یک را کنترل کنید (می‌توانید برخی از برنامه‌ها را جایگزین کنید، برای صرفه‌جویی در زمان، برخی از کارهای غیرضروری را حذف و زمان برخی را نیز تغییر دهید).

● **کافئین را از برنامه‌ی غذایی‌تان حذف کنید.** نباید به دانش‌آموز اجازه دهید قبل از خواب قهوه بخورد.

● **به جای این که به ساعت نگاه کنید، بیشتر حواستان به فرزندتان باشد.**

میزان نیاز فرزندتان به خواب، به نیازهای فردی او هم بستگی دارد. برخی از کودکان، مثلاً با هشت ساعت خواب عملکرد خوبی خواهند داشت، در حالی که برخی دیگر به ۱۰ ساعت خواب یا بیشتر نیاز دارند. علائم محرومیت از خواب مانند بیش‌فعالی، وسواس و اختلالات حافظه یا تمرکز را بشناسید.

آزمون‌های عملکردی

هدی هدایتی

اشاره

در شماره‌ی قبل، آزمون عملکردی را تعریف کردیم و انواع آن را نام بردیم. آزمون‌های عملکردی از ابزارهای جمع‌آوری اطلاعات در ارزشیابی کیفی توصیفی هستند که معلم در فرایند یاددهی - یادگیری از آن استفاده می‌کند. در این نوع آزمون‌ها، دانش‌آموزان باید بتوانند کاری انجام دهند یا دانشی را که کسب کرده‌اند در شرایط واقعی یا نسبتاً واقعی به کار گیرند. به عبارت دیگر، تنها دانستن یک موضوع کافی نیست، توانستن و به کار بستن آن نیز لازم است. این آزمون‌ها در چهار دسته طبقه‌بندی می‌شوند: آزمون کتبی عملکردی، آزمون شناسایی، آزمون انجام عملکردی در موقعیت‌های شبیه‌سازی شده و نمونه‌ی کار. در قسمت قبلی، تعاریف و مثال‌هایی از آزمون کتبی عملکردی بیان شد. در این قسمت، آزمون شناسایی را بررسی می‌کنیم و مثال‌هایی از آن می‌آوریم.

نمونه‌های آزمون شناسایی

پایه‌ی اول

الف. درس بخوانیم:

- برگه‌هایی از حروف الفبا به هر گروه از دانش‌آموزان می‌دهیم. از آنان می‌خواهیم ابتدا نام گروه و اعضای گروه را بنویسند و سپس:

 ۱. حروف دو شکلی را قرمز رنگ کنند؛
 ۲. حروف یک شکلی را سبز کنند؛
 ۳. حروف چهار شکلی را آبی کنند.

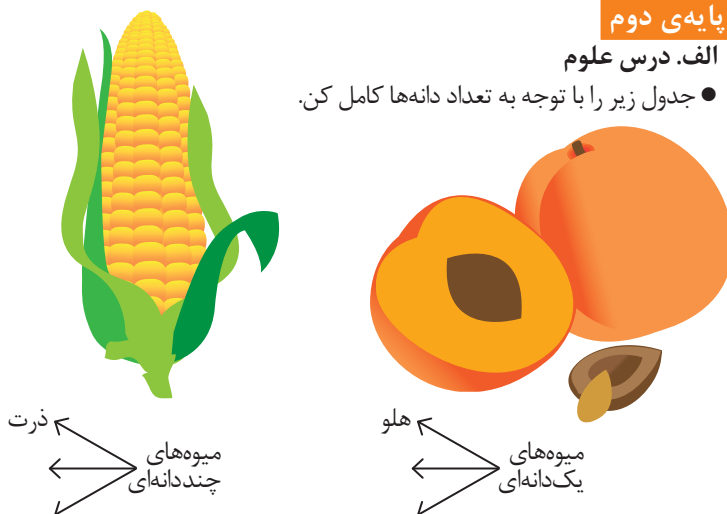
ب. درس بنویسیم:

- از درس خدای مهربان ابتدا کلماتی را که شکل «ی» در آن‌ها صدای «ای» می‌دهد پیدا کنید. سپس کلماتی را که شکل «ی» صدای «ی» بدهد و در آخر هم کلماتی را که شکل «ی» صدای «آ» بدهد.

پایه‌ی دوم

الف. درس علوم

- جدول زیر را با توجه به تعداد دانه‌ها کامل کن.

در این روش، فراگیرنده از طریق شناسایی عیب و اشکال وسیله، توانایی و مهارت عملی خود را آشکار می‌سازد.

این شناسایی ممکن است از طریق گوش دادن به صدای وسیله و تشخیص عیب آن، مشاهده و رؤیت یک نقشه، طرح یا وسیله و تعیین نقص و کاستی آن باشد. طبقه‌بندی اشیاء، جانوران و گونه‌های گیاهی در درس‌هایی مانند شیمی، فیزیک و زیست‌شناسی، یا تشخیص تلفظ درست یا نگارش صحیح کلمات زبان خارجه، شناسایی و تعیین روش حل یک مسئله‌ی ریاضی یا راه اثبات قضیه‌ی هندسی و... در صورتی که گویا و شاهد زندگی واقعی و بر گرفته از موقعیت‌های طبیعی باشد، همگی بیانگر آزمون عملی شناسایی یا تشخیص است. در واقع، زمانی که از دانش‌آموز می‌خواهیم اشکال مداری را که لامپ آن روشن نمی‌شود پیدا کند، وسایل و مراحل انجام یک آزمایش علوم تجربی را مشخص کند یا تلفظ درست یک کلمه در هدیه‌های آسمانی یا روش درست حل مسئله‌ای ریاضی را تشخیص دهد، او را در معرض آزمون عملکردی از نوع آزمون شناسایی قرار داده‌ایم.

در ادامه، مثال‌هایی از این آزمون در درس‌های دانش‌آموزان دوره‌های اول و دوم ابتدایی بیان می‌شود.

آیا

ارزشیابی از نگاهی دیگر

اشاره

یکی از عوامل مهم در ارتقای کیفیت یادگیری دانش آموزان، ارزشیابی پیشرفت تحصیلی است. آموزگاران به تجربه دریافته‌اند، ارزشیابی کلاسی می‌تواند به بهبود یادگیری بینجامد و در کشف نقاط ضعف و قوت فعالیت‌های یاددهی - یادگیری به آنان کمک کند. این آموزگاران ارزشیابی را به موازات فرایند یاددهی - یادگیری به کار می‌گیرند و از نتایج آن، به صورت مستمر، برای بهبود فرایند یادگیری استفاده می‌کنند. برای این گروه از معلمان، آموزش و ارزشیابی دو جریان جدا از یکدیگر نیستند، بلکه دو جریان پیوسته‌اند که هر گاه یادگیری رخ دهد، ارزشیابی نیز در کنار آن حضور دارد.

دیدگاه نوین درباره‌ی ارزشیابی تحصیلی

ما نیازمند سیستم‌هایی از سنجش و ارزشیابی هستیم که:

۱. به هر دانش آموز با احترام نگاه کند.
۲. موهبت‌های طبیعی و انسانی او را بسیار بیشتر از آزمون‌های سنتی نشان دهد.

۳. بازخوردی مثبت و تکالیفی رشد دهنده به او ارائه کند.
 ۴. باور داشته باشد که هر دانش آموز قابلیت رشد و پیشرفت مداوم دارد.
- با مصوبه‌ی ۷۶۹ مورخ ۱۳۸۷/۴/۱۸ شورای عالی آموزش و پرورش، برنامه‌ی ارزشیابی توصیفی از سال تحصیلی ۸۹-۱۳۸۸ به طور رسمی جایگزین شیوه‌ی ارزشیابی سنتی شد که حدود ۸۰ سال بر ارزشیابی مدارس سایه افکنده بود. با این حال، مشاهده می‌شود بعضی از مسئولان، کارشناسان، مدیران، معلمان و به خصوص والدین گرامی، در اجرای موفقیت‌آمیز این شیوه‌ی ارزشیابی شک و تردید دارند. شاید این شک و تردید به علت ناآگاهی از خصوصیات و ویژگی‌های این برنامه باشد. دغدغه‌هایی در جامعه وجود دارد که می‌گوید با اجرای ارزشیابی توصیفی، معلمان بی‌خیال می‌شوند، به تدریس اهمیت نمی‌دهند، در حالی که اگر با دقت به اصول و شیوه‌های ارزشیابی توصیفی بنگریم، متوجه می‌شویم با این ارزشیابی، نه تنها کیفیت تدریس معلمان پایین نمی‌آید، بلکه با جدیت و هدفمندتر هم دنبال می‌شود. در این شیوه، معلمان نه تنها فرایند تدریس را با کیفیت بهتری انجام می‌دهند، بلکه می‌کوشند با استفاده از شیوه‌ها و ابزارهای گوناگون، نقص‌های موجود در شیوه‌های تدریس را جبران کنند. همچنین، در این شیوه از ارزشیابی، مردودی نیز هست، ولی مردودی هدفمند و با دلایل مستند و با تصمیم جمعی، و این نکته‌ی بسیار جالب

ب. درس بنویسیم

● متن زیر را بخوان و غلط‌های املائی آن را پیدا کن.
اگر قرار بود تنها خودمان را در آقوش بگیریم، دست‌های ما را توری درست می‌کردند که فقت دست در دست خودمان بگذاریم. قلام رضا تختی، مظهر مهربانی و آزادگی، یکی از بزرگ‌ترین پهلوانان و ورزشکاران ایرانی است. او به ورزشکاران ایرانی آموخت که پهلوان بودن مهم‌تر از قهرمان شدن است. در حال حاضر، بیشتر کشورهای جهان - از جمله ایران - عضو سازمان ملل متحدند. کشور ما حمواره پیشتاز سلح و دوستی و همکاری با دیگر ملت‌ها بوده است. روزی که این کودکان در تبریز امتحان می‌دادند، حیات و بام مدرسه لبریز از مردمی بود که به تماشای آنان آمده بودند، زیرا برای مردم باور کردنی نبود که کودکان کم‌شنوا هم بتوانند بخوانند و بنویسند و حرف بزنند.

پایه‌ی پنجم

الف. درس هدیه‌های آسمان

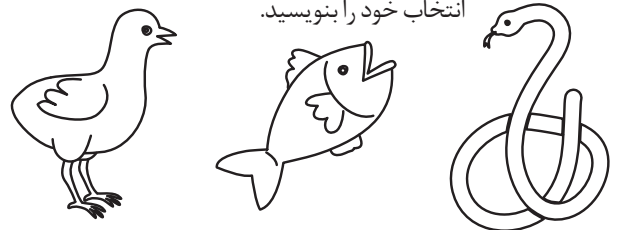
● تصویر پایین با کدام یک از درس‌های هدیه‌های آسمان ارتباط دارد؟

- ☐ الف. خورشید در چاه
- ☐ ب. درس یکتا
- ☐ ج. ما بت پرست بودیم...
- ☐ د. من بنده‌ی خداوندم

ب. درس علوم

● از بدن کدام جانور فسیل بهتری تشکیل می‌شود؟ دلیل انتخاب خود را بنویسید.

● نام قسمت‌های مختلف اهرم را روی شکل زیر نشان دهید:

در شماره‌ی بعد، آزمون انجام عملکرد در موقعیت‌های شبیه‌سازی شده را بررسی خواهیم کرد.

آموزگاران بی خیال می شوند؟

زری بدرلو

مدرس ضمن خدمت و آموزگار پایه‌ی چهارم منطقه‌ی ۱۶ تهران

یا بگویند. در صورتی که کم سن و سال باشند، زمانی که آن‌ها را به یادداشت کردن تشویق می‌کنیم، آن‌ها فرصت می‌یابند تجربه‌های یادگیری‌شان را به یاد آورند و در مورد آن بیندیشند. علاوه بر این، از مجموعه یادداشت‌های دانش‌آموزان می‌توان فهمید چه چیزهایی از نظر آن‌ها هنوز مبهم است یا آن‌ها را یاد نگرفته‌اند. از این راهبرد می‌توان هفته‌ای دوبار استفاده کرد.

مرور هفته

دانش‌آموزان را به گروه‌های دو یا سه نفری تقسیم می‌کنیم و از آن‌ها می‌خواهیم با بررسی هفته‌ی گذشته، تعدادی از مهم‌ترین کارهایی را که در کلاس انجام داده‌اند، یا مهم‌ترین چیزهایی را که یاد گرفته‌اند، مشخص کنند. هر گروه باید یک گزارش کتبی یا شفاهی ارائه کند. زمانی که دانش‌آموزان دریابند در پایان هر هفته، مطالب هفته‌ی گذشته را مرور و بازبینی خواهند کرد، به تدریج یاد می‌گیرند در مورد آنچه در طول هفته انجام می‌دهند، فکر کنند. می‌توان کار را با این جمله شروع کرد: «خب، هفته‌ی گذشته خبرهای خوبی داشتیم. بیایید ببینیم این هفته چه خبر بوده است؟»

برگزاری بحث هر می

ابتدا یک یا دو سؤال مهم در مورد آنچه دانش‌آموزان باید یاد بگیرند، مطرح می‌کنیم. دانش‌آموزان را به گروه‌های دوفرنی تقسیم و آن‌ها را به بحث کردن درباره‌ی موضوع وادار می‌کنیم. سپس آن‌ها را در گروه‌های چهار نفری قرار می‌دهیم و از آن‌ها

و ارزشمند طرح است. پس اینکه فکر کنیم با ارزشیابی توصیفی، آموزگاران دیگر تدریس نمی‌کنند، امتحان نمی‌گیرند، بی‌اهمیت می‌شوند و همه‌ی دانش‌آموزان قبول می‌شوند، تصور اشتباهی است. با نگاهی به شیوه‌ی ارزشیابی کشورهای جهان، به این نتیجه می‌رسیم که در اکثر کشورهای جهان، به جز تعداد معدودی، ارزشیابی به شیوه‌ی توصیفی و کیفی است و بسیاری از پیشرفت‌های آموزشی در آن کشورها از این مسئله نشئت گرفته است.

برخلاف تصور افرادی که فکر می‌کنند طرح ارزشیابی توصیفی از کشور خاصی الگو گرفته شده است، باید بگویم این شیوه‌ی ارزشیابی از کشور خاصی برگرفته نشده است، بلکه با بررسی شیوه‌های ارزشیابی در کشورهای مختلف و مطالعات تطبیقی گوناگون و با توجه به شرایط فرهنگی و بومی کشور خودمان در حال اجراست. ضمن اینکه در طول سال‌های اجرای آزمایشی آن، نقص‌ها با نظر مجریان کاهش یافته‌اند.

به عنوان یک آموزگار می‌خواهم به دانش‌آموزانم یاد بدهم، «چگونه یاد بگیرند، بیشتر یاد بگیرند، و بهتر یاد بگیرند تا قادر باشند در خود تغییرات مفید و مطلوب به وجود آورند.

گزارش‌های «من یاد گرفتم»

راهبرد «من یاد گرفتم» ساده و پایدار است که می‌توان بارها از آن استفاده کرد. در پایان درس یا فعالیت، از دانش‌آموزان می‌خواهیم آنچه را یاد گرفته‌اند، یادداشت کنند

پرورش هوش فضایی را در آن‌ها فراهم می‌کند. می‌توان هر چند وقت یک بار نمایشگاهی از نقاشی‌ها و نقشه‌های آن‌ها ترتیب داد. رسم خط زمان برای حوادث تاریخی یا اجتماعی، رسم نقشه‌ی راه‌ها و مسیرها و به تصویر کشیدن وقایع و رخدادها، از این جمله‌اند. بعضی از دانش‌آموزان در بیان شفاهی مهارت لازم را ندارند و این کار فرصت خوبی است برای اینکه آن‌ها توانایی‌های خود را نشان دهند.

برپایی ایستگاه‌های سنجش

ایستگاه سنجش به محلی گفته می‌شود که آموزگار در آن شکل‌گیری مفاهیم، مهارت‌ها و نگرش‌ها را به‌صورت انفرادی یا گروهی براساس اهداف خاصی می‌سنجد. ایستگاه سنجش به آموزگار اجازه می‌دهد توانایی دانش‌آموزان را در به‌کارگیری درست مطالب، وسایل و ایده‌ها بررسی کند. از این راهکار می‌توان در داخل یا خارج از کلاس استفاده کرد. در ایستگاه‌های سنجش می‌توان از دانش‌آموزان خواست توانایی کار با تلسکوپ، استفاده از نقشه‌ها، تغییرات آب و هوایی، نگارش داستان و وقایع نگاری در مورد یک حادثه را نشان دهند. ایستگاه‌های سنجش، علاوه بر بعد تعاملی، می‌توانند به تقویت مهارت‌های نوشتاری نیز کمک کنند. انتخاب محل، ارائه‌ی دستورالعمل واضح و روشن به دانش‌آموزان برای انجام تکالیف و مشخص بودن نحوه‌ی ورود و خروج دانش‌آموزان به ایستگاه سنجش، باید به درستی تعیین شود. مثال:

محل ایستگاه: کلاس

ایستگاه اول: کار با دماسنج و باران‌سنج

ایستگاه دوم: کار با نقشه

دستورالعمل: دانش‌آموزان به صحبت‌ها و نحوه‌ی کار مسئول ایستگاه (دانش‌آموزی که مهارت استفاده از وسیله را به‌خوبی فرا گرفته است)، توجه و یادداشت‌برداری می‌کنند.

نحوه‌ی حرکت از ایستگاه به ایستگاه دیگر: به‌صورت گروه‌های ۳ نفری مدت در نظر گرفته شده برای هر ایستگاه: ۱۰ دقیقه

روش ثبت اطلاعات: یادداشت‌برداری، تهیه عکس، فیلم‌برداری

چگونگی ارائه‌ی نتیجه: گزارش‌نویسی، تهیه‌ی پاورپوینت، سخنرانی دانش‌آموزان پس از خروج از ایستگاه‌ها، باید با هم‌فکری گروه خود، گزارش بازدید خود از هر ایستگاه را به‌صورت گروهی یا فردی بنویسند. کار دانش‌آموزان را می‌توان از طریق واقع‌نگاری، فهرست مشاهده یا مقیاس درجه‌بندی بررسی کرد.

به این ترتیب، معلم تنها یاددهنده نخواهد بود و یادگیری نیز تنها حین تدریس اتفاق نمی‌افتد.

می‌خواهیم دوباره در مورد همان سؤال‌ها با یکدیگر بحث کنند. در نوبت بعدی، آن‌ها را در گروه‌های هشت نفری قرار می‌دهیم و مجدداً از آن‌ها می‌خواهیم سؤالات را در گروه به بحث بگذارند. با این کار، همه‌ی دانش‌آموزان فرصت صحبت کردن می‌یابند و همگی در بحث کلاسی شرکت می‌کنند.

ثبت سوابق

از دانش‌آموزان می‌خواهیم امتیاز یا نمره‌ای را که برای خواندن هر تکلیف یا متن، دیدن فیلم، شرکت کردن در پروژه، خواندن کتاب، کشیدن نقشه و... دریافت کرده‌اند، بلافاصله بعد از انجام تکالیف، ثبت کنند. این کار مسئولیت‌هایی را برعهده‌ی دانش‌آموز می‌گذارد. برای اثربخش بودن فعالیت، از دانش‌آموزان می‌خواهیم کنار هر مورد توضیحات کوتاهی بنویسند. این یادداشت‌ها باید ایده‌ی اصلی یا مهم‌ترین ویژگی فعالیت را دربر داشته باشد.

ثبت سوابق علاوه بر مسئولیت‌پذیر کردن دانش‌آموزان، امکان پرورش مهارت‌های فراشناختی را از طریق افزایش آگاهی آن‌ها نسبت به کاری که انجام می‌دهند، فراهم می‌کند.

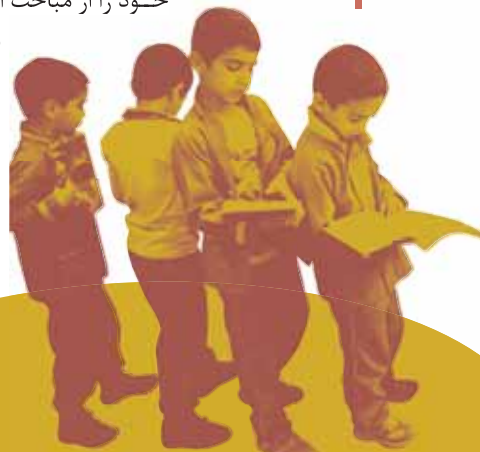
برگزاری جلسات ادواری

جلسات ادواری روش بسیار خوبی برای پی بردن به احساسات و افکار دانش‌آموزان است. برای این کار، صندلی‌های کلاس را به‌صورت دایره می‌چینیم و خود نیز در جمع دانش‌آموزان قرار می‌گیریم. جلسه را با صحبت در مورد آنچه قصد داریم در جریان این گفت‌وگو به آن دست یابیم، آغاز می‌کنیم. سپس به هر یک از دانش‌آموزان فرصتی برای اظهارنظر می‌دهیم. برای ورود دانش‌آموزان به بحث جمعی، باید از آن‌ها حمایت کنیم. این راهکار بر نظر ویگوتسکی در زمینه‌ی هوش اجتماعی مبتنی است. او اظهار می‌دارد، یکی از مطمئن‌ترین راه‌ها برای پی بردن به حقیقت اشیا، درک و استنباط گروهی است. کودکان قبل از سال‌های میانی، به صحبت کردن در جمع بی‌علاقه می‌شوند. وظیفه‌ی شماسست که بر این پدیده غلبه کند.

به تصویر کشیدن آموخته‌ها

به تصویر کشیدن آموخته‌ها یکی از راه‌های بازنمایی است و هر دانش‌آموز می‌تواند از آغاز یک یادگیری، به تدریج میزان درک خود را از مباحث ارائه شده به تصویر بکشد.

می‌توانیم حداقل هفته‌ای یک بار از دانش‌آموزان بخواهیم آنچه را در مطالعات اجتماعی فرا گرفته‌اند و برای آن‌ها جالب بوده است، به تصویر بکشند. این کار زمینه‌ی

- منابع**
۱. حمزه بیگی، طبیه و دیگران (۱۳۹۳). راهنمای معلم در ارزشیابی توصیفی ویژه‌ی معلمان ابتدایی. خجسته، تهران.
 ۲. رؤوف، علی (۱۳۸۷). یاد دادن برای یاد گرفتن. مدرسه، تهران.
 ۳. فلاحیان، ناهید؛ آرام، محمدباقر؛ نادری، مریم؛ احمدی، آمنه (۱۳۸۹). روش آموزش مطالعات اجتماعی. شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران، تهران.
 ۴. کیامنش، علیرضا (۱۳۸۸). کارگاه ارزشیابی توصیفی. دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی، تهران.

روزهای اوج

مرضیه معین

هفته

ماه

همین، مشکلات بسیاری را در کلاس به وجود خواهد آورد. اکثر این دانش‌آموزان در نوشتن و فعالیت‌های کاغذی نیز ضعف نشان می‌دهند و نمی‌توانند به خوبی بنویسند. آن‌ها ناخودآگاه خود را با بغل‌دستی‌ها و هم‌کلاسی‌ها مقایسه می‌کنند و اینجاست که احساس حقارت کرده و از نشان دادن دیگر توانایی‌های خود نیز واهمه خواهند داشت. نباید از چنین اتفاقاتی بترسیم. شاید مجبور شویم تمام ابزارهایی را که دیگران معرفی کرده‌اند به کار بگیریم.

جدول ترکیب صامت و مصوت دوست و یاری‌رسان بسیار خوبی برای ما در این ماه خواهد بود. دیوارهای

کلاس‌مان باید پر شود از کاردستی‌هایی

که خود دانش‌آموزان برای حروف

ساخته‌اند.^۱ حتی اگر در بدترین

شرایط هم هستیم، نباید فراموش

کنیم که رسالت ما تدریس

است و در هیچ شرایطی متوقف

نخواهد شد.

بهتر است کارهای فرعی را در

این ماه کنار بگذاریم. تمرکزمان

را باید روی دو مورد بگذاریم؛ یکی

شادمانی و لذت در مدرسه و دیگری

وسواس در آموزش.

ضعیف‌ترین دانش‌آموزان ما نیز باید در

شعرخوانی و لوحه‌خوانی قرآنی، حتی به صورت

لب زدن، شرکت داشته باشند. پرسش‌های گروهی و

جمعی باعث جلوگیری از خدشه‌دار شدن غرور کسانی می‌شود که

در خواندن یا نوشتن ضعف دارند. بهتر است در این ماه کلمات

خارج از کتاب را کم کنیم. انواع بازی‌هایی که در آن کلمات به

طور کلی و نشانه‌ها و ترکیب آن‌ها وجود داشته باشد، در این ماه

به یاری ما خواهند آمد. احتمالاً در این ماه با خیل حضور مادران

نگران یا معترض رو به رو خواهیم شد. آن‌هایی که منتظر بودند تا

بچه‌هایشان به خوبی بخوانند و بنویسند، ولی این اتفاق به این معنی

نیست که در جا بنیزد و نگرانی خود را به دیگران منتقل کنید.

به کارتان با جدیت ادامه بدهید و به والدین اطمینان بدهید که

خبرهای خوب در راه است.

قبل از آنکه

متوجه شویم

آذر از راه رسیده

است، نشانه‌ها

در سراسرییی

یادگرفتن افتاده‌اند

و دانش‌آموزان کلاس

اولی، نفس‌زنان از میان

حروف و کلمات شتابان، متوجه

می‌شوند راه و رسم خواندن چیست؟

سال به سردترین روزهای خودش نزدیک می‌شود. بچه‌ها یکی در

میان سرما می‌خورند و غایب می‌شوند. آموزگار پایه‌ی اول نمی‌تواند

بدون توجه به نبود سه یا چهار دانش‌آموز، درس جدید را تدریس کند.

به همین دلیل، همیشه باید در طراحی آموزشی سالیانه‌ی خود، علاوه

بر تعطیلی‌های پیش‌بینی شده یا نشده، برنامه‌های مدرسه و... جایی

هم برای روزهای پرغیبت بگذارد و بودجه‌بندی خود را به اندازه‌ی

کافی سیال طراحی کند.

دانش‌آموزان نیز باید برای غیبت‌ها توجیه شوند. بعضی به خاطر

خواب‌های شیرین صبحگاه‌های سرد برای مدرسه آمدن بهانه تراشی

می‌کنند. آن‌ها باید در این زمینه توجیه شوند که غیبت زیاد از حد،

به آن‌ها ضرر می‌رساند. به علاوه، اگر تدریس‌ها فعال و با فعالیت خود

دانش‌آموز باشند، انگیزه‌ای برای برخاستن آن‌ها از رختخواب در

روزهای سرد خواهد شد. آذر، شروعی بر استقلال نوشتن دانش‌آموزان

خواهد بود. آن‌ها به مرور حروف بیشتری می‌آموزند و می‌توانند کلمات

را صداکشی کنند و بنویسند. بیشتر آن‌ها تاکنون مفهوم نشانه و کلمه

را درک کرده‌اند و اکنون وارد آموزش مرحله‌ی جدیدی به اسم جمله

می‌شوند. اگر جمله‌سازی در بخش نگاره‌ها به اندازه‌ی کافی کار

شده باشد، بچه‌ها برای نوشتن جملات ساده دنبال نشانه‌های جدید

خواهند گشت و اگر این اتفاق بیفتد، آموزگار می‌تواند با خیال راحت

کار خودش را انجام بدهد. در این زمان، مسائل دیگری نیز در کلاس

ظهور خواهد یافت: ناتوانی در خواندن و نوشتن.

در این ماه، دانش‌آموزانی در کلاس دیده می‌شوند که هنوز

نمی‌توانند خوب بخوانند. نمی‌توانند یک کلمه را به واحدهای

کوچک‌تر تقسیم کنند و فقط آن را با کمک صامت‌ها و مصوت‌ها

می‌خوانند. بر حافظه‌ی دیداری زیاد تکیه می‌کنند و می‌کوشند

هر کلمه را براساس آنچه حفظ کرده‌اند بنویسند. آن‌ها در نوشتن

و خواندن کلماتی که قبلاً ندیده یا نخوانده‌اند، ضعف دارند و

پی‌نوشت
۱. برای این کار نیازی به صرف هزینه‌های گزاف نیست. کاردستی می‌تواند با تعدادی روزنامه و مجله یا سنگ و خاک ساخته شود.

محتوای آموزش علوم و کوشگری

اشاره

محتوای آموزش علوم در واقع حقایق علمی، مفاهیم، اصول، نظریه‌ها و الگوهایی هستند که لازم است دانش‌آموزان بدانند، بفهمند و به کار گیرند. محتوا مطلبی است که دانش‌آموز باید یاد بگیرد و ممکن است تغییر کند، ولی سازمان‌دهی مفاهیم همیشه در پس سازمان دادن دانش، درک و توانایی‌ها به‌گونه‌ای است که به «رشد سواد علمی» منجر شود. برنامه‌ی درسی محتوا را سازمان‌دهی می‌کند. در دیدگاه امروزی، آموزش علوم با رویکرد کوشگری و کاوش علم، از رویکرد علوم به‌عنوان «فرایند» فراتر است. در رویکرد کوشگری، دانش‌آموزان مهارت‌های فرایندی لازم مانند مشاهده، تفسیر و آزمایش را یاد می‌گیرند. در این دیدگاه لازمه‌ی آموزش، ترکیب مهارت‌های فرایندی، اطلاعات و دانش علمی به‌وسیله‌ی دانش‌آموزان در حین استفاده از استدلال علمی و تفکر نقاد به منظور تدوین و پرورش داده‌ها و دانسته‌های خود از علوم است. از این‌رو، رویکرد کوشگری در این درس، اساس آموزش و عاملی تعیین‌کننده در فعالیت‌های دانش‌آموزان است. کوشگری در علوم به درک مفهوم کاوش علمی نیاز دارد. دانش‌آموزان هر پایه باید در همه‌ی بخش‌های علوم، فرصت کوشگری، رشد مهارت‌های تفکر و اجرای کارهای مربوط به آن را پیدا کنند.

مفاهیم کوشگری

به‌طور کلی، کوشگری شامل دو مفهوم وسیع است: در مفهوم اول، «کاوش علمی» کاری است که دانشمندان انجام می‌دهند و مفهوم دیگر، «فرایند کوشگری» است که به فرایند یاددهی - یادگیری با رویکرد آموزش علوم اطلاق می‌شود.

کاوش علمی

کاوش علمی به راه‌های گوناگون مطالعه درباره‌ی دنیای مادی و طبیعی گفته می‌شود. دانشمندان از طریق کاوش علمی، پدیده‌ها را مطالعه و بررسی می‌کنند و آن‌ها را براساس شواهد حاصل از این بررسی‌ها توضیح می‌دهند.

فرایند کوشگری

مراحل کوشگری را به‌صورت‌های متفاوت بیان داشته‌اند که در اینجا به ذکر یکی از انواع آن می‌پردازیم:

۱. ارائه مسئله

مطرح کردن مسئله در موقعیت‌های واقعی و مورد نیاز انسان؛
طرح ایده؛
برای یک پدیده مدل یا الگویی ساختن؛
مشخص کردن متغیرها، موضوع‌ها و روابط میان آن‌ها؛
تجزیه و تحلیل نقادانه‌ی مدل یا الگو و بررسی پیامدهای آن.

۲. مشاهده

مشاهده‌ی پدیده در دنیای واقعی
تحقیق: انتخاب ابزار تحقیق: مشاهده، مصاحبه، پرسش‌نامه، آزمایش، جست‌وجوی اطلاعات موجود، تحلیل ریاضی اطلاعات و...
استفاده از وسایل اندازه‌گیری مرسوم و متداول؛

طراحی یک نمونه و کنترل متغیرها؛
اجرای مراحل اندازه‌گیری؛
ثبت و جمع‌آوری اطلاعات.

۳. تجزیه و تحلیل

شرح اطلاعات پس از بررسی

تجزیه و تحلیل اطلاعات

بررسی ارتباط اطلاعات با دنیای واقعی؛

تفسیر روابط بین اطلاعات؛

بازنگری الگو یا مدل براساس شواهد؛

نتیجه‌گیری

۴. برقراری ارتباط

توضیح ایده‌ها؛

طرح سؤال‌های جدید؛

دسته‌بندی اطلاعات و بحث درباره‌ی نتایج؛

ثبت کردن.

انواع کوشگری

در کوشگری به‌عنوان فرایند آموزش، باید به سطوح رشدی کودکان، تفاوت‌های فردی و نیز مراحل اجرای کوشگری توجه داشت و سپس درباره‌ی انتخاب یکی از انواع کوشگری به شرح زیر تصمیم گرفت:

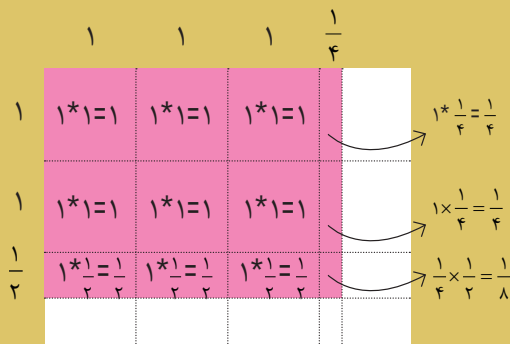
کاوشگری ساختاربندی شده: در این نوع کوشگری، یک مسئله، روش حل آن و لوازم و مطالب مورد نیاز در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌گیرد، اما نتایج مورد انتظار به آن‌ها داده نمی‌شود. دانش‌آموزان باید از میان داده‌های جمع‌آوری شده، روابط و تعمیم آن‌ها را کشف کنند.
کاوشگری هدایت شده: در این نوع کوشگری، دانش‌آموزان باید روش حل مسئله را نیز خود پیدا کنند.

کاوشگری باز: در این نوع کوشگری، دانش‌آموزان باید خود مسئله‌ای را که می‌خواهند مورد بررسی و تحقیق قرار دهند، بیان کنند و سپس به ارائه‌ی راه‌حل و تهیه‌ی مطالب و لوازم مورد نیاز بپردازند. کوشگری باز به روش دانشمندان واقعی یا کاوش علمی بیشتر شباهت دارد.

ریاضی پایه‌ی چهارم - فصل دوم (درس پنجم)

معصومه ابراهیمی

ریاضی

$$\underbrace{(1+1+1+1+1+1)}_6 + (3 \times \frac{1}{4}) + (2 \times \frac{1}{4})$$

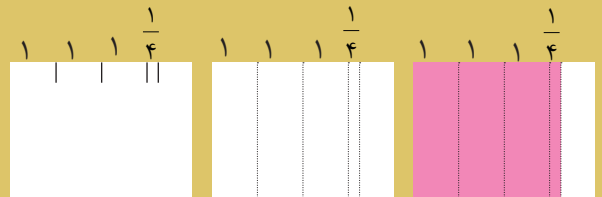
$$+ \frac{1}{8} = 6 + \frac{3}{4} + \frac{2}{4} + \frac{1}{8} = \dots$$

تلق شفاف

هدف: آشنایی با نمونه‌ی دست‌ورزی، مربوط به ضرب عددهای مخلوط

وسایل لازم: دو عدد تلق شفاف، ماژیک وایت‌برد

روش اجرا: به دانش‌آموزانتان کمک کنید روی یکی از تلق‌ها با ماژیک ۳ واحد و $\frac{1}{4}$ واحد را علامت بزنند. سپس خط‌های علامت زده شده را تا انتهای صفحه امتداد دهند و هر قسمت را رنگ کنند.

نکته: قبل از ارائه‌ی ضرب عددهای مخلوط به این شیوه، بهتر است روی تلق‌ها ضرب 4×3 را نمایش دهند. (روی یک تلق ۴ قسمت و روی تلق دیگر ۳ قسمت). سپس تلق‌ها را روی هم بگذارند و حاصل یعنی ۱۲ را ببینند.

این دست‌ورزی ساده، قبل از ضرب اعداد مخلوط، می‌تواند مسئله را ساده‌تر نمایش دهد. از دانش‌آموزانتان بخواهید بعداً ضرب $4 \frac{1}{4}$ را روی یک تلق و ضرب $3 \frac{1}{2}$ را روی تلق دیگر بگذارند و نمایش دهند و مساحت مستطیلی با این ابعاد را حساب کنند. خواهید دید چقدر ساده‌تر به درک مفهوم خواهند رسید.

سپس از روی تلق دوم، با ماژیک ۲ واحد و $\frac{1}{4}$ واحد را از جهتی دیگر علامت بزنند.

حالا دو تلق را روی هم بگذارند، مساحت هر قسمت رنگی را روی خود شکل به‌دست آورند، بنویسند و در آخر با هم جمع کنند.

ملاحظات تدریس مطالعات اجتماعی در دوره‌ی ابتدایی

احمد صمدی

سرگروه درسی مطالعات اجتماعی
اداره‌ی کل شهرستان‌های استان تهران

اشاره

مطالعات اجتماعی حوزه‌ای مهم از یادگیری است که درباره‌ی انسان و تعامل او با محیط‌های گوناگون در زمان‌های متفاوت (گذشته، حال و آینده) و جنبه‌های این تعامل (سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی) بحث می‌کند. به همین دلیل در این زمینه و به‌منظور سازمان‌دهی تلفیقی محتوا، پنج حوزه‌ی موضوعی انتخاب شده است: ۱. فضا و مکان؛ ۲. زمان، تداوم و تغییر؛ ۳. فرهنگ و هویت؛ ۴. نظام اجتماعی؛ ۵. منابع و فعالیت‌های اقتصادی.

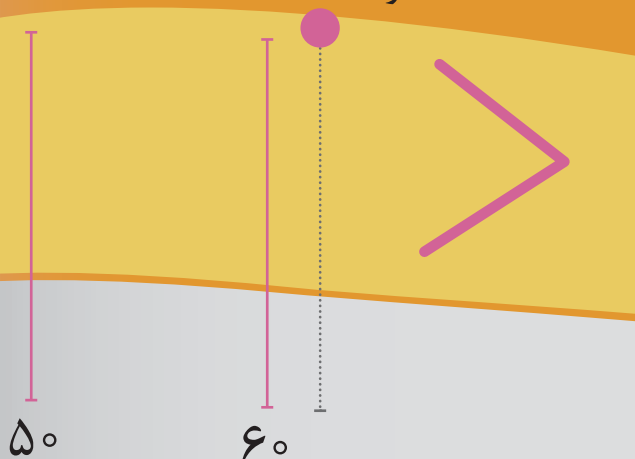
تدریس زمینه‌محور

توجه به زمینه‌ی محور تدریس، جزو جدانشدنی کتاب‌های درسی دوره‌ی ابتدایی است؛ همان مؤلفه‌ای که معلم باید بر آن تأکید بیشتری داشته باشد. دانش‌آموزان در حال زندگی می‌کنند و در زندگی با مسائل روزمره و اتفاقات عادی و غیرعادی روبه‌رو هستند. تدریس با پرداختن به اتفاقات و مسائل زندگی جامعه‌ای که بچه‌ها در آن زندگی می‌کنند، بر زمینه‌محور بودن آن کتاب دلالت دارد.

اصلاح فرهنگ مصرف آب، توجه به محیط زیست، توجه به گردشگری، حمل‌ونقل درون‌شهری اداره‌ی کشور، صادرات و واردات، سفرهای زیارتی و... همان زمینه‌های تدریس معلم هستند. دانش‌آموزان روزانه، ماهانه و سالانه با این اتفاقات روبه‌رو می‌شوند.

این‌گونه تدریس کردن به فهم و غنای مفاهیم مطالعات اجتماعی کمک بیشتری می‌کند. تفهیم مفاهیم، به کار بستن آن به مسائل خانواده، گروه و جامعه منجر می‌شود.

واقعه‌ی عاشورا

خط زمان

برای اینکه بتوانیم دانش آموزان را با درک زمان گذشته و فهم رویدادهای تاریخی آشنا کنیم، باید وقایع را براساس یک نظم زمانی (واحد‌های زمانی) از قدیمی‌ترین به جدیدترین مرتب کنیم. به این شیوه‌ی تفکر نظم «گاه‌نگاری» می‌گویند. فهم رویدادهای مهم تاریخی، و تأخر و تقدم آن‌ها در واحدهای زمانی گذشته، در بستر خط زمان برای بچه‌ها بهتر محقق می‌شود. لذا در تدریس بخش تاریخ این کتاب دانش آموزان باید بعد از تدریس درس و تجزیه و تحلیل وقایع و اتفاقات، نظم رویدادها را در خط زمان مرتب کنند.

نقشه خوانی

در مطالعات اجتماعی، نقشه خوانی خاص درس جغرافی نیست، لذا باید نقشه‌های تاریخی هم بررسی و به آن‌ها توجه شود. نقشه خوانی در زنگ مطالعات و در بخش تاریخ به درک عمیق مسائل و رویدادهای گذشته کمک می‌کند و این باعث می‌شود دانش آموزان بتوانند خط زمان را بهتر درک کنند. از طرف دیگر نقشه خوانی در درس تاریخ می‌تواند برای تجزیه و تحلیل حوادث در گذر زمان مفید واقع شود.

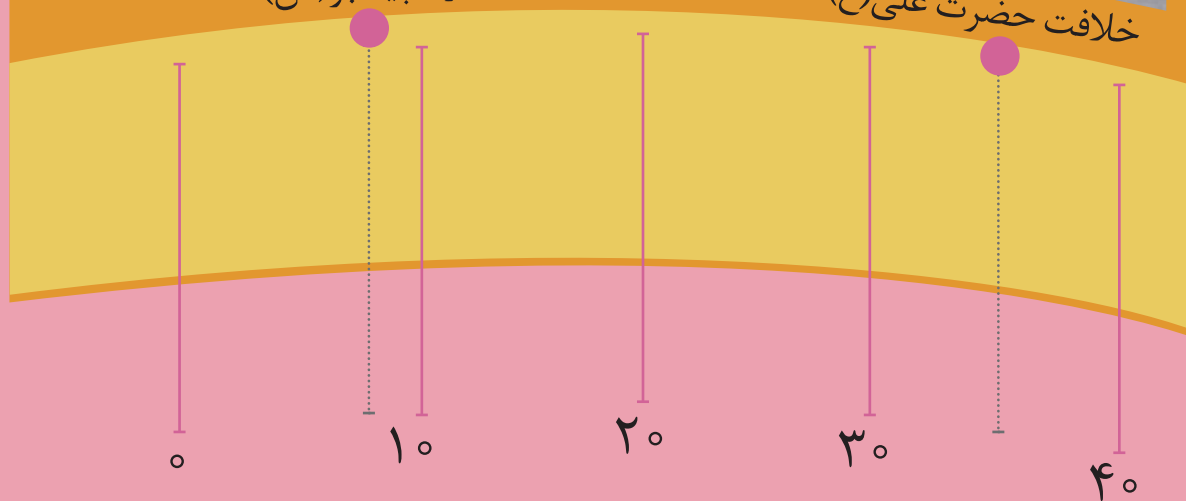
مثال‌های دیگری در کار برگ شماره ۱۴، مطالعات پنجم وجود دارد. (رجوع شود به کتاب روش آموزش مطالعات اجتماعی، کد ۶۰۰۰)

هجرت پیامبر (ص)

خلافت حضرت علی (ع)

شیوه‌ی گاه‌نگاری

با یک امضا

آماده شده است خود را در کتاب‌های درسی بیشتر بشناساند، نکاتی درباره‌ی خدمات انواع بیمه ذکر می‌کنیم.

● **بیمه‌ی سلامت:** مخاطرات ناشی از وقوع بیماری برای هر فردی قابل پیش‌بینی و محاسبه است. وقوع بیماری باعث تنزل توانایی‌های فرد می‌شود و لازم است فرد تحت پوشش بیمه قرار گیرد.

● **بیمه‌ی غفلت:** دامنه‌ی مسئولیت خارج از قرارداد با منشأ غفلت زیاد است. برای مثال، تولیدکننده‌ی صنعتی که بر اثر غفلت و فرایند معیوب تولید، سبب آلودگی محیط زیست می‌شود یا کالای معیوب عرضه می‌کند و باعث بروز خسارت می‌شود، مسئول جبران خسارت است.

● **بیمه‌ی حوادث جاده‌ای:** با اختصاص سهم بالایی از حق بیمه‌های دریافتی و خسارت‌های پرداختی صنعت بیمه، مهم‌ترین رشته‌ی بیمه‌ای کشور است. طبق آمار، در ایران هر سال بین ۲۷ تا ۲۸ هزار نفر در اثر وقوع حوادث رانندگی از دنیا می‌روند.

● **بیمه‌ی تحصیلی فرزندان، بیمه‌ی حوادث، بیمه‌ی عمر جامع، بیمه‌ی گروهی، بیمه‌ی مسافرت، بیمه‌ی اموال و بسیاری قراردادهای تعریف شده، از انواع بیمه محسوب می‌شوند.**

با رسیدن به ماه آذر، رویدادها و حوادث بسیاری را می‌توان یادآوری کرد. اما برای ما، یکی از غم‌بارترین این حادثه‌ها، آتش‌سوزی سال ۹۱ دبستان دخترانه‌ی روستای شین‌آباد در پیرانشهر است. دلیل این اتفاق را نقص تجهیزات گرمایشی دانسته‌اند، اما مهم‌تر از همه، پیامدهای این آتش‌سوزی است که ۲۹ دانش‌آموز و خانواده‌های آن‌ها را درگیر خود کرده است.

تصور کنید صحنه‌ای را که دختری کوچک که در این حادثه صورتش سوخته است، چگونه از نگاه کردن به آینه واهمه دارد! در این میان اما نقش بیمه و حمایتی که از این دانش‌آموزان نیز می‌شود، قابل ذکر است.

بیمه

با توجه به هم‌زمانی روز بیمه با سالگرد حادثه‌ی دبستان دخترانه‌ی شین‌آباد، ضروری است از بیمه و اقدامات و انواع آن سخنی به میان آید.

بیمه در تعریفی ساده، احساس امنیت و یک نیاز بشری است. بسیاری از خوانندگان مجله دیده‌باشنیده‌اند که داشتن یا نداشتن یک قرارداد بیمه، در زندگی یک شخص و حتی خانواده‌ی وی، چقدر اثرگذار بوده است!

حال که از اهمیت بیمه سخن به میان آمده و صنعت بیمه نیز

حمایت می‌شوید/ بیمه در مدرسه

محمود یحیوی

روزی به دیدار چند دبستان و سپس ملاقات معاون آموزشی محترم یکی از ادارات آموزش و پرورش شهرستانی رفتم. معمولاً دانش‌آموزان ابتدایی سرزنده و بازگوش هستند و ممکن است هر چیزی آن‌ها را به هیجان وا دارد. همان‌طور که با آموزگار یکی از پایه‌ها صحبت می‌کردم، زنگ تفریح به صدا درآمد و بچه‌ها پس از اجازه‌ی معلم، با سروصدا و شادی برای خروج از کلاس، به سمت در راهی شدند. در کلاس بسته بود و تصادفاً ازدحامی ایجاد شد. یکی از بچه‌ها پس از تقلای زیاد توانست در را باز کند. در به داخل باز می‌شد و دانش‌آموز ناخودآگاه با چنان شتابی در را باز کرد که در به صورت و بینی همکلاسی‌اش خورد. هر چند آن روز این اتفاق به‌خیر گذشت، اما مرا به فکر فرو برد.

در دیدار با معاون آموزشی مربوطه، وی از کیفیت امور و آنچه دیده و شنیده بودم پرسید: «گفتم همه چیز خوب بود، اما با برخورد در به صورت یک دانش‌آموز معصوم، لحظه‌ای به یاد حادثه‌ای افتادم که برای آموزگار فداکار، مرحوم حسن امیدزاده افتاده است. اگر درهای کلاس‌ها به بیرون باز می‌شدند، شاید شاهد چنین صحنه‌های دلخراشی نمی‌شدیم. پیش از وقوع هر حادثه، به فکر پیشگیری باشیم.

نمایندگی بیمه

طبق آیین‌نامه‌ی شورای عالی بیمه، نماینده‌ی بیمه شخصی است حقیقی یا حقوقی که با توجه به قوانین ما مجاز به عرضه‌ی خدمات بیمه‌ای به نمایندگی از بیمه، از جانب شرکت بیمه‌ی طرف قرارداد خواهد بود.

بیمه‌ی معلم تاکنون ۵۰ میلیون تومان به‌عنوان بیمه‌ی عمر برای هر یک از دانش‌آموزان واقعه‌ی آتش‌سوزی شین‌آباد پرداخته است.

زمستان در راه است

با فرارسیدن زمستان دغدغه‌ی ایمنی مدارس در میان مسئولان و خانواده‌ها شدت می‌گیرد. در ۱۸ سال گذشته، شش مدرسه در کشور دچار سانحه‌ی آتش‌سوزی شده‌اند. در این میان، متأسفانه یک آموزگار و چند دانش‌آموز فوت و بیش از ۵۰ دانش‌آموز دچار مصدومیت‌های شدید شده‌اند.

روابط عمومی بیمه‌ی مرکزی جمهوری اسلامی ایران آماده‌ی ارائه‌ی اطلاعات درباره‌ی انواع بیمه برای دانش‌آموزان، معلمان و خانواده‌های آن‌هاست.

1. Secretrariat@Centinsur.ir
2. nashr@Centinsar.ir

کلاس هوشمند

راهنمای کاربرد نرم افزار Activ Inspire

محمدصادق اسماعیلی فر
نادیا غلامی پور

به شدت از این کار بهره‌مندی و قابلیت‌های
لمسی تخته‌ی هوشمند را به کار ببرید.
● از نرم‌افزارها و تخته‌های هوشمند تعاملی
در جهت یادگیری فعال و تشویق به حل
مسئله بهره‌مند شوید.

معرفی نرم‌افزار

بسیاری از نرم‌افزارهای موجود توسط
شرکت‌های تولیدکننده‌ی تخته‌های
هوشمند طراحی شده‌اند که در واقع
نرم‌افزارهای راه‌انداز تخته‌اند.
ActivInspire یکی از این نرم‌افزارهاست
که به بردهای هوشمند مربوط است و
به آموزگاران امکان می‌دهد از امکانات
دلخواه و متنوع آن استفاده کنند. نرم‌افزار
ActivInspire با تمامی سیستم عامل‌های
Windows, Mac و Linux سازگار است و به
زبان فارسی نیز ترجمه شده است. آموزگاران
می‌توانند انواع فایل‌های صوتی، تصویری و
عکس را در محیط این نرم‌افزار اجرا کنند.
هنگامی که این نرم‌افزار را اجرا می‌کنیم،
به‌طورپیش‌فرض پیشخوان نرم‌افزار به‌نمایش
درمی‌آید. با انتخاب گزینه‌ی Flipcharts
و سپس Create a new flipchart، یک
پروژه‌ی جدید تولید و اجرای محتوا را آغاز
می‌کنیم. اولین مواردی که پس از باز شدن
نرم‌افزار به چشم می‌آیند، پنجره‌ی جعبه‌ابزار
(Toolbox) و پنجره‌ی کاوشگر (Browser)
هستند. جعبه‌ی ابزار، همان‌طور که از نامش
پیداست، شامل ابزارهایی مانند قلم، پاک‌کن
متن، رسانه و ... می‌شود.

پروژکتور نقش دارند. دیتا پروژکتورها انواع
گوناگونی دارند که امروزه نوع DLP آن‌ها
برای کلاس‌های درس مناسب است.
۳. **تخته‌ی هوشمند:** وسیله‌ای است که
صفحه‌ی نمایش ایجاد شده توسط نور دیتا
پروژکتور را به یک صفحه‌ی فعال قابل لمس
تبدیل می‌کند.
۴. **تجهیزات نصب و راه‌اندازی:** شامل
کابل‌ها، سیم‌ها، ابزارهای شبکه و...
۵. **نرم‌افزارهای تدریس هوشمند:**
واضح است که هیچ‌یک از ابزارها و فناوری‌های
نوین بدون نرم‌افزارها و محتوای مناسب
کارایی ندارند. نرم‌افزارهایی چون: Qomo,
ActivInspire, Dual Touch - Spectron,
IQboard, Jossboard تنها نمونه‌ها از
نرم‌افزارهایی هستند که می‌توان از آن‌ها در
کلاس‌های هوشمند استفاده کرد.

پیش از معرفی و آغاز کار با نرم‌افزارهای
مربوط، توجه به نکات زیر می‌تواند مفید باشد.
● قبل از آغاز تدریس با نرم‌افزارها و
تخته‌ی هوشمند تمرین کنید و قابلیت‌ها و
کاربردهای آن‌ها را به‌خوبی بشناسید.
● در حین تدریس اجازه دهید فراگیرندگان
نیز از نرم‌افزارها و تخته‌ی هوشمند استفاده
کنند.
● پیش از شروع کلاس فایل‌های مورد نیاز
را آماده و در جایی مطمئن ذخیره کنید.
● وضوح، رنگ و اندازه‌ی محتوا را از انتهای
کلاس بررسی کنید.
● نشستن پشت کامپیوتر و استفاده از
ماوس، از تعامل شما با دانش‌آموزان می‌کاهد.

اشاره

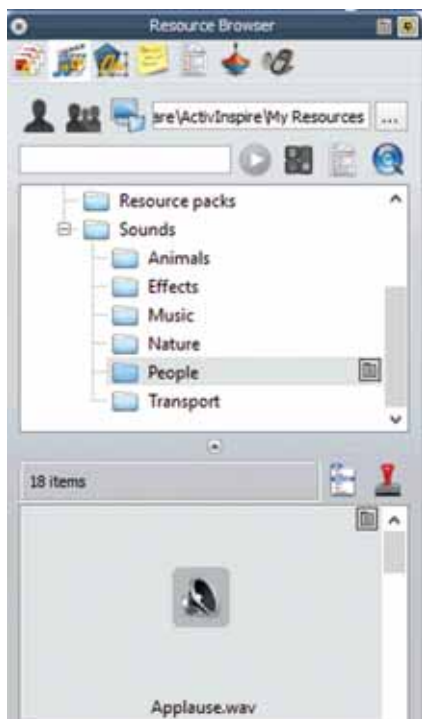
امروزه تدریس و یادگیری تلفیقی
و آموزش فعال، به رویکرد غالب در
نظام آموزش و پرورش مبدل شده است.
دوران تدریس کلاسیک یا استفاده‌ی
صرف از فناوری‌های مدرن به پایان
رسیده و آموزگاران می‌دانند که برای
داشتن تدریس موفق باید از هر دو
رویکرد در کنار هم بهره ببرند. به همین
دلیل، هوشمندسازی مدارس به یکی از
دغدغه‌های آموزش و پرورش تبدیل شده
است و ما به‌عنوان آموزگار وظیفه داریم
با شناخت و درک درست ابزارها، امکانات،
مزایا و معایب این فناوری‌ها، در این مسیر
اثرگذار باشیم.

اجزای کلاس هوشمند

هر کلاس هوشمند یا تعاملی به پنج عنصر
اساسی نیاز دارد:

۱. **رایانه:** تمامی نرم‌افزارهای تدریس
هوشمند، نرم‌افزارهای تولید محتوا، انواع
محتوا مانند آزمایشگاه‌های مجازی،
کتاب‌های الکترونیکی ورق‌زن و... روی رایانه
نصب می‌شوند.

۲. **دیتا پروژکتور:** تصویری که از دیتا
پروژکتور پخش می‌شود، روی پرده‌ی
نمایش، تخته‌ی هوشمند یا هر سطح صاف
و روشن نمایش داده می‌شود. عواملی مانند
بزرگ‌نمایی، لنز، وضوح و فناوری تصویر و
طول عمر لامپ در تعیین کیفیت دیتا

قرار می‌دهیم که فراخوانی آن برای ما آسان و سریع باشد. پس از اجرای مراحل تدریس و ارائه‌ی درس، زمانی که به ارزشیابی تکوینی نیاز داریم، این فایل را اجرا و تعدادی از دانش‌آموزان را انتخاب می‌کنیم تا آن را اجرا کنند.

۳. تنظیم مکان و اندازه‌ی تصاویر مرحله‌ی بعدی فعالیت ماست. برای تنظیم اندازه‌ی تصویر کافی است روی آن کلیک کنیم. سپس از یکی از گوشه‌هایی که به شکل تصویر را می‌کشیم و کوچک و بزرگ می‌کنیم. برای تنظیم مکان آن نیز می‌توانیم از خاصیت Drag&Drop معمول در ویندوز استفاده کنیم و آن را به مکان مورد نظر منتقل کنیم.

۴. حال باید تنظیماتی را انجام دهیم تا با لمس یا کلیک روی شکل درست، صدای تشویق از تخته‌ی هوشمند پخش شود. برای این کار از پنجره‌ی کاوشگر منابع (Resource Browser) شاخه‌ی Sounds و زیرشاخه‌ی People، گزینه‌ی Applause را به درون صفحه روی تصویر مورد نظر می‌کشیم. (شکل روبه‌رو)

با روشی که در مرحله‌ی ۳ گفته شد، اندازه‌ی این آیتم را با اندازه‌ی تصویرمان یکی می‌کنیم.

۵. برای اینکه این آیتم پنهان شود، ابتدا روی آن کلیک می‌کنیم. سپس در میان گزینه‌های ظاهر شده، جای شکل را کلیک می‌کنیم و نوار آن را به جهت مخالف می‌کشیم تا جایی که آیتم صدا از نظر پنهان شود. ۶. پس از مخفی کردن، باید آیتم صدا و تصویر را با یکدیگر ادغام کنیم تا به اصطلاح در یک گروه (Group) قرار گیرند. از جایی خارج از تصویر، بر دکمه‌ی سمت چپ ماوس کلیک می‌کنیم و بدون رها کردن، آن را روی تصویر و مکانی که آیتم صدا قرار دارد می‌کشیم تا هر دو مورد انتخاب شوند. سپس با استفاده از کلیک راست ماوس و انتخاب گزینه‌ی Grouped، این دو آیتم را با یکدیگر ادغام می‌کنیم.

در اینجا کار طراحی محتوا تمام است. با زدن دکمه‌ی F2 برنامه را از حالت طراحی خارج می‌کنیم. به همین طریق می‌توان صفحات بیشتری با جانوران مختلف نیز اضافه کرد. حال آن را ذخیره می‌کنیم و در مکانی

در اینجا قصد داریم به‌طور عملی یک نمونه‌ی ساده‌ی محتوا برای درس علوم پایه‌ی اول تولید کنیم. برای این کار، درس «بعضی جانوران برای ما مفید هستند» را انتخاب کردیم. طرح مورد نظر این است که عکس یکی از جانوران را در بالا قرار دهیم. سپس در پایین صفحه، محصولاتی از جانوران را ردیف می‌کنیم. فراگیرنده باید بتواند محصولی را که جانور مورد نظر تولید می‌کند، تشخیص دهد و آن را لمس کند. در صورت انتخاب صحیح، صدای تشویق از تخته‌ی هوشمند پخش می‌شود و در صورت انتخاب ناصحیح، صدایی دیگر او را به تلاش مجدد تشویق می‌کند. نمونه‌ای از نمای توصیف شده را می‌توانید در زیر مشاهده کنید. برای ایجاد چنین محتوایی، نیاز است که فعالیت‌های زیر را در این نرم‌افزار انجام دهیم.

۱. ابتدا تصاویر مناسبی را با جست‌وجو در اینترنت می‌یابیم.

۲. تصاویر دریافتی را در صفحه قرار می‌دهیم. برای این کار، روی گزینه‌ی رسانه کلیک یا از منوی Insert گزینه‌ی Media را انتخاب می‌کنیم.

نور کتاب

درس سال نور مباحث نوری کتاب‌های علوم تجربی را ببینیم

دکتر مریم عابدینی: کارشناس گروه علوم تجربی دفتر تألیف کتاب‌های درسی

اشاره

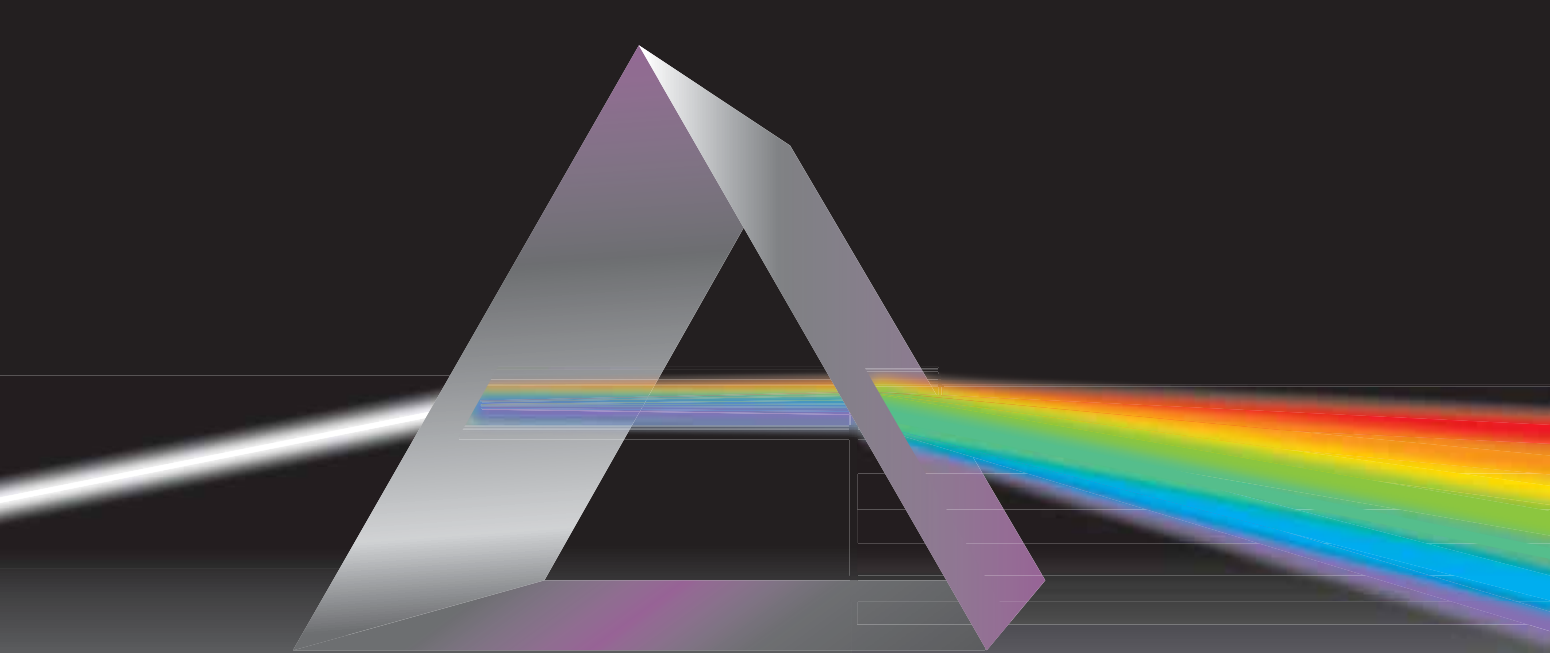
به سرعت متحول می‌شود، تلاش برای یادگیری مداوم ضرورت دارد. بنابراین و با در نظر گرفتن کمیت و کیفیت تغییرات، اهداف و اطلاعات آموزشی، مهارت‌ها و علاقه‌های دانش‌آموزان، محیط و ابزار آموزش نیز تغییر کرده‌اند. در کتاب‌های علوم تجربی ابتدایی ایران، از سال اول دبستان تا ششم، به موضوع مهم نور، به صورت مستقیم یا غیرمستقیم، به ترتیب زیر پرداخته شده است:

رسیدن به اهداف سال جهانی نور، نیازمند در پیش گرفتن رویکردهای نوین آموزش نور در مدارس ماست. ارتقای درک عمومی، توجه به توسعه‌ی پایدار و به کارگیری تاریخ علم، از جمله‌ی این رویکردهای مهم به‌شمار می‌آیند. بدون شک، رسیدن به این رویکردها نیازمند توجه به زمان و برنامه‌ریزی مناسب است. در شرایط کنونی که یافته‌های علم و کاربرد آن‌ها در صنعت

جدول مفاهیم مربوط به نور در کتاب‌های علوم تجربی از اول دبستان تا ششم

پایه	فصل	عنوان فصل	موضوع
۱	۱	بچه‌ها برویم حیاط	نقاشی سایه‌ها
	۱۴	از گذشته تا آینده	سیر تکاملی وسایل روشنایی و ساخت شمع
	۳	زندگی ما و گردش زمین	اثر نور بر تشکیل شب و روز، فصل‌ها و موجودات زنده
۲	۶	پیام رمز را پیدا کن	پیام‌های نوری را پیدا کن اجسام منیر و غیر منیر لامپ، تشکیل سایه، ساعت آفتابی حشره‌ی شب‌تاب، فناوری تلفیق نور و صدا در زندگی
۳	۷	نور و مشاهده‌ی اجسام	دیدن اجسام، اجسام شبرنگ بازتابش منظم و نامنظم نور، انواع آینه‌ها، کاربرد آینه‌ها
	۸	جست‌و‌جو کنیم و بسازیم	ساختن سه مدل آینه و دیدن تصویر در آن
		انرژی	اشاره به انرژی نورانی خورشید
۴	۶	الکتریسته	اشاره به نور لامپ نمادی برای معرفی عبور جریان در مدار الکتریکی
	۱۰	زمین و همسایه‌های آن	نور و مهتاب و روش ایجاد آن
	۳	نور و رنگ	تجزیه‌ی نور، رنگین کمان، عدسی هم‌گرا (ذره‌بین) و مشاهده‌ی تصویر و کاربرد آن
* ۵	۶	چه خبر	چشم، نور، رنگ، دوربینی، نزدیک‌بینی و علائم آن، مراقبت از چشم‌ها
۶	۱۱	شگفتی‌های برگ	فتوسنتز، سبزینه انرژی نور خورشید را جذب می‌کند

* شماره‌ی فصل ممکن است تغییر کند زیرا کتاب جدیدالتألیف است.

همان‌طور که در جدول مشاهده کردید، دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی، با بسیاری از مفاهیم نور آشنا می‌شوند.

چگونه می‌توان بین رویکرد نوین آموزش علوم و این مفاهیم ارتباط مؤثر برقرار کرد؟

گروه تألیف علوم تجربی از سالیان قبل به دنبال تلفیق علم و زندگی بوده، یعنی با اجرای روش تلماتیک، خود را به این هدف نزدیک کرده است. هم‌اکنون در راستای رسیدن به این اهداف، در کتاب‌های دوره‌ی دوم ابتدایی (پایه‌های چهارم، پنجم و ششم) با رویکرد کاوشگری برای تحقق این هدف تلاش بیشتری شده است.

ما سعی کرده‌ایم با ارائه‌ی شیوه‌های آموزشی مناسب، دریچه‌ای برای درک مفاهیم جدید، از جمله مفاهیم فیزیک، فراهم کنیم. یعنی با طرح پرسش مناسب از وقایع اطراف و به کار بستن روش علوم تجربی، مشاهده، طبقه‌بندی، فرضیه‌سازی، اندازه‌گیری، پیش‌بینی و قرار دادن فراگیرنده در موقعیت واقعی، مرحله به مرحله او را به یادگیری مادام‌العمر سوق دهیم.

✱ علاقه‌مندان به اطلاعات بیشتر را به مطالعه‌ی کتاب‌های راهنمای معلم چهارم و پنجم دبستان و نیز استفاده از فیلم آموزشی در این زمینه دعوت می‌کنیم.

به افتخار نخستین دانشمند حوزه‌ی فیزیک نور در جهان، سال ۲۰۱۵ میلادی «سال جهانی نور» نامگذاری شد. سازمان علمی، فرهنگی و آموزشی ملل متحد (یونسکو) در آغاز سال ۲۰۱۵ میلادی که «سال جهانی نور و فناوری‌های نور» نامگذاری شده است، از مقام علمی **ابن هیثم**، دانشمند شهیر جهان اسلام، با برپایی نمایشگاهی از ۱۰۰۱ اختراع بزرگ در عرصه‌ی تولید نور در مقر یونسکو تجلیل کرد.

ابوعلی حسن بن هیثم بصری، نامور به «ابن هیثم»، در تاریخ علم به‌عنوان نخستین دانشمند حوزه‌ی فیزیک نور در جهان شناخته می‌شود که در زمینه‌ی شناخت نور و قانون‌های شکست و بازتاب

آن نقشی مهم ایفا کرده است. حضور نور در تمام زمینه‌های زندگی انسان‌ها همچون کشاورزی، فناوری، پزشکی، ارتباطات، هنر و فرهنگ و حتی فعالیت‌های سرگرمی، آن را به عاملی کلیدی برای توسعه‌ی پایدار تبدیل کرده است، تا جایی که می‌توان قرن ۲۱ را قرن نور نامید. نامگذاری این سال، در گسترش آگاهی از اهمیت نور و فناوری‌های وابسته به آن نقش مهمی ایفا می‌کند. به کمک این فناوری‌ها، راه‌حلهایی برای زندگی بهتر انسان‌ها پیدا می‌شود.

برخی از اهداف سال جهانی نور

- بهبود درک عموم مردم جهان از چگونگی ارتباط فناوری‌های نوری با زندگی همه‌ی انسان‌ها و محوریت این فناوری برای توسعه‌ی آینده‌ی جهانی
- ساختن ظرفیت علمی برای جوانان و عنوان کردن مسائل مربوط به نور، به‌خصوص در کشورهای در حال توسعه
- تمرکز بر اکتشافات قرن‌های ۱۹ و ۲۰ که محوریت اصلی نور در دانش را نشان داده است.
- برجسته ساختن اهمیت تحقیقات، هم در دانش بنیادی و هم در کاربرد نور و ترویج مشاغل در این زمینه
- ترویج اهمیت فناوری روشنایی در توسعه‌ی پایدار و بهبود کیفیت زندگی در جهان در حال توسعه
- برجسته ساختن و توضیح پیوند نزدیک بین نور، هنر و فرهنگ و افزایش نقش فناوری نوری به‌منظور حفظ میراث فرهنگی
- حفظ این اهداف و دستاوردها در آینده و بعد از اتمام سال جهانی نور

منابع

۱. سیدفدایی، آریتا، آموزش نور در کتاب‌های درسی، فصل‌نامه‌ی نقد کتاب، سال اول، شماره‌های ۱ و ۲، بهار و تابستان ۱۳۹۳.
۲. سیدفدایی، آریتا، آموزش و سال جهانی نور، فصل‌نامه‌ی رشد آموزش فیزیک، شماره‌ی ۱۱۱، تابستان ۱۳۹۴.
۳. تولانیان، مهسا، علم تجربی و ابن‌هیثم، فصل‌نامه‌ی رشد آموزش فیزیک، شماره‌ی ۱۱۱، تابستان ۱۳۹۴.
۴. تعدادی از سایت‌های سال جهانی نور.

یادگیری لذتی طبیعی است آن را از کودکان دریغ نورزیم!

مربوط به یادگیری می‌پردازد. این مجموعه به صورت انفرادی و گاه به صورت گفت‌وگوهای دو نفره و شاید هم چند نفره تهیه خواهد شد. این فایل‌ها با پرداختن به مسائل این حوزه، با هدف تعامل و به اشتراک‌گذاری دانش و مهارت‌ها انتشار می‌یابند.

– دوره‌ی مجازی رفع مشکلات املایی

– **بخش تخصصی پرسش و پاسخ در حوزه‌ی یادگیری کودکان و ارائه‌ی خدمات تخصصی در حوزه‌ی آموزش و یادگیری به آموزگاران و کارشناسان یادگیری، پدران و مادران، مدارس و مراکز مشکلات یادگیری، از طریق اجرای طرح‌های آموزشی، برگزاری کارگاه‌های آموزشی، مشاوره و اجرای دوره‌های مجازی و آنلاین، از دیگر اولویت‌های تارباد برای آینده است.**

چرا تارباد؟

تارباد در پاسخ به احساس نیاز تولد یافته است. ما در حوزه‌ی تولید محتوای استاندارد و روزآمد به زبان فارسی، در حوزه‌ی آموزش و یادگیری کودکان، ضعف می‌یابیم؛ می‌توان گفت مشکل داریم، چون:

۱. وقت کافی برای طراحی و تولید محتوا نداریم.
۲. امکانات لازم و محتوای خام در اختیار نداریم.
۳. در تولید محتوا تخصص کافی نداریم.
۴. اگر هم محتوایی را طراحی یا تولید کنیم، به دلایل گوناگون ممکن است از استانداردهای لازم برخوردار نباشد.

طراحی و اجرای ایده‌های آموزشی که به یادگیری منجر شوند، از چالش‌های اساسی آموزگاران و آموزشگران است. به همین سادگی، یک آموزگار با ۲۰ سال سابقه‌ی تدریس و فعالیت در حوزه‌ی یادگیری توانسته است یک مرکز یادگیری مجازی به نام «تارباد» راه‌اندازی کند و به این نیاز پاسخ دهد.

کمال برنگ که به قول خودش علاقه‌مند به حوزه‌ی آموزش و یادگیری است، ایده‌های زیادی در این زمینه دارد و با تارباد آن‌ها را به اشتراک گذاشته است.

او می‌گوید: «در تارباد ایده‌های نوینی در حوزه‌ی آموزش و یادگیری کودکان به اجرا گذاشته می‌شود.» او به‌طور خلاصه محتوای تارباد خود را شامل این موارد می‌داند:

– **یادبرگ:** کاربرگ‌هایی با عنوان «یادبرگ» – برگه‌ی یادگیری – که در دو حوزه‌ی تحصیلی و فرایندی، با تمرکز بر دوره‌ی ابتدایی (پیش‌دبستان تا ششم ابتدایی) برای تعمیق، ترمیم و گسترش یادگیری کودکان تهیه شده‌اند. در واقع می‌توان گفت، تولید محتوای تخصصی یادبرگ‌ها اصلی‌ترین و البته سخت‌ترین بخش تارباد است.

– **روزنوشته‌ها (تجربیات حوزه‌ی آموزش):** به اشتراک‌گذاری تجربه‌ها و دغدغه‌های حوزه‌ی آموزش و یادگیری و پرداختن به مسائل به‌ظاهر کوچک و سعی در تحول آفرینی در همان سطح، مسیری است که روزنوشته‌ها طی خواهند کرد.

– **رادیو یادگیری:** مجموعه‌ای فایل صوتی در حوزه‌ی یادگیری است که خیلی ساده، خودمانی و به دور از فضای رسمی، به مباحث

مجله ما را به تکاپو وامی دارد

هرچه می خواهد
دل تنگت بگو

سعید شایگان دوست

هر گروه حرفه‌ای نیازمند ارتباط و به‌روز شدن با دنیای تخصص‌های مرتبط با خود است. آموزش و پرورش نیز از این امر مستثنا نیست. در دنیای کنونی که شاهد چند برابر شدن تولید علم در هر دوره هستیم، نیازمند ژورنال‌ها و مجلات در قالب فصل‌نامه‌ها و ماه‌نامه‌ها هستیم تا آخرین دستاوردها در اختیار گروه مخاطب و هدف قرار گیرد. مجله‌ی رشد آموزش ابتدایی نیز با مخاطب قرار دادن آموزگاران، دانشجویان و کارشناسان آموزشی به رسالت خود پرداخته و از ابتکارات و خلاقیت‌هایی نیز استفاده کرده است. این مجله، در قالب مسابقات و فراخوان‌ها، خوانندگان را به تکاپو وامی دارد و آنان را به نویسندگی و خلق آثاری تشویق می‌کند. صفحه‌ی «همراهان ما» نشان می‌دهد، ارتباط مجله و مخاطب یکسویه نیست و مخاطبان به طرق گوناگون با مجله‌ی خودشان مرتبط هستند.

همراهی مجله با سیاست‌های آموزش و پرورش در راستای سند تحول بنیادین مانند تغییر کتاب‌های جدید، تغییر نظام ارزشیابی از کمی به کیفی - توصیفی و پرداخت به مقوله‌ی الگوی درس‌پژوهی، به‌عنوان الگوی تجربه شده در دنیای معلمی، از گام‌های مؤثر این مجله به‌شمار می‌آید. یادم هست در یکی از شماره‌های مجله در دفتر مدرسه، تجربه‌ای از یک آموزگار خواندم با عنوان «املا‌ی آدرسی». آن را برای همکاران دیگر هم توضیح دادم. همکاران کنجکاو شدند آن را یک‌بار در کلاس انجام دهند، زیرا معمولاً دانش‌آموزان از تکراری بودن روش‌های املا خسته و تمرکزشان کم می‌شود. وقتی من و دیگران این روش را در کلاس پیاده کردیم، همه‌ی آموزگاران از علاقه‌ی غیر قابل وصف دانش‌آموزان گفتند که با اشتیاق کلمه را در کتاب پیدا می‌کردند و به این طریق، با دیدن کلمه، شکل آن در حافظه‌ی بصری آن‌ها جای می‌گرفت و املا‌ی آن‌ها بهبود می‌یافت.

لطف همکاران

وقتی در یکی دو مسابقه‌ی «تلنگری برای تفکر» شرکت کردم و از استان برگزیده شدم، همکاران در کارشناسی اداره لطف کرده و پیام تبریکی روی برد نصب کرده بودند. از آن روز به بعد، همکاران و دوستان زیادی در مورد مجلات رشد کنجکاوتر شده و اشتیاق پیدا کرده بودند من از دوردست به شما خسته نباشید می‌گویم.

پی‌نوشت

۱. در این روش، معلم و دانش‌آموزان قرار می‌گذارند به‌جای درس نام شهر، به‌جای صفحه کوجه، به‌جای خط نام کوجه، و به‌جای کلمه‌ی در، چندم را بنویسند. وقتی معلم نام شهر، نام کوجه و در چندم را می‌گوید، دانش‌آموزانش کلمه‌ی مورد نظر را در کتاب خود پیدا می‌کنند.

با مجله‌های رشد آشنا شوید

مجله‌های دانش‌آموزی

به صورت ماهانه و ده شماره در سال تحصیلی منتشر می‌شود:

رشد کودک برای دانش‌آموزان پیش‌دبستانی و پایه اول دوره آموزش ابتدایی

رشد نوآموز برای دانش‌آموزان پایه‌های دوم و سوم دوره آموزش ابتدایی

رشد دانش‌آموز برای دانش‌آموزان پایه‌های چهارم، پنجم و ششم دوره آموزش ابتدایی

مجله‌های دانش‌آموزی

به صورت ماهانه و هشت شماره در سال تحصیلی منتشر می‌شود:

رشد نو جوان برای دانش‌آموزان دوره آموزش متوسطه اول

رشد جوان برای دانش‌آموزان دوره آموزش متوسطه اول

رشد جوان برای دانش‌آموزان دوره آموزش متوسطه دوم

رشد جوان برای دانش‌آموزان دوره آموزش متوسطه دوم

مجله‌های بزرگسال عمومی

به صورت ماهانه و هشت شماره در سال تحصیلی منتشر می‌شود:

♦ رشد آموزش ابتدایی ♦ رشد تکنولوژی آموزشی

♦ رشد مدرسه فردا ♦ رشد معلم

مجله‌های بزرگسال تخصصی:

به صورت فصل‌نامه و سه شماره در سال تحصیلی منتشر می‌شود:

♦ رشد آموزش قرآن و معارف اسلامی ♦ رشد آموزش زبان و ادب فارسی

♦ رشد آموزش هنر ♦ رشد آموزش مشاور مدرسه ♦ رشد آموزش تربیت بدنی

♦ رشد آموزش علوم اجتماعی ♦ رشد آموزش تاریخ ♦ رشد آموزش جغرافیا

♦ رشد آموزش زبان‌های خارجی ♦ رشد آموزش ریاضی ♦ رشد آموزش فیزیک

♦ رشد آموزش شیمی ♦ رشد آموزش زیست‌شناسی ♦ رشد مدیریت مدرسه

♦ رشد آموزش فنی و حرفه‌ای و کار دانش ♦ رشد آموزش پیش‌دبستانی

مجله‌های رشد عمومی و تخصصی، برای معلمان، مدیران، مربیان، مشاوران و کارکنان اجرایی مدارس، دانشجویان دانشگاه فرهنگیان و کارشناسان گروه‌های آموزشی و... تهیه و منتشر می‌شود.

♦ نشانی: تهران، خیابان ایرانشهر شمالی، ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش، پلاک ۲۶۶.

♦ تلفن و نمابر: ۰۲۱ - ۸۸۳۰۱۴۷۸

♦ وبگاه: www.roshdmag.ir

همراه

«همراهان ما» بخشی از مجله است که در آن آثار مخاطبان گرامی را بررسی می‌کنیم و به‌طور مختصر به آن‌ها پاسخ می‌دهیم. به کارشناسان مجله حق بدهید که به دلیل حجم بالای آثار، فقط اسامی و موضوعات مقالات را معرفی کنند. این آثار از راه‌های گوناگون مانند ایمیل مجله، پست، مراجعه‌ی حضوری و نمابر یا دیگر راه‌ها به دفتر مجله رسیده‌اند. از اینکه با ما هستی، سپاس‌گزاریم.

آذربایجان شرقی

کرم حسین‌زاده، خدا آفرین: «شیوه‌ی پیشنهادی آموزش نماز...»
افراسیاب نوراللهی، آموزگار چندپایه، خداآفرین: «شناخت هوش‌های چندگانه...»
حوری ضیایی خسروشاهی، آموزگار، عجب‌شیر: «خلاقیت در انشائویی»

اصفهان

معصومه فتحی، فلاورجان: «تأثیر آموزش مهارت مدیریت خشم بر پرخاشگری نوجوانی»

البرز

فاطمه فاضل فرد، آموزشگاه فتح‌المبین، ناحیه‌ی چهار کرج: «بررسی تحول سیاسی واژگان کلامی...»

تهران

منصوره کریمی قهی، منطقه‌ی ۱۱. «استفاده از فضای مجازی...»

مریم شفیعی، هنده مجدی، شهره سلیمی، شهرری: «پردازش هوش هیجانی کودکانی که به‌علت جدایی والدین...»
ندا ملکی، تهران. «ارگونومی وسایل مدرسه...»
لیلا افشار بکشلو، آموزگار، منطقه‌ی رباط کریم: «تجربه‌ی ارزشیابی توصیفی»
زهرا عرب سالاری، ناحیه‌ی یک ری: «ریاضی و رویکرد آن در دوره‌ی ابتدایی»

خراسان جنوبی

زهرا قنبرپور، آموزگار. بیرجند: «تلاک‌و اندیشه»

دولت و ملت، همدلی و هم‌زبانی

رشد برآید

نحوه‌ی اشتراک:

پس از واریز مبلغ اشتراک به شماره حساب ۳۹۶۶۲۰۰۰ بانک تجارت، شعبه‌ی همراه آزمایش کد ۳۹۵ در وجه شرکت افست، به دو روش زیر، مشترک مجله شوید:

۱. مراجعه به وبگاه مجلات رشد به نشانی: www.roshdmag.ir و تکمیل برگه‌ی اشتراک به همراه ثبت مشخصات فیش واریزی؛
۲. ارسال اصل فیش بانکی به همراه برگ تکمیل شده‌ی اشتراک با پست سفارشی یا از طریق دورنگار به شماره ۷۷۳۳۳۳۱۹۲. لطفاً کپی فیش را نزد خود نگه دارید.

♦ عنوان مجلات در خواستی:

- ♦ نام و نام خانوادگی:
- ♦ تاریخ تولد:
- ♦ تلفن:
- ♦ نشانی کامل پستی:
- استان: شهرستان:
- خیابان: پلاک:
- شماره‌ی پستی: شماره‌ی فیش بانکی:
- مبلغ پرداختی:
- ♦ اگر قبلاً مشترک مجله رشد بوده‌اید، شماره‌ی اشتراک خود را بنویسید:

امضا:

- ♦ نشانی: تهران، صندوق پستی امور مشترکین: ۱۶۵۹۵/۱۱۱
- ♦ تلفن امور مشترکین: ۷۷۳۳۹۷۱۳ و ۷۷۳۳۵۱۱۰ و ۷۷۳۳۶۶۵۶-۰۲۱

- ♦ هزینه‌ی اشتراک سالانه‌ی مجلات عمومی رشد (هشت شماره): ۳۵۰/۰۰۰ ریال
- ♦ هزینه‌ی اشتراک سالانه‌ی مجلات تخصصی رشد (سه شماره): ۲۰۰/۰۰۰ ریال

فان ما

خراسان رضوی

غلامحسین شجاعی، منطقه‌ی تبادلگان: «مسائل بخوانیم دوم» و «راهکارهای گفتن املا» و «تفکر و اندیشه‌ی بسجی».

مژده طباطبایی، مشهد: «نگاهی تازه به درس انشاء»

عزت امامی‌فر، طاهره محمدخویی، ناحیه‌ی ۵ مشهد: «مشکلات نوشتن املا...»

خوزستان

غلامحسین ظفری، میترا اژدری، اهواز: «اهمیت طرح درس در تدریس»

اعظم بنواری، دزفول: «برای حفظ محیط‌زیست بعد از خودمان...»

فارس

سعید شایگان دوست، بوانات: «در راستای معلم کارآمد شدن»

قزوین

فاطمه رحمانی، تاکستان: «آموزش تلفیقی - فراگیر»

قم

مریم شریفی دروازه، معاون آموزگار دبستان حریت، جعفرآباد: «بررسی موانع خلاقیت کودکان در محیط آموزشی...»

کردستان

محمدعلی محمدیان، دبستان شیخ شلتوت، مریوان: «پیشنهاد شما به دفتر مدیر کل دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی ارسال شد.»

کرمان

ربابه قاسمی، سیدمیثم میرتاج‌الدینی،

دبستان شاهد پسران. رفسنجان: «جنگ نرم و جنگ سخت»

کرمانشاه

کامبیز کریمی، آموزگار چند پایه‌ی عشایری، دای‌هو: «ارتباط و نقش هوش هیجانی در ارتقای روابط...»

فاطمه علی‌محمد، ناحیه‌ی یک کرمانشاه: «روح تشویق یا ابزار جایزه؟»

مرکزی

اکرم محمدیان، اراک: «خاطره و استرس»

عصمت موسوی، ناحیه‌ی یک، از اختلافات ناسازگاری، بیش‌فعال و کم‌توجه»

معصومه خلیلی: «دانش‌آموزان دیرآموز»

فاطمه قدسیان: «پرخاصگری»

حمیرا کریمی: «گوشه‌گیری دانش‌آموزان»

فرح کندی: «تکنیک‌های پرورش خلاقیت در دانش‌آموزان»

اکرم یارمحمدی: «نقش معلم در کاهش کم‌رویی دانش‌آموزان»

پروانه احمدی: «اهمیت و تأثیر ورزش بر سلامت روان»

گلنار امیری: «اضطراب»

معصومه نظافتی: «نظم و انضباط در مدرسه»

لیلا آنجفی: «نقش ورزش در سلامت روانی - اجتماعی دانش‌آموزان»

زهره علی‌اکبری، تفرش: «چگونه می‌توانم دانش‌آموزان را به کتاب‌خوانی علاقه‌مند سازم»

فرزانه رحیمی، آموزگار، آشتیان: «تقویت سواد خواندن کودکان» و «دفت‌ر زیبای خوش‌خطی» و «نوشت‌افزار»

افسانه مظفری، ساوه: «داد زدن معلم و تأثیر آن روی استرس دانش‌آموز»

علی اورنگ، ساوه: «راهکاری برای افزایش

سرعت عمل یادگیری جدول ضرب»

مازندران

طاهره کرفسی، بهشهر: «فلسفه‌ی عبادت در قرآن و نهج‌البلاغه»

فائزه میرزایی، آموزگار دبستان شهید رقیه عاملی، چالوس: «آوای یادگیری»

یزد

زهره انواری، آموزگار دبستان شهیدان طاهری‌زاده، یزد: «گزارش یک تجربه».

آثار این دوستان همراه نیز رسید:

مجتبی دهوار، «بررسی کمی و کیفی طرح‌های اجرا شده در دوره‌ی ابتدایی»

سیدرضا تولایی‌زاده، «جوجه‌تیغی»

سیداسماعیل موسوی، مدرسه‌ی شهید اشرفی مسینک، «ارزشیابی از هدیه‌های آسمانی...»

فرانک کیان‌منش، «روش‌های آموزش املا»

وحید احمدی عیس‌آبادی، دانشجوی دانشگاه فرهنگیان، «کلاس‌های درس چند پایه»

سعید انصاری، معاون آموزگار دبستان شهید مدنی، قهاوند، «دانه‌هایی برای شکفتن»

فاطمه رفیق، «شاداب‌سازی مدرسه»

راحله تقوی مقدم، آموزشگاه تربیت: «چگونه درس انشا را برای دانش‌آموزان جذاب کنیم»

فاطمه ابراهیمی، «برگزاری هفت‌سین»

* «نقاشی کودکان» و «گنج زمان» آثاری هستند که به دفتر مجله رسیده‌اند و نام و نشانی فرستنده ندارند. دوستان عزیز، در هنگام ارسال مطالب، لطفاً نام و نشانی خود را بنویسید.

یادگیری فعال

طاهره خردور

با نگاه محبت‌آمیز و چهره‌ی بشاش به آن‌ها آرامش و امید بدهیم.
- در صورتی که متوجه شدیم کودک شکل کلمه را نمی‌داند، اجازه بدهیم خیلی آرام از دوستش یا از ما بپرسد.

- هیچ اشکالی ندارد گاهی کلمه‌ی دشوار را همان لحظه روی تخته برای کودکان بنویسیم. نگران نباشید. یادگیری جذاب و شیرین و خوشایند در همین لحظه‌ها اتفاق می‌افتد.

من زیبا نوشتن، درشت و خوانا نوشتن روی تخته را برای یادگیری بهتر ضروری می‌دانم. اگر من خوش خط بنویسم، چشم کودک به زیبا نوشتن عادت می‌کند و او هم سعی می‌کند زیبا بنویسد.

- لحظه‌های شاد و مفرح ایجاد کردن از ویژگی‌های من و تو در کلاس است. در پایان املا، از دانش‌آموز خود بخواهید سر جایش بایستد. انگشتان دست و گردن و کمرش را ورزش دهد

- حتی می‌توانیم از کودکان برای نوشتن تشکر کنیم.

می‌توانیم از کودک بخواهیم خودش به آرامی از روی املاش بخواند و اگر در خواندن یا نوشتن کلمه‌ای مشکل دارد، آن را از ما یا از دوستش بپرسد و اصلاح کند.

- من برای اهمیت دادن بیشتر، زیر املا‌ی کودک را امضا می‌کنم و کلمه‌های تشویق‌آمیز برایش می‌نویسم.

گاهی لازم است در پایان املا فعالیت گروهی داشته باشیم. مثلاً از بچه‌ها بپرسیم کدام کلمه برایتان دشوار بود. کلمه را روی تابلو بنویسید و درباره‌ی آن در کلاس بحث کنید.

هرچند خیال‌پردازی باعث حواس‌پرتی کودکان می‌شود، اما برای مثال در اینجا می‌توان از آن‌ها پرسید:

«چه کسی به صحرا رفته است؟ صحرا چه‌طور جایی است؟ با صحرا یک جمله‌ی خنده‌دار بگو.»

بعد هم می‌توان جمله‌های بچه‌ها را روی تخته نوشت. در این مرحله، وقتی مثلاً به کلمه‌ی صحرا رسیدید، آن را درشت‌تر یا با رنگی دیگر بنویسید تا توجه کودکان را جلب کند. این امر سبب می‌شود کودکان یادگیری و مشارکت فعال داشته باشند.

به این ترتیب، نه تنها شادی و مسرت را در آموزش

به همراه می‌آورید، بلکه به افزایش

دایره‌ی لغات کودک هم

کمک می‌کنید.

گاهی وقتی املا می‌گوییم، از خودمان راضی نیستیم. فضای نوشتن و مطالب تکراری‌اند، غلط‌های املائی تکراری و کودکان کسل‌اند. ما هم همان آموزگار خشک کلاسی هستیم که دائم می‌گوییم: «ساکت! وقت املا که می‌کنند؟ می‌نگو خانم من صدای شما را نمی‌شنوم، می‌بانه نگیر و نگو خانم تشنه‌ام شده، صبر کن املا تمام شود و...».

همه کم و بیش با این جور مسائل برخورد کرده‌ایم. این وضعیت ناراحت‌کننده است. به همین خاطر، من سعی کرده‌ام جور دیگری به روش املا گفتن نگاه کنم.

همه‌ی ما می‌دانیم که ایستادن در گوشه‌های کلاس که نقاط صفر کلاس نیز هستند، نه تنها توجه کودک را به آموزگار جلب نمی‌کند، بلکه ممکن است صدای آموزگار را به خوبی به کودک نرساند و او فکر کند از دایره‌ی توجه دور است. قدم زدن در کلاس هم به خصوص اگر کفش کمی پاشنه داشته باشد و تق تق صدا بدهد. حواس کودک را هنگام نوشتن پرت می‌کند. کلمه به کلمه گفتن و مدام مکث کردن هم سبب می‌شود که کلمه در ذهن کودک دشوار جلوه کند. شنیدن یک کلمه به تنهایی، باعث می‌شود کودک فکر کند کلمه‌ی سختی است یا جایی آن را نشنیده است. برای مثال، کلمه‌ی «صحرا» مانوس‌تر است یا اینکه بگوییم شتر صحرا نورد است! گفتن کلمه‌ی شتر، کلمه‌ی صحرا را نیز به یاد می‌آورد. به عبارت دیگر، کلمه‌ی املائی را باید در قالب جمله گفت. نکته‌ی دیگر این است که مکث زیاد در ادای کلمه‌ها خوب نیست. تازه گاهی تذکر هم می‌دهیم که مثلاً با بغل دستی‌ات حرف‌زن، فقط بنویس. «ساکت! خُب نوشتید، حالا بنویسد: ش...ث...ر...ص...ح...را نورد... و دوباره راه می‌رویم و همین کلمه‌ها را تکرار می‌کنیم. به این ترتیب، به راحتی کودک را سردرگم می‌کنیم.

- آرام گفتن، آهنگین بودن جملات و به عبارت دیگر، نبود بسامد ثابت و یکنواخت در بیان جملات و کلمات نیز در نوشتن تأثیر خوبی دارد و کمک می‌کند ذهن کودکان متمرکز بماند.

پس به هنگام املا گفتن:

- باید در وسط کلاس بایستیم؛

- جمله‌ها را آرام و متین و کوتاه بگوییم.

- جمله را یک بار بگوییم؛ بدون حاشیه و

فرصت بدهیم کودک شکل کلمه را به

یاد بیاورد.

- اجازه بدهیم کودکان

در حین نوشتن ما

را ببینند. ما هم

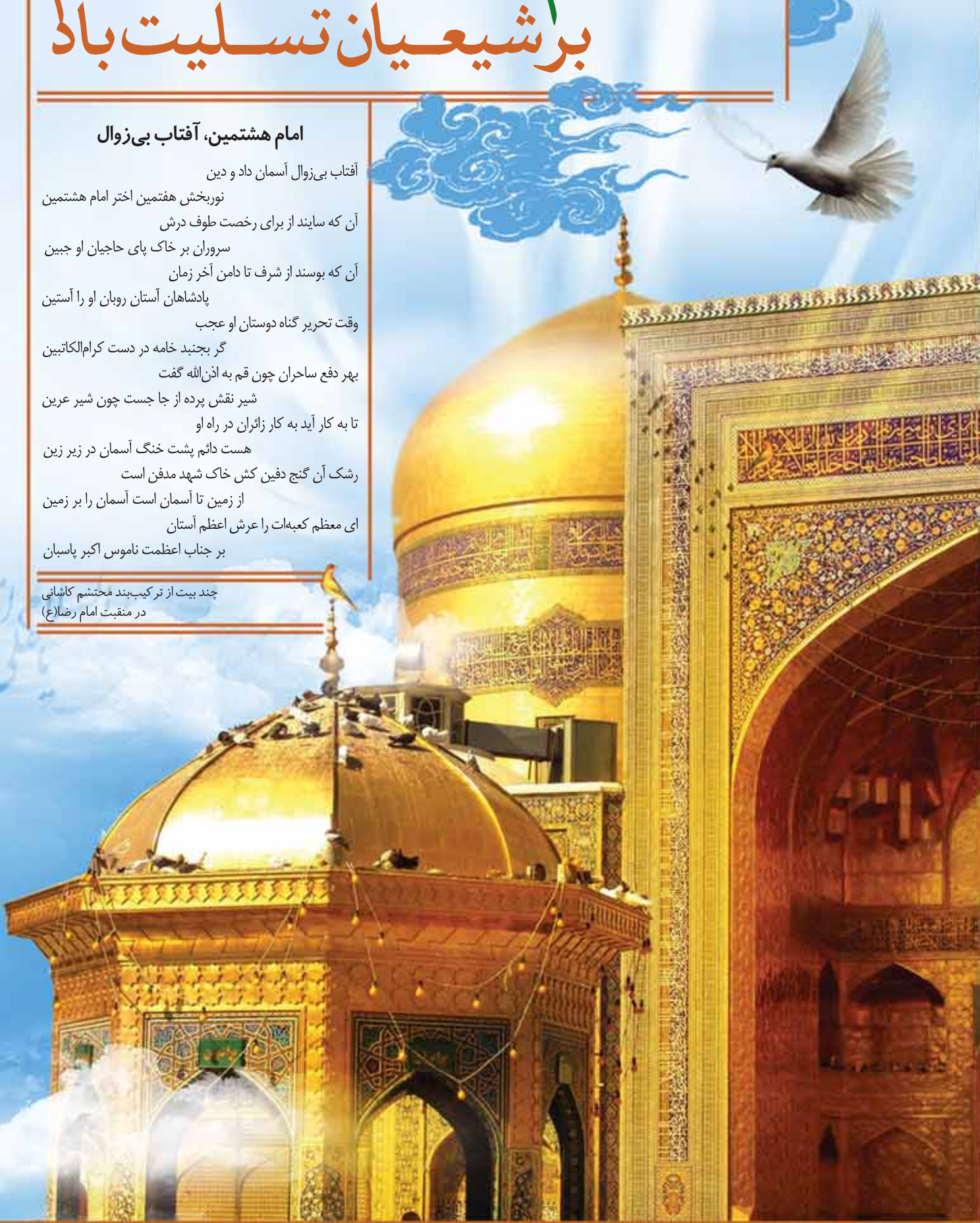

سالروز شهادت حضرت امام رضا علیه السلام بر شیعیان تسلیت باد

امام هشتمین، آفتاب بی زوال

آفتاب بی زوال آسمان داد و دین
نوربخش هفتمین اختر امام هشتمین
آن که ساینده از برای رخصت طوف درش
سروران بر خاک پای حاجیان او جبین
آن که بوسند از شرف تا دامن آخر زمان
پادشاهان آستان روبان او را آستین
وقت تحریر گناه دوستان او عجب
گر بجنبند خامه در دست کرام الکاتبین
بهر دفع ساحران چون قم به اذن الله گفت
شیر نقش پرده از جا جست چون شیر عرین
تا به کار آید به کار زائران در راه او
هست دائم پشت خنگ آسمان در زیر زین
رشک آن گنج دفین کش خاک شهید مدفن است
از زمین تا آسمان است آسمان را بر زمین
ای معظم کعبهات را عرش اعظم آستان
بر جناب اعظمت ناموس اکبر پاسبان

چند بیت از ترکیببند محتشم کاشانی
در منقبت امام رضا(ع)

وزارت آموزش و پرورش

معاونت آموزش ابتدایی

اداره کل آموزش و پرورش خراسان جنوبی

محورهای همایش:

- ♦ آموزش ابتدایی، آثار و اندیشه‌های دکتر شکوهی
- ♦ تحول آموزش ابتدایی و اسناد بالادستی
- ♦ مطالعات برنامه‌های درسی دوره ابتدایی
- ♦ مطالعات روانشناختی در دوره ابتدایی
- ♦ آموزش ابتدایی، ساختار، مدیریت آموزشی و آموزشگاهی
- ♦ چشم‌انداز توسعه آموزش ابتدایی در ایران
- ♦ مطالعات تطبیقی و بین‌المللی دوره ابتدایی
- ♦ تحولات آموزش ابتدایی و صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان
- ♦ سایر موضوعات مرتبط با آموزش پیش دبستانی و دبستانی

زمان برگزاری همایش: پنجم و ششم دی‌ماه ۱۳۹۴

محل همایش:

بیرجند- تالار اجلاس دانشگاه پیام نور استان خراسان جنوبی

آدرس دبیرخانه:

بیرجند- خیابان معلم- معلم ۱۷- معاونت آموزش ابتدایی اداره کل آموزش و پرورش خراسان جنوبی

تلفن: ۰۵۶۲۲۲۵۳۳۸

نمابر: ۰۵۶۲۲۲۴۱۰۴۱

E-mail: info@ncee.ir

www.ncee.ir

علاقتمندان آثار خود را فقط از طریق وب سایت ارسال نمایند.

همایش آموزش ابتدایی

شکوهی
غلامحسین
دکتر
بزرگداشت

چهره ماندگار تعلیم و تربیت ایران

انجمن هیئت مدیره آموزش و پرورش

انجمن هیئت مدیره آموزش و پرورش

انجمن هیئت مدیره آموزش و پرورش

انجمن هیئت مدیره آموزش و پرورش

انجمن هیئت مدیره آموزش و پرورش

انجمن هیئت مدیره آموزش و پرورش

انجمن هیئت مدیره آموزش و پرورش

انجمن هیئت مدیره آموزش و پرورش

انجمن هیئت مدیره آموزش و پرورش

انجمن هیئت مدیره آموزش و پرورش

انجمن هیئت مدیره آموزش و پرورش

انجمن هیئت مدیره آموزش و پرورش

انجمن هیئت مدیره آموزش و پرورش

انجمن هیئت مدیره آموزش و پرورش

انجمن هیئت مدیره آموزش و پرورش

انجمن هیئت مدیره آموزش و پرورش